

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL ve MODA TASARIMI ANASANAT DALI**

**DÜNYA MÜZELERİNDE OSMANLI KUMAŞ ve
HALILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Ecem USTA**

**Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Şöhret AKTEPE**

İstanbul – 2019

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

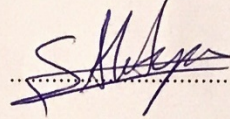
Tezli Yüksek Lisans Programı Tezli Yüksek Lisans
öğrencisi ..... F. Cem USTA ..... tarafından hazırlanan
“..... DÜNYA MÜBAFERİNDE OSMANLI KURUMSAL HALİVARLI .....”
adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi : 08/02/2019

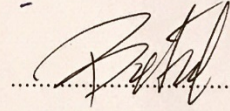
(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

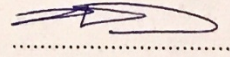
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üy. Şahret Aktepe
Danışman: HALIÇ Üniv. Tels. ASD/ABD Öğr. Üyesi
ve Moda Tos.

Jüri Üyesi: Prof. Betül
..... Üniv. Moda ve ASD/ ABD Öğr. Üyesi
Tels. Tels.

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üy. Zehra Değirgen Sözer
..... HALIÇ Üniv. Tels. ASD/ ABD Öğr. Üyesi
ve Moda Tos.

Jüri Üyesi: .....
..... Üniv. .... ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

Jüri Üyesi: .....
..... Üniv. .... ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VI
SAYFA NO.....	VI
ÖZET.....	XVIII
ABSTRACT	XIX
1. GİRİŞ	1
2. İLKEKEL DEVİR VE İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK SANATI.....	2
2.1. İlkel Devir	2
2.1.1. İlkel Devirde Türk Sanatı.....	2
2.1.2. Hayvan Üslubu	4
2.2. İslamiyet Öncesi Türk Sanatı	9
2.2.1. Hun Sanatı.....	11
2.2.1.1. Pazırık Halısı	15
2.2.2. Göktürk Sanatı.....	15
2.2.3. Uygur Sanatı.....	18
3. İSLAMİYET İLE BİRLİKTE DOKUMACILIKTA DEĞİŞEN TEKNİK ve ÜSLUPLAR.....	23
3.1. Orta Asya Sanatı.....	26
3.1.1. Karahanlı Sanatı	27
3.1.2. Gazneli Sanatı.....	33
3.2. Anadolu'da Sanat	37
3.2.1. Selçuklu Dönemi Sanatı	37
3.2.2. Osmanlı Dönemi Sanatı	44
3.3. İslamiyet Sonrası Türk Sanatında Kullanılan Motif ve Üsluplar	52
3.3.1. Kullanılan Motifler	52
3.3.2. Kullanılan Üsluplar.....	63
4. TARİHSEL SÜREÇ BOYUNCA OSMANLI HALI ve KUMAŞLARININ GELİŞİM SÜRECİ.....	66
4.1. Selçuklu Kumaşları.....	66
4.2. Selçuklu Halıları	67
4.2.1. Selçuklu Hayvan Figürlü Halıları.....	69
4.2.2. Osmanlı Kumaşları	70
4.2.2.1. Halk Kumaşları	71
4.2.2.2. Saray Kumaşları.....	72
4.3. Osmanlı Halıları	76

4.3.1.	Holbein Halıları.....	76
4.3.1.1.	I. Tip Holbein Halıları.....	76
4.3.1.2.	II. Tip Holbien Halıları ya da Lotto Halıları	78
4.3.1.3.	III. Tip Holbein Halısı.....	79
4.3.1.4.	IV. Tip Holbein Halıları.....	79
4.3.2.	Crivelli ve Memling Halıları.....	80
4.3.3.	Uşak Halıları	80
4.3.3.4.	Madalyonlu Uşak Halıları	81
4.3.3.5.	Yıldızlı Uşak Halıları	82
4.3.3.6.	Beyaz Zeminli Uşak Halıları	82
4.3.4.	Bergama Halıları	83
4.3.5.	Osmanlı Saray Halıları.....	83

5. TÜRKİYE’DE BULUNAN MÜZELERDE OSMANLI KUMAŞ ve HALILARI.....85

5.1.	Mevlana Müzesi	86
5.2.	Vakıflar Halı Müzesi	89
5.3.	Topkapı Sarayı.....	95
5.4.	Türk ve İslam Eserleri Müzesi	110

6. DÜNYA MÜZELERİNDE OSMANLI KUMAŞ VE HALILARI.....130

6.1.	Dünya Müzelerinde Osmanlı Kumaşları.....	130
6.1.1.	Benaki Museum - Yunanistan	130
6.1.2.	Calouste Gulbenkian Museum - Portekiz	131
6.1.3.	Cleveland Museum of Art – ABD-Ohio	132
6.1.4.	Deutsches Textilmuseum - Almanya.....	141
6.1.5.	Freer Gallery of Art – Washington.....	142
6.1.6.	Hungarian National Museum - Macaristan.....	143
6.1.7.	Kremlin Military Museum - Rusya	144
6.1.8.	Kunstgewerbe Museum - Almanya	144
6.1.9.	Kunsthistorisches Museum - Avusturya	145
6.1.10.	Kunstmuseum - Almanya.....	146
6.1.11.	Magyar Népművészeti Múzeum - Macaristan	147
6.1.12.	Methafti'l-fenni'l-İslâmî - Mısır.....	148
6.1.13.	Metropolitan Museum of Art – New York - Manhattan.....	149
6.1.14.	Musée des Arts Décoratifs - Fransa.....	161
6.1.15.	Museu Calouste Gulbenkian - Portekiz	162
6.1.16.	Museum of Fine Arts – ABD - Boston.....	163
6.1.17.	St.Michael Klisesi – Avusturya.....	168
6.1.18.	State Historical Museum - Rusya.....	169
6.1.19.	The David Collection - Danimarka	171
6.1.20.	Victoria and Albert Museum - İngiltere.....	172
6.1.21.	Zamek Królewski na Wawelu - Wavel Kraliyet Kalesi - Polonya....	179
6.2.	Dünya Müzelerinde Osmanlı Halıları.....	180
6.2.1.	Deutsches Textilmuseum - Almanya.....	180

6.2.2.	Freer Gallery of Art - Washington	181
6.2.3.	Gulbenkian Museum - Portekiz.....	182
6.2.4.	Metropolitan Museum of Art – New York - Manhattan.....	183
6.2.5.	Museum of Fine Arts - ABD - Boston.....	207
6.2.6.	The David Collection - Danimarka	208
6.2.7.	Victoria and Albert Museum - İngiltere.....	209
6.2.8.	Zamek Krolewski Na Wawelu - Polonya	215
7.	SONUÇ.....	216
8.	KAYNAKLAR.....	218

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 2.1 Lascaux Mağarası'ndan Duvar Resmi	3
Şekil 2.2 Lascaux Mağarası'ndan Duvar Resmi	3
Şekil 2.3 At başlı geyik tasviri	4
Şekil 2.4 Aslan başlı, eyer battaniyesi. Pazırık Kurganı.....	5
Şekil 2.5 Ahşaptan yapılmış, eyer süsü.....	5
Şekil 2.6 Pazırık Kurganlarından çıkan, ahşap at koşumlarının bir kısmı. Otcul hayvan.	6
Şekil 2.7 Hayvan mücadele sahnesi resmedilmiş, deri kemer-gümüş toka. State Hermitage Müzesi.....	6
Şekil 2.8 Altamira Mağarası – Bizon Resmi.....	7
Şekil 2.9 Brassempovy Venüsü	7
Şekil 2.10 Yenisey bölgesinde bulunan, bulunan süs eşyaları. (Minusinsk Müzesi) ..	8
Şekil 2.11 Yenisey bölgesinde bulunmuş, eski çağlara ait bir bıçakla, (üstte) saldırma ya da yatağan arasındaki benzerlik aynı anlayış birliğini göstermektedir.	8
Şekil 2.12 Hayvan dövüşlerini gösteren altın plak (Leningrad Ermitaj Müzesi)	9
Şekil 2.13 Hayvan dövüşlerini gösteren altın plak (Leningrad Ermitaj Müzesi)	9
Şekil 2.14 Dağ keçisinin cepheden görünümü ve bronzdan yapılmış bir kemer tokası.	12
(Münih Etnografya Müzesi)	12
Şekil 2.15 Pazırık Kurganlarından çıkan keçe yastık eyer. (Petersburg Hermitaj Müzesi).....	12
Şekil 2.16: Hunlar'a ait deri kaftan. (Moskova Tarih Müzesi).....	13
Şekil 2.17 II. Pazırık Kurganı'ndan çıkan çadır tepesine konan, ağaçtan yontularak yapılmış altın plaka.	14
Şekil 2.18 Kapitone yaygı üzerine renkli ipliklerle işlenmiş hayvan mücadele sahnesi. Ulan-Batur'un 100 km kuzeyinde Noin-Ula'da Hun mezarlarından çıkarılmıştır	14
Şekil 2.19 Pazırık Halısı genel görünüş - St. Petersburg Hermitage Müzesi.....	15
Şekil 2.20 Altından yapılmış kulplu sürahiler. Dakas'ta kopeni bölgesinde Göktürk Devri mezarlarında bulunmuştur. 8. yüzyıl - Moskova Tarih Müzesi.....	16
Şekil 2.21 Kültigin Mezar Külliyesi'nin girişinde karşılıklı iki koç heykeli.....	17
Şekil 2.22 Göktürlere ait taştan yontma heykel.....	18
Şekil 2.23 Uygur budist rahip minyatürü.....	19
Şekil 2.24 Mani dinine ait bir Uygur yazma eserinin minyatürlü sayfası. Keçe yaygı üzerinde oturan Uygur müzisyenleri sanatlarını icra etmektedir. Khoço - 8.-9. yüzyıl.	19
Şekil 2.25 Uygur Prensleri Freskосу 9. Tapınak – Bezeklik (Berlin Staatliche Museen).....	20
Şekil 2.26 Uygur Duvar Freskосу - Turfan.....	20
Şekil 2.27 Diz çökmüş, omzunda yük taşıyan.....	21
Şekil 2.28 Alçıdan yapılmış at başı alçıdan yapılmış erkek heykeli	21
Şekil 2.29 Karahoça yakınlarındaki kubbeli anıt mezarlar	22
Şekil 2.30 Maniheist tapınağındaki duvar resimleri	22

Şekil 3.1 Hint, İran, Arap ve Türklerin sanat anlayışları arasındaki farklar minarelerde de görülür. (soldan sağa) Delhi, İsfahan, Kahire’de El Eşref ve İstanbul’da Süleymaniye camilerinin minareleri.....	23
Şekil 3.2 Arap süsleme motiflerine örnek.....	24
Şekil 3.3 İran süsleme motiflerine örnek	24
Şekil 3.4 Hint süsleme motiflerine örnek.....	25
Şekil 3.5 Türk süsleme motiflerine örnek	25
Şekil 3.6 Emir Saltuk Kümbeti, Erzurum	28
Şekil 3.7 Mezar taşı, Ahlat	28
Şekil 3.8 Kışlak Hazara Camii, Özbekistan	29
Şekil 3.9 Talhatan Baba Camii, Merv.....	29
Şekil 3.10 Talhatan Baba Cami duvar detayı.....	30
Şekil 3.11 Talhatan Baba Cami duvar detayı.....	30
Şekil 3.12 Kalan Minare	30
Şekil 3.13 Özkent Minar	30
Şekil 3.14 Tamgaç Buğra Han Medresesi.....	31
Şekil 3.15 Arap Ata Türbesi, Özbekistan.....	31
Şekil 3.16 Ayşe Bibi Türbesi, Kazakistan	32
Şekil 3.17 Balacı Hatun Türbesi, Kazakistan.....	32
Şekil 3.18 Ayşe Bibi Türbesi cephe süslemeleri	32
Şekil 3.19 Ribat-ı Melik Kervansaray ve taş süslemeleri - Türkmenistan.....	33
Şekil 3.20 Sultan III. Mesut Minaresi süslemeleri	34
Şekil 3.21 Sultan Gazneli Mahmud Türbesi	35
Şekil 3.22 Leşker-i Bazar Sarayı'nın duvarları.....	35
Şekil 3.23 Leşker-i Bazar Sarayı duvar resimleri.....	36
Şekil 3.24 Leşker-i Bazar Sarayı yan yana dizili figürler	36
Şekil 3.25 İki başlı sfenks rölyef Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara.....	37
Şekil 3.26 Kayseri- Tuzhisarı Sultan Han.....	38
Şekil 3.27 Karatay Medresesi taç kapısı taş süslemeleri	39
Şekil 3.28 İnce Minareli Medrese tuğla süslemeleri, Konya	39
Şekil 3.29 Alaaddin Camii ve taç kapısı, Konya.....	40
Şekil 3.30 Divriği Melike Turan Darüşşifası, Sivas	40
Şekil 3.31 Damgan Camisi çini detayları.....	41
Şekil 3.32 Kubadabad Duvar Çinisi Örnekleri.....	41
Şekil 3.33 Sultan Alp Arslan'ın gümüş tepsisi - Boston, Museum of Fine Arts.....	42
Şekil 3.34 Selçuklu sultanı Sencer'in adın taşıyan şamdan - Boston, Museum of Fine Arts.....	42
Şekil 3.35 Varka ile Gülşah Mesnevisi'nden bir sayfa.....	43
Şekil 3.36 Ahşap rahle	43
Şekil 3.37 Sivas Divriği Ulu Cami	44
Şekil 3.38 Sivas Divriği Ulu Cami	44
Şekil 3.39 İznik Yeşil Cami	46
Şekil 3.40 Yeşil Türbe'de Çelebi Mehmed Sandukası'nda renkli sır çini uygulaması	46
Şekil 3.41 Kanuni Sultan Süleyman Türbesi çinilerinden ayrıntı	47
Şekil 3.42 Milet İşi tabak	48
Şekil 3.43 Şam İşi tabak.....	48

Şekil 3.44 İznik Atölyelerinde üretilen kulplu kupa.....	49
Şekil 3.45 İznik Atölyelerinde üretilen uzun boyunlu çini sürahi.....	49
Şekil 3.46 Mehmed Es'ad Yesârî'nin Ta'lik Meşk Murakkamdan.....	50
Şekil 3.47 İstanbul,Matrakçı Nasuh: Beyan- 1 Menazil.....	51
Şekil 3.48 Tezhip örnekleri.....	51
Şekil 3.49 Çeşitli yaprak motifleri.....	53
Şekil 3.50 Hatayi çizimi.....	54
Şekil 3.51 Krem rengi üzerine, yeşil, kırmızı ve sarı motiflerle bezenmiş kaftan.	54
Şekil 3.52 Çeşitli şekillerdeki pençler	54
Şekil 3.53 16. yüzyıla ait bir kaftandan bir kesit.....	54
Şekil 3.54 Farklı şekillerde bezenmiş lale motifleri	55
Şekil 3.55 16. yüzyıl lale bezemeli kaftan	56
Şekil 3.56 17. yüzyıl lale bezemeli kaftan	56
Şekil 3.57 Çeşitli karanfil çeşitleri.....	56
Şekil 3.58 Sıralı karanfille bezenmiş 16. yüzyıl kumaş parçası.....	56
Şekil 3.59 17. yüzyıla ait üzerinde sümbül motifi bulunan şalvar	57
Şekil 3.60 İçleri motiflerle bezenmiş, düzenli palmetler	57
Şekil 3.61 Lotusun, farklı motiflerle kompozisyon içerisinde kullanılması	58
Şekil 3.62 1575 yılına ait birbirine bağlı şemseler içinde lale ve nar desenli kemha.....	58
Şekil 3.63 Kırmızı kumaş üzerine farklı stilize edilmiş nar motifi.....	58
Şekil 3.64 Enginarları iki yandan kucaklayan yapraklar sümbüllerle süslüdür ve enginar burada karanfilin yerini tutar.	59
Şekil 3.65 Kozalak ve nar motifinin bir arada kullanıldığı örnek	59
Şekil 3.66 Dal üzerinde kozalak ve lale motifleri	59
Şekil 3.67 16. yüzyıldan, ejder –simurg desenli kumaş parçası. Şah Kulu deseni.....	60
Şekil 3.68 Çeşitli rumi motifleri.....	61
Şekil 3.69 Rumi kompozisyonlu kaftandan bir kesit.....	61
Şekil 3.70 Çeşitli bulut çizimleri	62
Şekil 3.71 Güneş desenli kısa kollu kaftan Topkapı Sarayı Müzesi.....	62
Şekil 3.72 Karanfil palmetlerinin içindeki bulut motifler	62
Şekil 3.73 Çintemani motifi çizimi.....	63
Şekil 3.74 Kırmızı zemin üzerine, çintemani motifi.....	63
Şekil 3.75 Saz yolu yaprakları.....	65
Şekil 3.76 Saz yolu üslubuyla gülistani kemha kaftan 16. yüzyıla ait Topkapı Sarayı Müzesi.....	65
Şekil 4.1 İpek kumaş - Alaeddin Keykubad III devri (1219 – 1237)	66
Şekil 4.2 Selçuklu devri - ipek kumaş	67
Şekil 4.3 Selçuklu halısı, 13. yüzyıl (Konya) (İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi).....	68
Şekil 4.4 Selçuklu halısı, 13. yüzyıl (Konya) (İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi).....	68
Şekil 4.5 Selçuklu halısı (Beyşehir), 13. yüzyıl (Konya Mevlana Müzesi).....	69
Şekil 4.7 Anadolu halısı (Marby Halısı) 15. yüzyıl.....	70
Şekil 4.8 Canfes kumaştan yapılmış, Sultan III. Murad'ın kızı Ayşe Sultan'a ait hırka	73
Şekil 4.9 Kırmızı zemin üzerine, stilize edilmiş ay ve güneş motifli çatma kumaş...73	73

Şekil 4.10 Bir madalyonun çevresinde, lale, karanfil ve tırtıklı yapraklarla çevrili kadife kumaş parçası.....	74
Şekil 4.11 15.yüzyıla ait kadife kumaş parçası kaplan postu ve çintemani motiflerinin tekrarlı kompozisyonu.....	74
Şekil 4.12 Kırmızı zemin üzerine, altın renkli oval madalyonların içi nar, etrafı çintemani motifi işlenmiş kemha kumaş.....	76
Şekil 4.13 Yeşil zemin üzerine, bir düzen içerisinde yerleştirilmiş nar motifli kemha kumaş.....	76
Şekil 4.14 Krem rengi kumaş üzerine, renkli şeritler ve renkli çintemani motifleri ..	76
Şekil 4.15 I. Tip Holbein halının çok değişik ve nadir bir örneği, Londra Keir Koleksiyonu.....	77
Şekil 4.16 1604 tarihli, ressamı bilinmeyen “The Somerset House Conference” tablosunda uzun masanın üstünü örten I. Holbein tipi halı, Londra National Portrait Gallery.....	77
Şekil 4.17 Armalı Lotto halısı, 17. yüzyıl. New York Metropolitan Müzesi, McMullen Koleksiyonu’ndan gelmiştir.	78
Şekil 4.18 L.Lotto, Venedik S. Giovanni Paolo Kilisesi’nde altar resminden detay. 78	
Şekil 4.19 III. Holbein tipi halı, 16. yüzyıl. Berlin Museum für Islamische Kunst ...	79
Şekil 4.20 IV. Holbein tipi halı, 17. yüzyılın son yarısı, İstanbul, TİEM.....	79
Şekil 4.21 Baklava şemalı halı, 16. yüzyıl.	80
Şekil 4.22 Memling gülü motifli halı, 15. yüzyılın sonu, Budapeşte Ipermüveszeti Museum.....	80
Şekil 4.23 Madalyonlu Uşak halısı, 16. yüzyıl sonu, özel koleksiyon, New York. ...	81
Şekil 4.24 Cenevreli ressam Jean-Etienne Liotard’ın tablosunda, Madalyonlu Uşak halısı tasviri, 18. yüzyıl son yarısı, Cenevre, Musee d’Art et d’histoire, Contese de Conventry’nin portresi.	81
Şekil 4.25 Yıldızlı Uşak Halısı – 16. yüzyıl – (New York – Metropolitan Museum) 82	
Şekil 4.26 “Kuşlu” halı, 17. yüzyıl. İstanbul.....	82
Şekil 4.27 Bergama halısı, 18. yüzyıl. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi.	83
Şekil 4.28 Osmanlı saray halısı, 16. yüzyıl. New York, Metropolitan Museum of Art. (McMullen koleksiyonundan)	84
Şekil 5.1 Horoz figürlü halı, 15. yüzyıl sonu	86
Şekil 5.2 Memling gülü motifli halı, 15. yüzyıl sonu	87
Şekil 5.3 Pûşîde (Perde), Osmanlı, 19. yüzyıl.....	87
Şekil 5.4 Pûşîde, Osmanlı, 19. yüzyıl	88
Şekil 5.5 Selçuklu Halısı - Konya (Mevlana Müzesi)	88
Şekil 5.6 15. yüzyıl Holbein Halısı – Konya – (Mevlana Müzesi)	88
Şekil 5.7 Hayvan desenli halı, 15. yüzyıl sonu.....	89
Şekil 5.8 I. Holbein tipi Anadolu halısı, Türkmen halılarına bağlanır.	89
Şekil 5.9 I. Holbein tipi kırmızı halı	90
Şekil 5.10 Geometrik örnekli Anadolu halısı.	90
Şekil 5.11 III. Holbein tipi halı, 16. yüzyıl sonu.	91
Şekil 5.12 III. Holbein tipi, Bergama halısı, 17. yüzyıl sonu, İstanbul	91
Şekil 5.13 Madalyonlu Uşak halısı, 16. yüzyıl İstanbul.	92
Şekil 5.14 III. Holbein tipi, Bergama halısı, İstanbul.	92
Şekil 5.15 19. yüzyıl koyu mavi zeminli post halısı, İstanbul.....	93
Şekil 5.16 Bergama halısı, 18. yüzyıl	93

Şekil 5.17 Bergama halısı, 19. yüzyıl	94
Şekil 5.18 Memlûk halıları motifleriyle Anadolu halısı, 15. yüzyıl sonu, İstanbul, Vakıflar Halı Müzesi.....	94
Şekil 5.19 Bergama Halısı, sene 1304 (1886), İstanbul, Vakıflar Halı Müzesi	95
Şekil 5.20 İzmir (Smyrna) adı verilen halı, 19. yüzyıl İstanbul, Vakıflar Halı Müzesi.	95
Şekil 5.21 Sultan I. Ahmed'e (1603 – 1617) ait kaftan.	96
Şekil 5.22 I. Ahmet'e ait kaftan.....	97
Şekil 5.23 I. Ahmet dönemine ait çocuk kaftan detayı (1603 – 1617)	97
Şekil 5.24 16. yüzyıl altın telle dokuma kumaşı ayrıntısı	97
Şekil 5.25 I. Selim'e ait üç benek motifi, kapitone, kışlık kaftan. (1512 – 1520).....	98
Şekil 5.26 I. Ahmet dönemine ait çocuk kaftanı, 17. yüzyıl	98
Şekil 5.27 Yer yer pembe boyalı, hilal ve yıldız desenli kakım kürk kaplı, şarap renkli atlas kaftan, 16. ya da 17. yüzyıl	99
Şekil 5.28 Kürklü çocuk kaftanı. Çok ince bir yünlü kumaş olan Hint kaşmiri ilenmiş ve üzerine samur kürk kaplanmıştır. Kaftanın kolu, önü ve arkası bele kadar kürklüdür, 18. yüzyıl.....	99
Şekil 5.29 II. Beyazıt'a ait Floral desenli, damask dokuma, içi kürk kaplamalı kaftan, 16. yüzyıl	100
Şekil 5.30 Dolaşmalı düzende bitkisel motif desenli kemha kumaş.....	100
Şekil 5.31 Yeşil zemin üzerine, altın gümüşten, dolaşmalı düzende yerleştirilmiş meyve desenli, kısa kolu, kaftan kumaş ayrıntısı, 16. yüzyıl.....	101
Şekil 5.32 16. yüzyıl yorgan.....	101
Şekil 5.33 I. Selim'e ait, üç benek motifi ile dekore edilmiş, kaftan kumaşından ayrıntı.	102
Şekil 5.34 Madalyon ve laleler ile bezeli dallarla oluşturulmuş, şemse şemalı, uzun kollu kaftan kumaşı ayrıntı, 16. yüzyıl	102
Şekil 5.35 Seraser çocuk kaftanı, 17. yüzyıl ilk yarısı.....	103
Şekil 5.36 Padişah elbiseleri koleksiyonundan bir parça	103
Şekil 5.37 Padişah elbiseleri koleksiyonundan bir parça	104
Şekil 5.38 Padişah elbiseleri koleksiyonundan bir parça	104
Şekil 5.39 16. yüzyıl .kemha kumaş ile kaplanmış kutu.....	105
Şekil 5.40 16. yüzyıl kaftan (ayrıntı)	105
Şekil 5.41 16. yüzyıl kaftan.....	106
Şekil 5.42 16. yüzyıl kemha çocuk kaftanı ayrıntısı.....	106
Şekil 5.43 16. yüzyıl çatma kumaştan kaftan.....	107
Şekil 5.44 16. yüzyıl çatma kumaştan kaftan.....	107
Şekil 5.45 16. yüzyıl ipekli kaftan	108
Şekil 5.46 16. yüzyıl ipekli elbise.....	108
Şekil 5.47 16. yüzyıl kaftan.....	109
Şekil 5.48 16. yüzyıl çatma kaftan.....	109
Şekil 5.49 Konya Alaeddin Camii'nden gelen, 15. yüzyıl sonu hayvan desenli halı.	110
Şekil 5.50 Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nden Proto Holbein halı, 15.	111
Şekil 5.51 Holbein 3. Tip kategorisine giren Bergama Halısı – 18. yüzyıl – (İstanbul Vakıflar Halı Müzesi)	111
Şekil 5.52 Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nden Proto Holbein halı detayı, 15. yüzyıl... 112	

Şekil 5.53 Lotto halısı, 17. yüzyıl.....	112
Şekil 5.54 Selçuklu Halısı - Konya (Türk- İslam Eserleri Müzesi).....	113
Şekil 5.55 Selçuklu Halısı - Konya (Türk- İslam Eserleri Müzesi).....	113
Şekil 5.55 I. Holbein tipi halı, 16.....	114
Şekil 5.56 I. Holbein tipi halı detayı, 16. yüzyıl. başları	114
Şekil 5.57 I. Tip Holbein tipi, geometrik desenli Anadolu halısı, 16. yüzyıl.....	115
Şekil 5.58 Kahverengi zemin üzerine Lotto halısı, 17. yüzyıl	115
Şekil 5.59 IV. Holbein tipi halı, onaltıgen yıldız madalyonlu, 17. yüzyıl sonu, İstanbul.....	116
Şekil 5.60 IV. Holbein tipi halı, 18. yüzyıl İstanbul.....	116
Şekil 5.61 Madalyonlu Uşak halısı, 17. yüzyıl İstanbul.	117
Şekil 5.62 Yıldızlı Uşak halısı, 17. yüzyıl İstanbul.	117
Şekil 5.63 Geç döneme ait bir yıldızlı Uşak Halısı, 18. yüzyıl İstanbul.....	118
Şekil 5.64 Uşak Halısı, 17. yüzyıl sonu, zemin kırmızı, kontuar mavi, Sivrihisar, Şeyh Baba Yusuf Tekkesi'nden 1913'te gelmiştir, İstanbul.....	118
Şekil 5.65 Yıldızlı Uşak'tan gelen küçük boy halı, 18. yüzyıl İstanbul.	119
Şekil 5.66 Çin bulutlu madalyonlarla Uşak halısı, 17. yüzyıl İstanbul.....	119
Şekil 5.67 Yarım parça Uşak halısı, 18. yüzyıl İstanbul.....	120
Şekil 5.68 Çiçekli Uşak halısı, 17. yüzyıl sonu, İstanbul.....	120
Şekil 5.69 Uşak halısının değişik tipi, 16. yüzyıl İstanbul.	121
Şekil 5.70 Koyu mavi zeminli Uşak halısı, 16. yüzyıl İstanbul.	121
Şekil 5.71 Çift nişli Uşak halısı, 16. yüzyıl sonu, İstanbul.	122
Şekil 5.72 Kırmızı zemine post motifli halı, 17. yüzyıl İstanbul.....	122
Şekil 5.73 Kahverengi zemine post motifli halı, 18. yüzyıl İstanbul.....	123
Şekil 5.74 Beyaz zeminli Uşak halısı, 17. yüzyıl İstanbul.	123
Şekil 5.75 İzmir adıyla tanınan 18. yüzyıl Uşak halısı, TİEM, İstanbul.....	124
Şekil 5.76 13-14. yüzyıl Beylikler ve Osmanlı	124
Şekil 5.77 Saray halısı, 16. yüzyıl sonu, İstanbul.....	125
Şekil 5.78 Madalyonlu Uşak halısı, 18. yüzyıl İstanbul	125
Şekil 5.79 Selçuklu halısı, 14. yüzyıl başı (Konya) (İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi).....	126
Şekil 5.80 Holbein 4. Tip kategorisine giren Bergama Halısı – 16. yüzyıl – (Türk ve İslam Eserleri Müzesi)	126
Şekil 5.81 13-14. yüzyıl Beylikler ve Osmanlı	127
Şekil 5.82 17. ve 18. yüzyıl Batı veya Orta Anadolu	127
Şekil 5.83 17. ve 18. yüzyıl Konya.....	128
Şekil 5.84 Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nden Proto Holbein halı, 15. yüzyıl	128
Şekil 5.85 17. yüzyıl Anadolu – Uşak Halısı	129
Şekil 6.1 17. yüzyıl Bursa çatma kadifesi	130
Şekil 6.2 1629 yılından önce üretildiği zannedilen Ortodoks Yunan Kilise giysisi. Penç motifine benzeyen rozet şeklinin, etrafı, yığma bulut formuyla çevrelenmiş, kumaş parçası.	130
Şekil 6.3 16. yüzyıl Bursa çatma kadifesi	131
Şekil 6.4 Kırmızı zemin üzerinde, madalyon şeklinde 4 çiçek üslubuyla bezenmiş kaftanın, kumaş parçası 1525- 1575	132
Şekil 6.5 Kumaş detayı	132
Şekil 6.6 1763 İşlemeli ermeni ayin perdesi	133

Şekil 6.7 İşlemeli ermeni ayin perdesi detayı.....	133
Şekil 6.8 İşlemeli ermeni ayin perdesi detayı.....	133
Şekil 6.9 Güneş motiflerinin sıralı düzende yerleştirilmiş ve aralarına küçük laleler eklenmiş. Kadife kumaş. İstanbul-Bursa	134
Şekil 6.10 Güneş motiflerinin sıralı düzende yerleştirilmiş ve aralarına küçük laleler eklenmiş kadife kumaş detayı	134
Şekil 6.11 Güneş motiflerinin sıralı düzende yerleştirilmiş ve aralarına küçük laleler eklenmiş kadife kumaş detayı	134
Şekil 6.12 1500'lerin sonunda İstanbul veya Bursa'da üretildiği düşünülüyor. Kadife kumaş parçası, ipek, yıldız ve gümüşle işlenmiştir.....	135
Şekil 6.13 Kırmızı zemin üzerine, Hilal ve lale motifinin yıldız işlemeli bezemesi. 1525-1575 kadife yastık örtüsü	136
Şekil 6.14 Kadife yastık örtüsü detayı	136
Şekil 6.15 Kadife yastık örtüsü detayı	136
Şekil 6.16 İtalyan Desenli 1575 – 1625 İstanbul veya Bursa kadife kumaş	137
Şekil 6.17 Kadife kumaş detayı.....	137
Şekil 6. 18 Kadife kumaş detayı.....	137
Şekil 6.19 Bordo zemin üzerine krem rengi karanfillerle bezenmiş kadife minder örtüsü. Bursa – 1500'lerin sonları	138
Şekil 6.20 Kadife minder örtüsü detayı	138
Şekil 6.21 Natüralist palmetler içine yerleştirilen madalyonlar. 1550-1575 yıllarında, İstanbul veya Bursa da dokunmuş kumaş parçası.	139
Şekil 6.22 Palmetli kumaş parçası detayı.....	139
Şekil 6.23 Palmetli kumaş parçası detayı.....	139
Şekil 6.24 Nar ve lalelerle bezenmiş keten yorgan. 1600-1700.....	140
Şekil 6.25 Nar ve lalelerle bezenmiş keten yorgan. 1600-1700.....	140
Şekil 6.26 Kumaşın zemini koyu kırmızı, üzerindeki ince dallar ise daha açık renk ve bütün zemin bu motiflerle doludur. Üzerinde de altın renkli rumiler, ana motif görevindedir.....	141
Şekil 6.27 Lacivert zemin üzerine 14-15. yüzyıl olduğu düşünülen hilal motifli kumaş.	141
Şekil 6.28 Kırmızı zemin üzerine natüralist motiflerle, sıralı bezeme kadife yastık kılıfı. 16. yüzyıl sonlarıyla 17. yüzyıl başları olduğu düşünülüyor.	142
Şekil 6.29 17. yüzyıla ait, kırmızı zemin üzerine, sarı renk kompozisyonla bezenmiş çadır.....	143
Şekil 6.30 Çadır detayı.....	143
Şekil 6.31 Çadır detayı.....	143
Şekil 6.32 Karanfil, lale ve penç motiflerinin yatay kompozisyon içinde kullanıldığı kumaş parçası	144
Şekil 6.33 Krem rengi üzerine, mavi- beyaz hilal kompozisyonu.....	144
Şekil 6.34 Çadırlar içinde perde olarak kullanılan kumaş.	145
Şekil 6.35 17. yüzyıl - ipek kumaş. Bir iç deseni bir de bordür deseni mevcuttur. İç desende, bir rozetten büyüyen, lale ve palmiye yaprakları mevcuttur. Bordür kısmında ise, bitkisel madalyonlar kompozisyonu tamamlar.	146
Şekil 6.36 16. yüzyıl Osmanlı Devleti deri kaftan.....	147
Şekil 6.37 Lacivert zemin üzerinde, kırmızı, sarı ve beyaz renkleri kullanıp, çintemani ve ağaç motifleriyle yapılan bezemeye sahip keten örtü.	148

Şekil 6.38 Keten örtü detayı.....	148
Şekil 6.39 Kırmızı zemin üzerinde, lale ve yaprakların belli bir düzen içerisinde yerleştirildiği, kemha kumaş parçası. 1565-1580.....	149
Şekil 6.40 Bahar dallı palmetler içerisinde, natüralist kompozisyon. Kemha kumaş parçası 1565- 1580.....	149
Şekil 6.41 Kırmızı zemin üzerine krem rengi, hançer yapraklar ve kozalak motifi olan kadife kumaş parçası. 16. yüzyılın ikinci yarısı. Bursa.....	150
Şekil 6.42 Kadife kumaş parçası detayı.....	150
Şekil 6.43 Mavi zemin üzerine, krem rengi lale ve madalyonlar. Kemha kumaş parçası.....	151
İstanbul 16. yüzyıl ortası.....	151
Şekil 6.44 Kemha kumaş parçası detayı.....	151
Şekil 6.45 Kemha kumaş parçası detayı.....	151
Şekil 6.47 Kırmızı zemin üzerine, çeşitli pençlerle bezenmiş, kadife kumaş.....	152
Şekil 6.48 Kadife kumaş parçaları.....	152
Şekil 6.49 Kadife kumaş parçaları.....	153
Şekil 6.50 17. – 18. yüzyıl kırmızı zemin üzerine krem rengi Kur'ân Kaligrafi bezeli, kumaş.....	153
Şekil 6.51 Kırmızı zemin üzerine çintemani motifi ve içerisi bulut motifli 16. yüzyıl ipek kemha kumaş parçası.....	154
Şekil 6.52 Kırmızı zemin üzerinde; penç, hançer yaprak, tırnaklı yapraklar ve çintemani motifinin kompozisyon bezemeli kemha kumaş parçası. 16. yüzyıl Bursa.....	154
Şekil 6.53 Kemha kumaş parçası detayı.....	155
Şekil 6.54 Kemha kumaş parçası detayı.....	155
Şekil 6.55 Natüralist üslupla bezenmiş, Kırmızı ve sarı ağırlıklı bezeme. 16. yüzyıl İstanbul veya Bursa kemha kumaş parçası.....	156
Şekil 6.56 Kemha kumaş parçası.....	156
Şekil 6.57 Kırmızı zemin üzerinde, nar motifi, yaprak ve dallarla bezenmiş kadife kumaş parçası. 16. yüzyıl.....	157
Şekil 6.58 Kadife kumaş parçası detayı.....	157
Şekil 6.59 Kadife kumaş parçası detayı.....	157
Şekil 6.60 Krem rengi kumaş üzerinde sarı şeritler ve renkli çintemani motifleri ile bezenmiş, seraser kumaş parçası. 16. yüzyıl başları. İstanbul.....	157
Şekil 6.61 Rumi palmetlerin ortalarında, bitkisel bezeme olan kemha kumaş parçası 16. yüzyıl.....	158
Şekil 6.62 Kemha kumaş parçası detayı.....	158
Şekil 6.63 Kırmızı zemin üzerinde krem rengi lale ve natüralist palmet motiflerinin olduğu kemha kumaş parçası. 16. yüzyıl Bursa.....	159
Şekil 6.64 Natüralist üslupla bezenmiş, Keten kumaş. 16-17. yüzyıl.....	159
Şekil 6.65 Keten kumaş detayı.....	160
Şekil 6.66 Keten kumaş detayı.....	160
Şekil 6.67 Sıralı karanfil motifleriyle, yaprak motiflerinin kompozisyonunun olduğu ipek kumaş. 17. yüzyıl Bursa.....	161
Şekil 6.68 4 merkezli daireler belli bir kurala göre sıralanmıştır. Aralarında da 3 benek bulunur.....	162
Şekil 6.69 Kırmızı zemin üzeri rumi kompozisyon.....	163

Şekil 6.70 Zemini çiçek dallarıyla bezeli madalyonun içerisindeki simurg motifi ..	163
Şekil 6.71 Çin bulutlarından kompozisyonlu kumaş parçası	164
Şekil 6.72 Natüralist palmetlerin içinde natüralist bezelerin olduğu kumaş parçası	164
Şekil 6.73 Krem rengi üzerine hatayi grubu çiçekleriyle kompozisyonlu, kadife kumaş. 16. yüzyıl	165
Şekil 6.74 Kadife kumaş parçası detayı	165
Şekil 6.75 Krem rengi üzerine, farklı tondaki krem rengi bitkisel bezeme. İpek kumaş parçası. 17. yüzyıl	166
Şekil 6.76 Koyu kırmızı zemin üzerine, altın renkli bir sağa bir sola dönük tasarlanmış laleler.	166
Şekil 6.77 Kırmızı zemin üzerine mavi şemlerle işlenmiş, içlerinde, mavi zemin üzerine - hatayi grubu çiçekleri ve yapraklarla bezenmiş kumaş.	167
Şekil 6.78 Krem rengi üzerine mavi, nar ve lale motiflerinden oluşan kompozisyonun olduğu kumaş 16. yüzyıl	168
Şekil 6.79 Dallar üzerinde bulunan nar motifi ve içlerindeki lalelerin bulunduğu kompozisyon. 16. yüzyıl.....	169
Şekil 6.80 Dallar üzerinde bulunan nar motifi ve içlerindeki lalelerin bulunduğu kompozisyon. 16. yüzyıl	170
Şekil 6.81 Kırmızı zemin üzerine çintemani motifi bulunan kumaş.	171
Şekil 6.82 Kırmızı zemin üzerine sarı zikzaklı yazılar	171
Şekil 6.83 Krem rengi üzerinde mavi dallarla, lale motifinin yerleştirilmesiyle oluşturulan bezemeli keten kumaş.....	172
Şekil 6.84 Kırmızı zemin üzerine, natüralist palmetlerin arasında, nar motiflerinin sıralanması ile oluşan kompozisyon bezemeli ipek kumaş parçası. 16. – 17. yüzyıl	172
Şekil 6.85 Renkli kozalak motiflerinin dal üzerine sırayla yerleştirilmesiyle oluşan ve bordür kısmı da renkli olan keten kumaş.	173
Şekil 6.86 17. yüzyıla ait, pembe ve yeşil çiçeklerle bezenmiş çarşaf	173
Şekil 6.87 Çarşaf motif detayı	174
Şekil 6.88 Bej ve kahverengi tonlarıyla bezenmiş ayna örtüsü. 17. yüzyıl sonları, 18. yüzyıl başları	174
Şekil 6.89 Sarı, mavi ve yeşilin tonlarının kullanımıyla bezenen 17. yüzyıla ait ayna örtüsü.....	175
Şekil 6.90 17. yüzyıla ait, ağaç motiflerinin oluşturduğu madalyon	175
Şekil 6.91 Kırmızı zemin üzerine krem rengi çintemani motifi 1560-1600	176
Şekil 6.92 Mühr-ü Süleyman (davud yıldızı) - motifi olan çocuk kaftanı 1550-1560	176
Şekil 6.93 Mühr-ü Süleyman (davud yıldızı) - motifi olan kadın kaftanı 1600	177
Şekil 6.94 Yazı figürleri içeren mezar örtüsü 1517-1600	177
Şekil 6.95 Yazı figürleri içeren mezar örtüsü 1600-1699	178
Şekil 6.96 Bordür ve ana desenleri olan, karanfil palmet motifli yastık kılıfı	178
Şekil 6.97 Çintemani motifi kaplan çizgileriyle birlikte kullanılmış - Bursa ipek kumaş. 1450-1550.....	178
Şekil 6.98 17. yüzyıl, Kara Mustafa Paşa'ya ait çadır	179
Şekil 6.99 Kara Mustafa Paşa'ya ait çadır detayları.....	179
Şekil 6.100 Kara Mustafa Paşa'ya ait çadır detayları.....	179
Şekil 6.101 Kadife tekstil, Türkiye 16-17. yüzyıl.	180

Şekil 6.102 Türkiye muhtemelen, 1650-1700	181
Şekil 6.103 İpek brokar, İtalya veya Türkiye, 16. ve 17. yüzyıllar	182
Şekil 6.104 Muhtemelen 18. yüzyılın sonları - 19. yüzyıl başları, Türkiye'ye atfedilen Ezine, Çanakkale, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş.....	183
Şekil 6.105 Yün halı detayı	183
Şekil 6.106 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Ladik, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş.....	184
Şekil 6.107 16. – 17. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı	184
Şekil 6.108 16. – 17. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş kazık halı.....	185
Şekil 6.109 16. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı.....	186
Şekil 6.110 Halı motif detayları	186
Şekil 6.111 19. yüzyıl, Türkiye'de yapılmış, kırmızı ve mavi renkte motiflerle işlenmiş halı.....	187
Şekil 6.112 19. yüzyıl, halı detayı	187
Şekil 6.113 19. yüzyılın sonları - 20. yüzyılın başları, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı.....	188
Şekil 6.114 Yün halı detayı	188
Şekil 6.115 18. yüzyıl, Türkiye'de üretildi, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı.....	189
Şekil 6.116 Yün halı detayı	189
Şekil 6.117 Yün halı detayı	189
Şekil 6.118 19. yüzyıl, Türkiye, yün yalı.....	190
Şekil 6.119 Muhtemelen 16. ve 17. yüzyılın başlarında, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı.....	190
Şekil 6.120 19. yüzyılın ilk yarısı, Türkiye'ye atfedilen, Ankara, yün ve pamuk; halısı dokuma.....	191
Şekil 6.121 19. yüzyılın ilk yarısı, Türkiye'ye atfedilen, Ankara, yün ve pamuk; halısı dokuma detayı	191
Şekil 6.122 19. yüzyıl, Türkiye'de yapılmış halı	192
Şekil 6.123 Muhtemelen 18. yüzyılın sonları veya 19. yüzyılın başları, Türkiye'ye aittir, Afyonkarahisar	192
Şekil 6.124 Muhtemelen 17. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı	193
Şekil 6.125 Halı, 19. Yüzyıl, Batı Türkiye'de yapılan Milas, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı	193
Şekil 6.126 Muhtemelen 18. yüzyılın sonları, Muhtemelen Orta Asya'da yapılmış, Yün halı.....	194
Şekil 6.127 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü ve atkı), metal sarılı iplik; halısı dokuma.....	194
Şekil 6.128 Muhtemelen 18. yüzyılın sonları - 19. yüzyıl başları, Türkiye'ye atfedilen Çanakkale, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı.....	195
Şekil 6.129 1800, Türkiye'ye atfedilen, Konya, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı	195
Şekil 6.130 Türkiye, İç Anadolu, Yün; simetrik olarak düğümlenmiş halı	196

Şekil 6.131 Halı, 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Konya, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı	196
Şekil 6.132 Halı, 16. – 17. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı	197
Şekil 6.133 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Konya, yün halı	197
Şekil 6.134 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı.....	198
Şekil 6.135 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı detayı	198
Şekil 6.136 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı detayı	198
Şekil 6.137 16. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Uşak, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı	199
Şekil 6.138 18. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı.....	199
Şekil 6.139 19. yüzyılın sonları, Türkiye'ye atfedilen, Ezine / Çanakkale, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı	200
Şekil 6.140 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Konya, yün halı	200
Şekil 6.141 17. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı.....	201
Şekil 6.142 Lotto Halısı 1600, Türkiye'ye atfedilen.....	201
Şekil 6.143 Niş desenli halı, Türkiye'ye atfedilen, Milas, 18. yüzyılın sonları - 19. yüzyılın başları	202
Şekil 6.144 Hayvan üslubuyla bezenmiş halısı, Türkiye, 14. yüzyıl.....	202
Şekil 6.145 18. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, bordürlü halı.....	203
Şekil 6.146 19. yüzyıl, Türkiye'de yapıldığı düşünülüyor	203
Şekil 6.147 17. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı.....	204
Şekil 6.148 16. yüzyıl, Türkiye, Batı Anadolu, yün; simetrik olarak düğümlenmiş halı	204
Şekil 6.149 Halı, 17. yüzyıl, Türkiye'de üretildi, Yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı	205
Şekil 6.150 Yastık kılıfı (yastık), halı, 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilmiş, muhtemelen Kırşehir, yün (çözü, atkı ve tüy)	205
Şekil 6.151 17. yüzyılın sonları, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı	206
Şekil 6.152 Lotto Halı, 16. yüzyılın sonları, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş	206
Şekil 6.153 İpek halı, Türkiye 16. yüzyıl.....	207
Şekil 6.154 İpek halı detayı.....	207
Şekil 6.155 Namaz halısı, boyalı, keçe yünü, Osmanlı imparatorluğu; 17. yüzyılın sonu.....	208
Şekil 6.156 Birden fazla nişe sahip düğümlü, yönlü bir dua halısı parçası, Türkiye, Uşak Bölgesi; 17. yüzyılın 2. Yarısı.....	208
Şekil 6.157 Uşak Halısı – 1500	209
Şekil 6.158 Natüralist çiçekler, çiçek başlarından çıkan kıvrık yaprakları, 1600-1700	209

Şekil 6.159 Haçer yapraklardan oluşan kompozisyon, ortadaki madalyonda birleşen halı- 1500ler	210
Şekil 6.160 Kırmızı zemin üzeri, sarı natüralist motifler. Osmanlı mahkeme halısı,16. yüzyıl.....	210
Şekil 6.161 Yıldız uşak halısı, Türkiye, 16. yüzyıl.	211
Şekil 6.162 Yün temel üzerinde halı, yün düğümlü, asılı lambalar ile çift niş tasarım, muhtemelen Uşak veya Bergama, Osmanlı Türkiye, 1625-1650.....	211
Şekil 6.163 Yün temel üzerinde halı, yün düğümlü, kırmızı alan ve bulut bant sınırları ile çift niş madalyon tasarımı, Uşak, Osmanlı Turkey, 1500-1550	212
Şekil 6.164 'Kuş' tasarım halısı, Batı Anadolu (Uşak), 16. veya 17. yüzyıl 1700'ler	212
Şekil 6.165 Yün temel üzerine yün düğümlü, kırmızı zemin üzerinde cintamani tarlası ile madalyon tasarımı, Osmanlı Türkiye, 1500-1600.....	213
Şekil 6.166 15. yüzyıl halı, Osmanlı Türkiyesi, 1450-1500	213
Şekil 6.167 Yün çözüğü ve atkı üzerine elle düğümlenmiş yün yığını; simetrik düğüm; 1600-1725.....	214
Şekil 6.168 Uşak Halısı, Türkiye,1450-1500	214
Şekil 6.169 İpek temelli yünlü ve pamuklu örgülü kazık, kırmızı zeminde çiçek ve yaprak parşömen ve yatay kenarlık tasarımı, Osmanlı İstanbul veya Bursa, Türkiye, 1575-1600.....	215
Şekil 6.170 Uşak Madalyon Halı. Türkiye (Anadolu) veya Polonya - 17. yüzyılın ilk çeyreği.....	215

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Ecem USTA

Anasanat Dalı: Tekstil ve Moda Tasarımı

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Şöhret AKTEPE

Tez Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans – 2019

DÜNYA MÜZELERİNDE OSMANLI KUMAŞ ve HALILARI

ÖZET

Asırlar süren Osmanlı İmparatorluğu'nun, sosyo-politik gücü ve görkeminin yanı sıra, sanata karşı duruşları ve sanat zevki göz ardı edilemeyecek kadar ihtişamlıdır. Ancak Türk sanatının Osmanlı'ya gelene kadarki, tarihi sürecini de göz ardı etmemek gerekir. Kökeni ilkel devirlere kadar dayanan bu sanatın, İslamiyet öncesi devirde başlayan oluşumu, İslamiyet'ten sonra şekillenmeye başlamıştır. Türk Sanatı'nın gelişimi Osmanlı İmparatorluğu döneminde, 16. yüzyılda en nihai şeklini almıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda verilen eserlere Batı her zaman büyük hayranlık beslemiştir. Özellikle kumaşlarının ve halıların kalitesi, özgünlüğü ve gösterişi her zaman dikkat çekmiştir. Şu an dünya müzelerinde ve özel koleksiyonlarda bu kadar çok kumaş ve halının olması, o ihtişamlı zamanlarda, yurt dışına çok fazla eşyanın çıkarıldığı sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır. Çoğunluğu 16. yüzyıla ait olan bu eserler, Türk sanatının o dönem ki görkemli halini de sergilemektedir.

Bu araştırmada, dünya müzelerindeki kumaş ve halıları incelemeyen önce, Türk süsleme sanatının gelişimi üzerine inceleme yapılmış, dönemsel gelişimi kronolojik olarak irdelenmiştir. Türk süsleme sanatının kökenine kadar inilerek başlangıcından, en görkemli zamanına kadar, hangi eserlerde ne şekilde kullanıldığı da araştırmaya dahil edilerek dünya müzelerinde yer alan Osmanlı dönemi kumaş ve halılarını da incelenerek, araştırma görsel ve yazılı kaynaklarla desteklenmiştir.

Anahtar Kelime: Osmanlı Devleti, Türk sanatı, İslamiyet, Müze, Kumaş ve Halı

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname: Ecem USTA

Field: Textile And Fashion Design

Supervisor: Dr. Öğretim Üyesi Şöhret AKTEPE

Degree and Date: Postgraduate – 2019

OTTOMAN FABRICS AND CARPETS IN WORLD MUSEUMS

ABSTRACT

The Ottoman Empire, which lasted for centuries, besides the its socio-political power and splendor characteristics, its stance against the art itself and the art pleasure are also too grand to be ignored. However, the historical process of Turkish art until its to the Ottoman Empire should not be ignored. The origin of this art, which dates back to the primitive period, began in the pre-Islamic period, its has been shaped with Islam. The development of Turkish art took its shape in the Ottoman Empire era during the 16th century.

The artworks that were given always been envied by western states. In particular, the quality, authenticity and flair of fabrics and carpets have always attracted attention. The fact that there are so many fabrics and carpets in Word museums and private collections now enables us to reach the conclusion that too many items were exported abroad in those magnificent state of Turkish Art. These Works, most of which belong to the 16th century, exhibit the magnificent Turkish art at that time.

In this research, before examining the fabric and carpets in word museum, the development of Turkish ornament art was examined and its periodic development was examined and chronologically. From the beginning the origin of the Turkish decorative art to the most glorious time, in which Works the Turkish ornament art was used and the Ottoman period fabrics and carpets in the world museum were examined and the research was supported with visual and written sources.

Key Words: Ottoman Empire, Turkish Art, Islam, Museum, Fabric and Carpet

1. GİRİŞ

Kökleri ilkel devirlerden Orta Asya'ya kadar uzanan Türk sanatı, tarihsel gelişimi boyunca girdiği iklimler ve çevresel değişimlerle etkileşerek sürekli gelişim göstermiştir. Türk Sanatı üslup ve motif bakımından değerlendirildiğinde, İslam öncesi ve İslam sonrası olarak iki dönemde ele alınmaktadır. İslam sonrası değişimlerin ilk etkileri mimari alanda kendini göstererek daha sonra diğer sanat alanlarına yayılmıştır.

Geniş bir coğrafyada farklı kültürlerle de harmanlanan Türk sanatı, en ihtişamlı dönemini Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşamıştır. Özellikle 16. yüzyılda, Osmanlı sanatının hemen her alandaki bu başarısındaki en önemli etkenlerden biri, çıkarılan fermanlarla -özellikle dokuma alanında- kalitesinin kontrol altında tutulmasıdır. Bunun yanı sıra, sarayda kurulan nakkaşhane ile sanatçılara geniş imkanlar sağlanması da diğer önemli bir etkidir.

16. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu, siyasi gücünün yanında, kültürel gelişimiyle de en parlak dönemini yaşamıştır. Bu doğrultuda kumaşlar da, tüm ihtişamıyla dokunmaya başlanmıştır. Kumaşların önemli bir kısmı, altın ve gümüş tellerle dokunmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun sanat alanındaki bu başarısı ve ihtişamı Batı dünyasını ve sanatçıları da yoğun bir şekilde etkilemiş ve sanatçılara ilham kaynağı olmuştur. 17. ve 18. yüzyıl Avrupa resim sanatında Türk Sanatının etkileri görülmektedir. Birçok ressam tablolarına Türk halılarını taşımıştır. Bunlardan en önemlileri Alman ressam Hans Holbein ve Venedikli ressam Lorenzo Lotto'dur. Bu sanatçıların eserleri incelendiğinde de etkilerin görülmesi mümkündür.

Osmanlı Devleti tarafından dokunduğu bilinen birçok kumaş ve halı, Türkiye'de ve birçok yabancı ülkedeki müzelerde, özel koleksiyonların en önemli parçası olarak yer almaktadır. Araştırmanın son bölümünde sanal müzecilikten de yararlanılarak bütün eserler bir araya toplanmıştır. Çoğunluğu 16. yüzyıl Klasik dönem olsa da, 17. ve 18. yüzyıl eserlerinin niceliği de yadsınmaz.

2. İLKEL DEVİR VE İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK

SANATI

2.1. İlkel Devir

Türklerde kullanılan süsleme unsurlarının kaynağı incelenirken, İslam'dan çok önceki devirlerde Orta Asya'da, Türklerin ilk vatanlarında da aynı motifleri görüyoruz. Bu yüzden, Türk sanatının gelişimini iyice kavramak için, bu sanatı, tarihten önceki ve İslam'dan önceki zamanlardan günümüze kadar, bir bütün halinde incelemek şarttır(Arseven, 1970: 7).

2.1.1. İlkel Devirde Türk Sanatı

Orta Asya 'da doğan Türk Sanatı, aynı sanat anlayışından gelen pek farklı bir karakteri bütün devirlerde korumuştur. Ama şartların, hayatın ve çevrenin devamlı değişmesi yüzünden, bu sanat başka sanatların etkisi altında kalmış, yüzyıllar boyunca bulunduğu ülkelere göre değişmiştir. Onun için, bu sanatın tarihini üç büyük devre ayıracağız:

1. İlkel devirlerde Türk Sanatı.
2. İslam'dan önce İç Asya'da ve Küçük Asya'da Türk Sanatı.
3. İslam'dan sonra İç Asya'da ve Küçük Asya'da Türk Sanatı (Arseven,1970:7).

Orta Asya hakkında ne kadar araştırma yapılırsa yapılsın her zaman bilinmezleri olan bir bölge olarak kalmıştır. Yapılan araştırmalar, Orta Asya'nın insan yaşamı için oldukça elverişli olduğunu ve buna bağlı Türk Sanatının da temellerinin orada atıldığını gösteriyor.

Kaya resimlerini de Paleolitik Çağ ile başladı dersek eğer, o zamanki, mağara duvarlarını oluşturan resimler, oldukça başarılı ve doğayı iyi bir gözlem sonucu resmetmeleriyle alakalıdır. Paleolitik çağın insanının soyutlama yetenekleri açısından yetersiz olarak ele alırsak, oldukça gerçekçi ve doğacıdır.

(Kaynak: <http://uwill.co/2017/12/05/lascaux-magarasindan-james-bondun-saatine-hikayenin-donusturucu-gucu/>)

Şekil 2.1 Lascaux Mağarası'ndan Duvar Resmi

Mağara duvarlarındaki resimlerle ilgili yorumlara baktığımızda bu resimleri iki başlık altında ayrı ayrı değerlendirme zarureti ortaya çıkmaktadır.

Bunlar;

- 1 Günlük hayatta tüketilen av hayvanlarının tasvir edildiği resimler
- 2 Eti yenilmediği tahmin edilen ama resimleri sıkça çizilen hayvanlar (Arslantaş,2014:329).

(Kaynak: Arslantaş,2014:329.)

Şekil 2.2 Lascaux Mağarası'ndan Duvar Resmi

İlkel toplum insanı muhtemelen duvara av resmini çizdiği için ya da av sahnesini dans halinde canlandırdığı için avlayacağı hayvanı yakalamasının daha kolay olacağını düşünmüş olmalıdır(Arslantaş,2014:330).

İlkel çağın insanının resimlerinin hayvanlarla ilgili olması şüphesiz ki, avcılık ve toplayıcılık yapmasının getirisidir. Resimleri avdan önce yaparak onlara av büyüsü yaptığını düşünüyor ve şansının yaver gittiğini düşünüyor olabilirler.

İspanya'daki Altamira, Fransa'daki Lascaux (Laskö) ve Chauvet (Cöve) Mağaralarındaki duvar resimleri Paleolitik Çağ resim sanatının en güzel örnekleridir. Bu mağaralarda yer alan resimlerde bizon, at, geyik, mamut ve mağara ayısı figürleri yer almaktadır. (Şekil 2.2). Bir çeşit av büyüsü olan bu çizimler yapılacak avın daha bol ve bereketli geçmesi amacıyla yapılmıştır(Karacan, Şele ve Söyleyici,2018:34).

2.1.2 Hayvan Üslubu

Çin kaynaklarında Hsiung-nu olarak anılan Hunların oluşturduğu ilk Türk Sanatının en önemli üslubu Hayvan Üslubu'dur(Çoruhlu,2002:74).

Hayvan üslubu, Eski ve Orta Çağ boyunca, Britanya adalarından Mezopotamya'ya kadar uzanan bir kuşak üzerinde sık sık karşımıza çıktığı gibi, Güneydoğu Asya, Çin ve İskandinav ülkelerinde de önemli örnekler vererek, adeta bir coğrafi alanlar zincirini tamamlar(Mülayim, 1999:111). Türklerin geçim kaynağını, yaşam tarzı ve ekonomik ilişkileri göz önünde bulduğunda sanatın ana konusunun, hayvan olması ve hayvan üslubunun ortaya çıkması gayet normal karşılanabilir. Bu durum Türk Sanatını da oldukça etkilemiştir.

(Kaynak: <https://depts.washington.edu/silkroad/museums/shm/shm06229.jpg>)

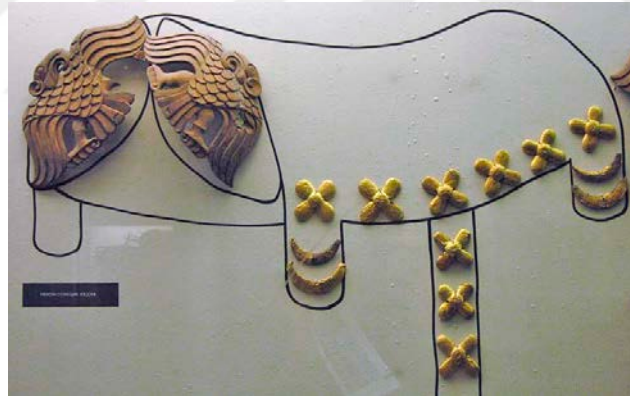
Şekil 2.3 At başlı geyik tasviri

Hayvan tasvirleri bulunduğu dönem itibari ile kullanılan malzemelere kılıçlar, eğerler, mataralar, keçe örtüler üzerinde kullanılmıştır. Son dönemlerde bulunan kurganlar da cesetlerin üzerinde dövme olarak tespit edilmiştir. Farklı malzemeler üzerinde kullanılsa da karakter olarak aynı üslup içinde değerlendirilmektedir(Gündüz,2015:3).

Hayvan üslubu, Asya'nın steplerinde ortaya çıkmış olsa bile, metal, ahşap, deri, dokuma, taş gibi malzemelere işlenerek geniş bir coğrafya ve zaman dilimine yayılmıştır. Modern zaman sanatına bile etki ettiğini söyleyebiliriz.

(Kaynak: <https://depts.washington.edu/silkroad/museums/shm/hermitagealtai5a.jpg>)
Şekil 2.4 Aslan başlı, eyer battaniyesi. Pazırık Kurganı

(Kaynak: <https://depts.washington.edu/silkroad/museums/shm/hermitagepazyryk2a.jpg>)
Şekil 2.5 Ahşaptan yapılmış, eyer süsü.

Hayvan üslubu incelendiğinde belli başlı özellikleri olduğunu söyleyebiliriz:

- Hayvanlar bazen tek bir figür halinde, bazen de kompozisyon halinde diğer hayvanlarla beraber kullanılır.
- Masalsı ve efsanevi hayvanlara oldukça yer verilmiştir.
- Geyik boynuzlarının, yırtıcı kuşların gaga ve pençelerinin doğadan uzaklaşıp, abartıya kaçıldığı görülür.
- Hayvanlar hareketli ya da sakin resmedilmiştir.
- İnsan figürleri oldukça azdır. Onun yerine bitkisel figürler azda olsa kullanılır.

Hayvan Üslubu'nda ortak motifler üç temel gruba kapsar:

1. Otcullar: boynuzlu geyik ve dağ keçileri.
2. Yırtıcı kedigiller
3. Av kuşları (Kodaman,2010:18).

(Kaynak: <https://depts.washington.edu/silkroad/museums/shm/shm06263.jpg>)

Şekil 2.6 Pazırık Kurganlarından çıkan, ahşap at koşumlarının bir kısmı. Otcul hayvan.

(Kaynak: <https://tarihvearkeoloji.blogspot.com/2014/07/pazirik-kucuk-buluntular-ve-kurgan.html>)

Şekil 2.7 Hayvan mücadele sahnesi resmedilmiş, deri kemer-gümüş toka. State Hermitage Müzesi

Hayvan üslubunu ortaya çıkaran unsurlar aynı zamanda gök-yer-su tasavvurları ve Şamanizm ile ilgilidir. Dolayısıyla hayvan tasvirleri genellikle bu hususları açıklayıcı, Türk mitolojisi ve kozmonolojisine işaret eden sembolik anlamları vurgulamak amacıyla yapılıyordu (Çoruhlu,2002:73).

On iki hayvanlı Türk takvimi, eski Türklerin, astronomik gözlemleri sonucunda ortaya çıkarttıkları ve günümüze kadar ulaşan önemli kültürel miraslardandır.

Her biri bir hayvanın ismiyle anılan on iki yıllık bir devre esasına dayanan hayvan takviminin kimi araştırmacılara göre Çin takvimi olduğu ve kimi araştırmacılara göre ise Türk kökenli olup sonradan Çinlilere geçtiği ifade edilmektedir (Çoruhlu, 2002:169).

(Kaynak:

<http://img.eba.gov.tr/295/266/508/012/975/b64/09f/b04/acc/a8d/765/2d8/8ae/392/020/295266508012975b6409fb04acca8d7652d88ae392020.pdf>)

Şekil 2.8 Altamira Mağarası – Bizon Resmi

Paleolitik Çağ'a ait mağaralarda idol adı verilen çok sayıda heykelcik bulunmuştur. Bu idollerin bazıları Avusturya'da bulunan "Willendorf", Çek Cumhuriyeti'nde bulunan "Dolni Vestonice" ve Fransa'da bulunan "Brassempouy" Venüsleridir(Karacan ve Şele ve Söyleyici,2018:35).

(Kaynak:

<http://img.eba.gov.tr/295/266/508/012/975/b64/09f/b04/acc/a8d/765/2d8/8ae/392/020/295266508012975b6409fb04acca8d7652d88ae392020.pdf>)

Şekil 2.9 Brassempouy Venüsü

Bilim adamları da cilalı taş devrinin M.Ö dokuzuncu bin yılda başladığını tahmin ediyorlar. Anav'da bulunan renkli seramikler, madeni eşyalar, Suze'deki çeşitli seramikler ve kazılarda çıkan birçok eşya da bunu kanıtlar niteliktedir.

Türkistan'ın birçok bölgelerinde arkeologlar tarafından yapılan kazılar, Sibirya'da, Minusinsk ve Kazan civarında keşfedilen tarihten önceki devirlere ait çanak çömlekler; taş, tunç ve demir devirlerine ait kurganlar (höyükler) birbirinden farklı birçok Türk medeniyet merkezlerinin varlığını bize öğretmektedir (Arseven,1970:10). Bu merkezlerden en önemlisi ise; Baykal Gölü, Yenisey yakınlarındadır. Buralarda halk tarafından yaptığı düşünülen eşyalardan bazıları orak, bıçak, ayna, ok, mızrak, ok uçları, elbise süsleri, küpelerdir. (Şekil 2.10)

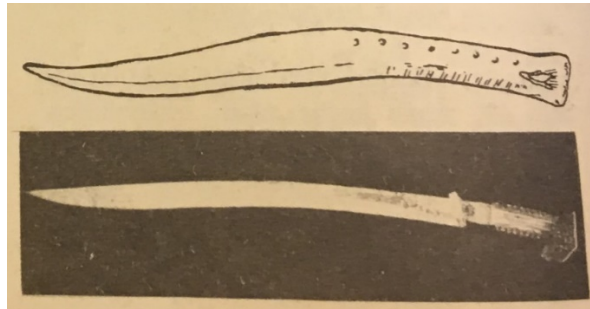

(Kaynak:Arseven,1970:10.)

Şekil 2.10 Yenisey bölgesinde bulunan, bulunan süs eşyaları. (Minusinsk Müzesi)

Bunların yanı sıra, mezarlar, kurganlar, anıtlar, su kanalları ve bunların üzerine yapılan süslemeler de oldukça fazladır. Bu süsleme unsurları incelendiğinde bir etkileşim olduğu da açıkça bellidir. Örneğin, süre gelen yılların ardından, Sümer ve Çin süsleme sanatına ne kadar etkisi olduğu görülecektir. Bu da sanat motiflerinin ve sanatın Orta Asya'ya uzandığına ve Orta Asya Türk halklarının ortak paydası olduğuna inanmamızı sağlıyor.

Yenisey civarındaki kazılarda, Taş Devri'ne ait olduğu düşünülen, bir bıçak, bugünkü İzmir Zeybeklerinin saldırmasınının (yatağının) atasına ne kadar benzediğini göstermektedir (Arseven,1970:14). (Şekil 2.11)

(Kaynak:Arseven,1970: 14.)

Şekil 2.11 Yenisey bölgesinde bulunmuş, eski çağlara ait bir bıçakla, (üstte) saldırma ya da yatağan arasındaki benzerlik aynı anlayış birliğini göstermektedir.

İlkel Türk Sanatının en çok etkileşim içinde olduğu millet kuşkusuz ki Çin'dir. Çin Sanatı'nın Türk Sanatından etkilendiği, Çin'in ilk sanat eserlerinden olan seramik ve koşumlardan belli olmaktadır.

D'Ardenne de Tizac da şöyle söylemiştir: "Han Devrinde Çin, Hiyongnuların (Türklerden) tüm bir süsleme üslubu almış, ilk önce koşumlarda kullanılan bu üslup, sonra bu devrin sanatını tamamiyle sarmıştır" (Arseven,1970:14). Türklerin tabii olarak gördüğü ve tunç ve demir devrinde süsleme unsuru olarak eşyalarda oldukça sık kullandığı motif ise; stilize edilmiş hayvan motifidir. Hayvanlar tek bir motif olarak kullanılmasının yanı sıra, hayvanlar arasındaki dövüşler de resmedilmiştir. Daha sonraları bütün Asya halklarında hayvan figürleri görülmeye başlanmıştır.

(Kaynak: Arseven, 1970: 11.)
Şekil 2.12 Hayvan dövüşlerini gösteren altın plak (Leningrad Ermitaj Müzesi)

(Kaynak: Arseven, 1970: 11.)
Şekil 2.13 Hayvan dövüşlerini gösteren altın plak (Leningrad Ermitaj Müzesi)

En çok kullanılan hayvanlar; sığır, kartal, akbaba vb. idi. Eski Türk Takvimi her biri bir hayvan adını taşıyan 12 yıllık dizilerden teşekkül ederdi (Arseven,1970:11) İç ve Orta Asya'daki Türk topluluklarının kitle halinde İslam dinini kabul etmelerinden sonra, 'Türk Sanat Tarihi' iki büyük devreye ayrılmıştır(Diyarbakirli,1993:2). Bunlar, 'İslam'dan önce' ve 'İslam'dan sonra' diye adlandırılır.

2.2. İslamiyet Öncesi Türk Sanatı

İslam dinini kabul etmeden önce, Türk topluluklarının tarihsel süreçleri çok eskilere dayanmaktadır. Türkler ilk olarak Şamanizm ve onun peşi sıra Gök-Tanrı inanışlarını benimsediler. Kam adını verdikleri din adamları, hayvan-ataları ve koruyu ruhlarıyla birlikte birden fazla inanç ritüelleri de mevcuttu. En eski zamanlardan günümüze kadar gelen süreçte halen daha o ritüellerin izleri hayatımızın birçok yerinde görülüyor.

Devletlerin kurulup, yıkılmasının ardından türlü kültürel etkileşimle beraber, Budizmin de Türkleri etkisi altına aldığını görüyoruz. Göktürk döneminde yapılan, Budist tapınak ve heykeller de bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Budizmle beraber Maniheizm'de (Mani Dini) görülmüştür. Süre gelen birçok inanış ve ritüelin dışına çıkmalarını sağlayan bu dini en çok Uygur Devleti benimsiyor. Ve kabulleniyor. Ve değişik kültür ortamının oluşmasına da zemin hazırlanıyor.

İslamiyet'ten önce Orta Asya'da sanattan bahsetmemiz gerekirse, Hun, Göktürk ve Uygur Devletlerinin sanatlarını inceleyebiliriz.

İlk Türk Devletlerinde gelişim gösteren başlıca sanatlar;

- **Dokuma Sanatı**

Altay ve Orhun Bölgesinde yapılan arkeolojik kazılarda, giyim eşyalarına, halı ve kilim örneklerine rastlanması, Türkler arasında dokuma sanatının geliştiğini göstermektedir(Sarı,2016:11).

Kurganlardan çıkan bulgulara göre, Hunlar halı ve tekstil alanında bir adım öndedir. Türklerle ait en değerli ve en büyük eserler halı alanında verilir, kültürel mirasımızı zenginleştirmiştir.

Türklerin konargöçer olmasından kaynaklı, çadır yaşamları olduğundan, çadır sanatının gelişim gösterdiği açıkça bellidir. Bu gelişim, süsleme unsurlarının da, ortaya çıkmasıyla farklı bir boyut almıştır. Renkli kumaş kullanımı ve hayvansal üslubu kullanarak yapılan betimlemeler ortaya çıkmıştır.

- **Heykel**

Türk heykel sanatının ilk örnekleri Göktürk Döneminde verilmiştir. Kültigin'in Mezar Külliyesi buna en iyi örnektir. Daha sonra ise, Göktürk balbal heykelleri geliyor.

Uygurlar da Göktürklerin izinden gitmiş ve heykel sanatında gelişim göstermiştir. İnsan boyutunda başlayan heykeller, 10 metreyi bulan heykellere kadar ulaşmıştır.

- **Maden İşleme Sanatı**

Demir ve madencilik Türklerin milli sanatlarından. Süs eşyaları, at koşum takımları, eyer, savaş alanlarında kullanılan mızrak, kılıç, kalkan gibi çeşitli malzemeler, hep demirdendir. Üzerlerinde de hayvan üslubu dediğimiz, at, kaplan, keçi, koyun, kurt gibi hayvan figürleriyle bezenmiştir.

- **Mimarlık**

Göçebe yaşam sürdüren Hun ve Göktürklerde sağlam evlerin yapılmamasıyla beraber mimari eserler de yoktur. Ancak Uygurlarla beraber yerleşik hayata geçilmiş ve evler, şehirler, tapınakların inşası başlamıştır.

- **Resim**

Hun mağaralarında başlayıp, Göktürklerde geliştirilmiştir. Dönem savaşlarını canlandıran duvar resimleri bunların ilk örnekleridir. Resim Sanatı tam gelişimini, Uygur Döneminde sağlamıştır. Gelişim sırasında da üslupsal olarak Uzak Doğu esintileri mevcuttur.

Orta Asya Türk Sanatının temeli ile Türk devletlerinde görülen atlı göçebe kültürüne dayanmaktadır. Konargöçer bir yaşam tarzını benimseyen Hunlar ve Köktürklerde taşınabilir sanat eseri öne çıkarken, yerleşik hayata geçen Uygurlar da farklı eser tipleri görülmüştür(Sarı,2017:3).

İslamiyet'ten önceki dönemde tarih sahnesinde ilk görülen Hun'ların, onların ardından gelen Göktürk ve Uygur'ların merkezleri Çin sınırına yakın olduğundan, Türkler tarih boyunca bu beş bin yıl hiç duraklamaksızın devam eden Çin medeniyeti ve kültürü ile karşılıklı kültür alışverişinde bulunmuşlardır(Diyarbakirli,1993:3).

2.2.1. Hun Sanatı

M.Ö. 3. Yüzyıldan sonra İskitler'in etkinliklerinin azalmasıyla Avrasya steplerine Hunlar hâkimiyet kurmuştur. Çin kaynaklarında Hsiung-nular olarak bilinen Hunlar'ın inançları, ritüelleri ve cenaze törenleri hakkında Çin, Latin ve Bizans kaynaklarında bilgiler bulabilmekteyiz(Çeşmeli,2016:43).

Çin'in kuzeyinde yaşayan Hunlar, sanat konusunda, İskit ve Avrasya steplerinde görülmüş olan hayvan üslubunu devam ettirmişlerdir.

Hun kurganlarından çıkan buluntular, hayvan üslubunun, hayatlarına ve yaşayış tarzına ne kadar etki ettiğini görebiliyoruz. Hayvan üslubu yalnız altın ve bronzdan (Şekil 2.14) yapılmış eşyalarda görülmeyip ahşap oymalarda ve süslemelerde ve deri aplikelerde (Şekil 2.15) keçe yaygılar üzerinde de görülmektedir (Diyarbakirli,1993:22).

(Kaynak: Diyarbakirli, 1993: 22.)
Şekil 2.14 Dağ keçisinin cepheden görünümü
ve bronzdan yapılmış bir kemer tokası.
(Münih Etnografya Müzesi)

(Kaynak: Diyarbakirli, 1993: 7.)
Şekil 2.15 Pazırık Kurganlarından çıkan keçe
yastık eyer. (Petersburg Hermitaj Müzesi)

Hun kabileleri ölüleri höyük adını verdikleri, suni tepelerin altına gömerlerdi. Tepeciklerin altında asıl mezar odaları, onun yanında tek bir oda veya çukurlar bulunurdu. Asıl mezar bölümleri, kalas ya da ağaç kütüklerinden yapılmış duvarlara sahiptir.

Türk Sanatı ve arkeolojisi bakımından önemli materyallerin ortaya çıkarıldığı Pazırık Kurganları 1924 yılında keşfedildi (Çoruhlu, 2002:55). Pazırık Bölgesi'nde, kurganların içlerinin su dolup donması nedeniyle; halı, kilim, kumaş, keçe, kürk, deri, madeni eşya gibi birçok nesne ve obje yok olmadan kurtarılmıştır. Bu yüzden Hun Sanatı hakkında geniş bilgiye sahibiz.

Kurganlardan ele geçen materyallerden anlaşıldığına göre, Hun erkekleri deri ve keçe elbiseler, kulaklıklılı keçe başlıklar, dokuma bezden veya yünden iç çamaşırları, kendir liflerinden dokunmuş beyaz ince bir kaftan, deriden yapılmış bol veya dar pantolon, tokalı, üzerinde bazen süslü plakalar bulunan deri kemer, kuşak, tabanları sert diğer kısımları yumuşak deriden çizme veya bot ve keçe/yün(?) çorap kullanmaktaydılar(Çoruhlu,2002:71). Kadın giysilerinde ise, kaftanlar oldukça süslü hayvan kürkü veya postudur. Sincap postundan kaftan, samur kürkünden başlık kurganlarda bulunan kıyafetler arasındadır.

(Kaynak: Diyarbekirli, 1993: 24)

Şekil 2.16: Hunlar'a ait deri kaftan. (Moskova Tarih Müzesi)

Hun Devrindeki Türk Maden Sanatının en güzel örnekleri, Leningrad (şimdi St. Petersburg) Hermitage Müzesinde bulunan ve Orta ve İç Asya'nın çeşitli kurganlarından I. Petro'nun (1689-1725) emriyle toplanan madeni eserler meydana gelmektedir (Çoruhlu,2002:71).

Toplumun göçebe karakteri ile uygun elbiselerinde, bellerine taktıkları kemerler sosyal düzenin önemli bir özelliğidir. Kemer bozkır kültüründe rütbe anlamını taşımaktadır(Diyarbekirli,1970:19).

Hun Devrinde ahşap ise, eğri kesim tekniğiyle uygulamalar yapılmıştır. İslamiyet'ten sonra bile Türk sanatında görülmüş ve bu teknikle eserler verilmiştir. Ahşap hayvan heykelcikleri veya at koşum takımlarındaki ağaçtan oyma hayvan figürleri bunların en dikkat çeken örnekleridir(Çoruhlu,2002:72).

(Kaynak: Diyarbekirli, 1993: 24.)

Şekil 2.17 II. Pazırık Kurganı'ndan çıkan çadır tepesine konan, ağaçtan yontularak yapılmış altın plaka.

Hunlar göçebe bozkır kültürüne sahip oldukları için yurt adını verdikleri çadırlar, hayatlarının en önemli parçasıydı. Bu çadırlar keçe ve deri malzemeden yapılıyordu. Bununla beraber, dokuma sanatını da burada görebiliyoruz.

(Kaynak: Diyarbekirli, 1993: 24.)

Şekil 2.18 Kapitone yaygı üzerine renkli ipliklerle işlenmiş hayvan mücadele sahnesi. Ulan-Batur'un 100 km kuzeyinde Noin-Ula'da Hun mezarlarından çıkarılmıştır.

2.2.1.1. Pazırık Halısı

Beşinci Pazırık Kurganından çıkarılan düğümlü halı günümüzde dahi, üzerinde tartışılan çok önemli bir arkeolojik malzeme ve sanat eseridir. Bu halının büyük önemi dünya halıcılık tarihinde bilinen ve bir bütün halinde bulunmuş en eski düğümlü halı olmasından ileri gelmektedir(Çoruhlu,2002:67).

(Kaynak <https://depts.washington.edu/silkroad/museums/shm/hermitagepazyryk15a.jpg>)
Şekil 2.19 Pazırık Halısı genel görünüş - St. Petersburg Hermitage Müzesi

2.2.2. Göktürk Sanatı

Çinliler'in Tu'kiu dedikleri ve kitabelerinde kendilerine "Gök'e" mensup, İlahi Türk anlamına gelen Göktürk adını verdikleri bir Türk topluluğu 6. Yüzyılın ilk yarısında tarih sahnesine çıkmıştır(Diyarbakırlı,1993:31).

Zamanla genişleyerek, dönemin güçlü devletleriyle politik ve ekonomik ilişkilere girmişlerdir. Bu devletlerin başında Çin gelmektedir. Onu Sasani'ler ve Bizans takip eder. Çin'den batıya doğru giden başta İpek Yolu olmak üzere bütün ticaret yolları Türkler'in himayesi altına girmiştir.

Çin'e yapılan yağmalar sonucunda, top top ipekleri batı ülkelerine satıyorlardı. Daha sonra İran ve Bizans'a da ihraç etmeye başladılar. Bu ülkelerde dokumaların fazlaşmasıyla birlikte, İpek Yolu devamlı bir ticaret noktası haline gelmiştir. Bozkırın efendileri Türkler, daha sonraki devirlerde de İpek Yolu'nun tek sahipleri olarak tarihin akışı içinde varlıklarını sürdürmüşlerdir(Diyarbakırlı,1993:31).

Göktürk'ler de maden sanatı, devlet ileri gelenlerinin ve asilzadelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için maden ustaları tarafından oldukça geliştirilmiştir.

Göktürk mezarlarından altın ve gümüş eşya olarak; mücevher, takı, kemer, insan ve at zırhları, kesici silahlar çıkmıştır.

Bunlar yapılırken birçok madeni teknik kullanılmıştır:

1. Altın ve gümüş plakalar ince bir levha halinde iken, alta konan belirli bir formu alan tahta bir kalıp üzerinde madeni plakaya küçük hassas ve ince bir çekiçle vurarak şekil verilmeye çalışılmıştır.
2. Arkadan itme metodu ile vazolar meydana getirilir.
3. Madeni plakaların üzerlerinde sivri bir aletle çizgiler, nakışlar yapılarak istenilen kompozisyonlar elde edilirdi.
4. Bazı plakalar bronzdan dökülerek deri kuşak veya at koşum takımları üzerine applike edilirdi (Diyarbakirli,1993:32).

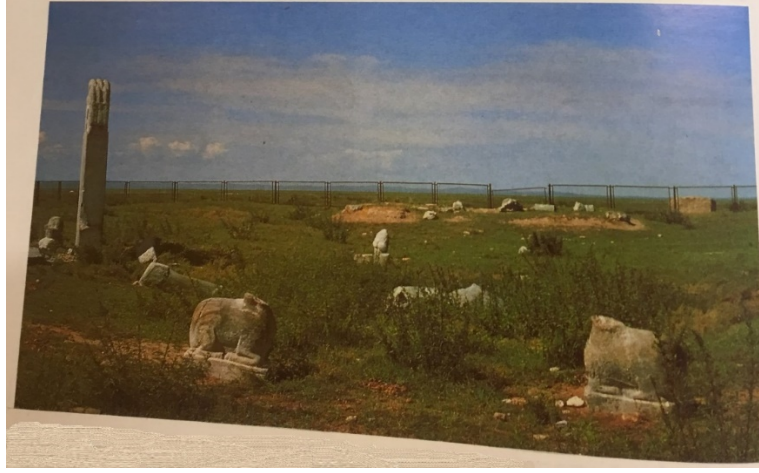

(Kaynak: Diyarbakirli, 1993: 32.)

Şekil 2.20 Altından yapılmış kulplu sürahiler. Dakas'ta kopeni bölgesinde Göktürk Devri mezarlarında bulunmuştur. 8. yüzyıl - Moskova Tarih Müzesi

Türk Sanat Tarihi'nde heykel örneklerinin yoğun olarak görüldüğü en önemli devrelerin başında Göktürklerin Orta ve İç Asya'da hakim oldukları dönem gelmektedir. Bilhassa taştan yontulmuş heykellerin bu çağda büyük artış gösterdiğini ve bütün Göktürk coğrafyasına yayıldıklarını görüyoruz. Bu husus da, bunların yapılış nedeni dini olduğu için ortak inançlara bağlı diğer Türk topluluklarının da bu alanda hayli katkısı olmuş, sonuçta bu taş heykeller bütün Orta Asya hatta bütün Avrasya'nın bozkır bölgelerine yayılmıştır(Çoruhlu,2005:171).

İlk heykel örneği olarak, Kültigin'in Mezar Külliye'sini gösterebiliriz. (Şekil 2.21)

(Kaynak: Diyarbakirli, 1993: 28.)

Şekil 2.21 Kültigin Mezar Külliyesi'nin girişinde karşılıklı iki koç heykeli

Hunlardan başlayarak, tüm Türk toplulukları tarafından kabul edilmiş ölüm ve ölüm sonrası inançlar, tarih boyunca Türk sanatın katkıda bulunmuştur. Mimari, kurgan, balbal (dikili taş heykeli), türbeler kültüre kazandırdığımız bazı yapılarıdır.

Mezar kültürünün bu kadar gelişmiş olmasının en temel unsuru ise, şüphesiz ki, atalar kültürüne derinden bağlı olmamızdır. Bu bağlılık Mezar Sanatı'nda gelişim göstermemize neden olmuştur.

Göktürkler, ölen kişinin ardından yas töreni yapabilmek için, cesedi ilk önce çadıra yerleştirirdi. Ve tüm akrabaları, çadırın etrafına toplanıp, bir takım ritüelleri yerine getirirdi. Geçen zamanda da, kurganlar hazırlanmış olur ve ölü oraya gömülürdü. Ölüler bunca zaman bekletildiği için mumyalanarak bekletilirdi.

Mezar yapılarına kadar, geçen sürede de, ölen kişiyi temsil eden bir balbal yapılı ve mezarın üzerine koyulurdu. Günümüze kadar ulaşmış Göktürk heykelleri mezar anıtlarının olduğu bölgedeki, balbal, kaplumbağa başı, koç heykelleri oldukları biliniyor. Balballar, elbiseleri, kemerleri, saçları, bıyıkları, silahları ve kişiye özel yüz hatları olacak şekilde tasarlanmış birer portre heykel niteliğindedir.

(Kaynak : Diyarbekirli, 1993: 34.)
Şekil 2.22 Göktürlere ait taştan yontma heykel

Ölüler, mezarları inşa edene kadar, çadır içinde bekletildiği için, ilk türbeler çadırlardır desek yanlış olmaz. Yerleşik hayata geçtikten sonra bu çadırlar mimariyi de olumlu yönden etkilemeyi başarmışlardır. Malzeme farklı olsa bile, çadır biçimlerini korumuşlardır.

Selçuklular'da 'kümbet', Osmanlılar'da 'türbe' adını taşıyan bu mezar yapıları ile Orta Asya'nın doğusunda bulunun Kazakistan ve Kırgızistan'da bugün demir çubuklarla yapılan mezarlar hala eski geleneksel çadır kalıplarını taşımaktadır (Diyarbekirli,1993:36).

2.2.3. Uygur Sanatı

Selenga nehrinin doğu kıyısında Göktürkler'e bağlı olarak yaşayan Uygurlar 745 de Göktürkler'in yerine geçerek, Uygur devletini kurmuşlardır(Sarı,2016: 79).Budizm ve Maniheizm dinini benimseyip, eserlerini de onların gölgesinde vermişlerdir.

Orta Asya'daki bazı kazılardan edinilen bilgilere göre, 6. Yüzyıla ait duvar resimleri ve minyatürler, Türk minyatürünün bu devirde oldukça ileri düzeyde olduğu görülür. Tapınakları süslemek için duvar resimleri, kitapları süslemek için minyatürü kullanmışlardır. Bu eserlerde de, Budizm ve Maniheizm dinlerinin etkisinde kalmışlardır.

Uygur şehrinin kalıntılarında görülen minyatürler, Türk Resim Sanatının ilk örnekleri olarak kabul edilir(Sarı,2016:13).

(Kaynak:
<http://img.eba.gov.tr/295/266/508/012/975/b64/09f/b04/acc/a8d/765/2d8/8ae/392/020/295266508012975b6409fb04acca8d7652d88ae392020.pdf>)
Şekil 2.23 Uygur budist rahip minyatürü

(Kaynak: Diyarbakirli, 1993: 54.)
Şekil 2.24 Mani dinine ait bir Uygur yazma eserinin minyatürlü sayfası. Keçe yaygı üzerinde oturan Uygur müzisyenleri sanatlarını icra etmektedir. Khoço - 8.-9. yüzyıl.

Duvar resimlerinin işçiliği insanı hayran edilecek kadar güzeldir. Bu freskler ve minyatürler bugün Berlin Müzesinde bulunur(Arseven,1970:42). Uygurlar kendilerinden önce gelen devletlere göre, yerleşik hayatın getirisi olarak oldukça gelişmiş bir devlettir. Sanata da oldukça değer vermişlerdir.

Kazılardan çıkan Buda tapınak harabeleri, hayran olunacak tazelikte fresklerle süslü duvarlar, sanatçı hüneri ile işlenmiş vazolar, yazmalar ve minyatürlerin hepsi erlin Müzesinde koruma altına alındı (Arseven,1970:17).

(Kaynak:

<http://img.eba.gov.tr/295/266/508/012/975/b64/09f/b04/acc/a8d/765/2d8/8ae/392/020/295266508012975b6409fb04acca8d7652d88ae392020.pdf>)

Şekil 2.25 Uyghur Prensleri Freskosu 9. Tapınak – Bezeklik (Berlin Staatliche Museen)

Uyghur resminde aslında batılı anlamda bir perspektif olmasa da, resmedilen kişilere verilen öneme göre önce büyük veya arkada küçük çizilerek ve parlak renklerle boyanarak, grafik şemanın ortasında yer alan figüranın öne çıkmasıyla resimde bir derinlik hissi yaratılmıştır(Sarı,2016:160).

(Kaynak:

<http://img.eba.gov.tr/295/266/508/012/975/b64/09f/b04/acc/a8d/765/2d8/8ae/392/020/295266508012975b6409fb04acca8d7652d88ae392020.pdf>)

Şekil 2.26 Uyghur Duvar Freskosu - Turfan

Uyghur şehrinin kalıntılarında görülen minyatürler, Türk Resim Sanatının ilk örnekleri olarak kabul edilir(Sarı,2016:13).

Uygur heykel sanatı, Göktürklerden kalma balbal geleneğinin izleriyle başlamış ve gelişmiştir. Kazılardan çıkan dini tasvirler Budizm ve Maniheizmle alakalı tasvirlerdir. Bunların yanında da, hayvan üslubuyla yapılmış heykeller vardır.

Kızıl ve Sorçuk kentlerinde çok sayıda heykel bulunmuştur. Kızıl'da bulunan bu döneme ait diz çökmüş erkek heykeli alçıdan yapılmış ve omzunda yük taşıyıcı şeklindedir. (Şekil 2.27) Yine Sorçuk'ta bulunan at başı heykelinde yele ve perçemler gerçekçi şekilde verilmiştir.(Şekil 2.38) Bu heykelde Uygurlar kendilerinden önce Hunlar ve Göktürklerde de görülen Türk hayvan üslubunun özelliklerini yansıtmıştır(Karacan, Şele ve Söyleyici,2018:175).

(Kaynak : <http://www.eba.gov.tr>)
Şekil 2.27 Diz çökmüş, omzunda yük taşıyan

(Kaynak <http://www.eba.gov.tr>)
Şekil 2.28 Alçıdan yapılmış at başı alçıdan yapılmış erkek heykeli

Boyutları alışlagelmiş boyutlardan biraz daha büyük ve muhteşem işçiliğin ve güçlü bir sanat zevkinin eseri olarak yapılmıştır. Bu tasvirlerin yanı sıra, pişmiş topraktan heykeller de ulaşılan diğer sanat eserlerindedir. Resim sanatındaki konular heykel sanatında tekrar işlenmiştir.

Uygurlar maden sanatına da hakimlerdir. Silah ve kap-kacak, kemer yapıp, üzerlerini Türk motifleriyle süslerlerdi. Ve bu eşyalar oldukça değerliydi. Değerli oluşları, yurt dışındaki müze ve koleksiyonları süslemelerinden de belli oluyor.

Paul Pelliot idaresinde bir Fransız bilim heyeti tarafından eski Uygur şehirlerinden yapılan daha başka kazılar bir takım tapınakları ve farklı bazı eşyaları meydana çıkarmıştır. Bunların hepsi bugün, Paris'teki Guimet ve Louvre Müzelerinde bulunmaktadır(Arseven,1970:17-18).

Yerleşik hayatı benimseyen Uygurlar, büyük saraylar ve tapınaklar inşa ederek mimarlık alanında kalıcı eserler bırakmışlardır. Yaşadıkları bölgenin verimli tarım alanı olması ve yeni inançlarının da tapınak mimarisine önem vermesi bunda etkili olmuştur(Karacan, Şele ve Söyleyici,2018:174). Bununla birlikte evler, saraylar, suyolları, tapınaklar inşa etmişlerdir. Hatta şehirler kurup, etrafını surlarla çevirmişlerdir. Ve Kent mimarisine de böylelikle adım atmışlardır.

Yerleşik yaşamı benimseyen Uygur'lar anıt mezarları, çadırdan esinlenerek kubbeli yapmışlardır. Karahoça yakınlarındaki kubbeli anıt mezarları bu döneme ait ilk örneklerdir(Sarı,2017:5).

(Kaynak
<http://img.eba.gov.tr/375/454/755/86f/656/424/195/a07/9b4/27b/021/cc4/4b2/b26/007/37545475586f656424195a079b427b021cc44b2b26007.pdf>)
Şekil 2.29 Karahoça yakınlarındaki kubbeli anıt mezarlar

(Kaynak
<http://img.eba.gov.tr/375/454/755/86f/656/424/195/a07/9b4/27b/021/cc4/4b2/b26/007/37545475586f656424195a079b427b021cc44b2b26007.pdf>)
Şekil 2.30 Maniheist tapınağındaki duvar resimleri

Uygurlarla ilgili yapılan kazılarda, tapınak zeminlerini oluşturan çini parçaları bulunmuştur. Böylelikle çiniyi de ilk olarak Uygurların kullandığını söyleyebiliriz. Uygurlar, pişmiş toprağı ve çini sanatını kitabelerde ve binalarda yapı malzemesi olarak kullanmışlardır(Doğanay,2010:172). Göçebe yaşamlarda, sanat eserlerine yapılan süslemeler taşınabilir nesnelere üzerinde görülürken, Uygurlarda yerleşik hayatla birlikte mimari eserler üzerinde de görülür.

Uygur Sanatı, Sasani(İran) Sanatı ile Çin Sanatı arasında aracılık etmiştir(Arseven,1970:18).

3. İSLAMİYET İLE BİRLİKTE DOKUMACILIKTA DEĞİŞEN

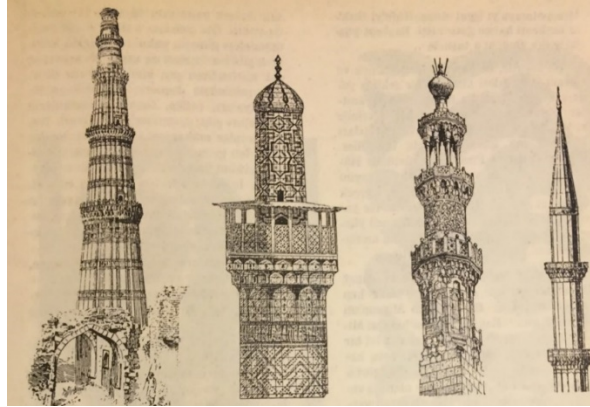
TEKNİK ve ÜSLUPLAR

7. yüzyılın başlarında İslamiyet'in ortaya çıkmasıyla beraber, Mekke'de ortaya çıkan İslamiyet, yayılmaya ve genişlemeye başlayınca, kültürel etkileşim de ön planda olmayı başardı.

Ancak yeni bir din, yenilikler demekti ve kabul gördüğü yerlerde, birçok değişiklikler oluyordu. Ekonomik ve sosyal düzen bunlardan birisiydi. Değişen düzenle beraber, şehirler de değişiyor, yeni camiler, okullar, hamamlar, saraylar, camiler, kervansaraylar, anıtlar ve mezarlar kurulmaya başlanıyordu.

Yayıldığı yerlerde sanat adına her gelişmenin aynı olması beklenemediği gibi, sanat eserlerinin gelişmesi de beklenemez.(Şekil3.1).

İslam sanatının oluşumu, fethedilen dünyanın her bir yanından formların derlenmesi ve bu birikimin yeni bir dağılımı, formlarla bağlantılı anlamların bilinçli olarak ayıklanması ve sayıca az da olsa, yeni, özgün bazı formların oluşması olarak değerlendirilebilir(Grabar, 2010: 179).

(Kaynak: Arseven, 1970: 24.)

Şekil 3.1 Hint, İran, Arap ve Türklerin sanat anlayışları arasındaki farklar minarelerde de görülür. (soldan sağa) Delhi, İsfahan, Kahire'de El Eşref ve İstanbul'da Süleymaniye camilerinin minareleri.

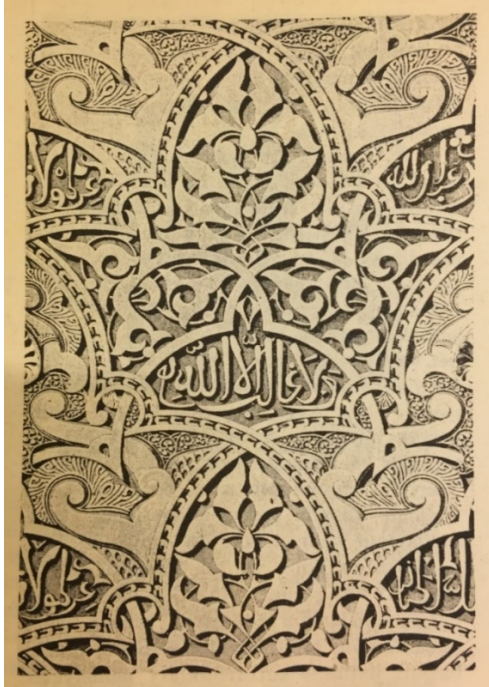
Asya Sanatlarının birbirleri üstündeki etkileri büyük ölçüde artmıştır. Onun için, İslamiyet'in kabulünden sonraki devirde Türk Sanatı da, milli karakterini korumakla beraber, bu kayda değer değişikliğin etkisi altında kaldı(Arseven,1970:22).

İslamiyet, canlı varlıkların resmedilmesini, tasvir edilmesini yasaklamıştır. Heykel sanatına, putları anımsattığı için yasak getirilmiştir. İslamiyet'in kabulünden sonra, Türk Sanatı sadece resim ve minyatürle kalmamış, kutsal kitapların tezhipte süslenmesi de oldukça yaygınlaşmıştır.

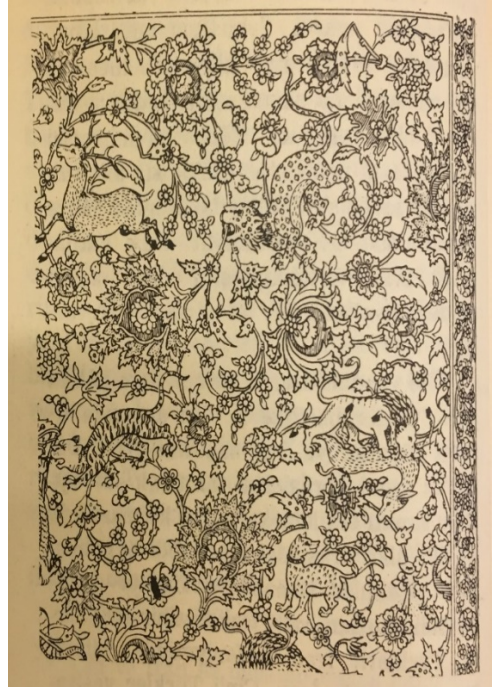
Bugün Paris Milli Müzesi'nde (İran Eserleri,No:174) muhafaza edilen astrolojiye ait bir elyazmasında bulunup, Doğu resminin önemli hazinelerinden biri olan minyatürler, 1237 yılında, Iraklı Yahya İbn Mahmud adlı bir sanatçı tarafından yapılmıştır(Arseven,1970:44).

Her yerde aynı gelişimi göstermiş olmasa da, mimarının yanında, dokumacılık, tunç eşya, seramik gibi sanayi ve süsleme sanatları da son derece gelişti(Arseven,1970:22). Göçebe çadırları, süslenmesi, halı-kilimler hepsi birer dokuma örneğidir. Madenden yapılan eşyalar kadar dayanıklı olmadıkları için, o zamanlardan günümüze ulaşan çok fazla dokuma yoktur.

Özünü aynı kaynaktan almış gibi görünse de, Müslümanlıktan sonra ki, Arap, İran, Hint ve Türk eserlerinde çok farklı görüşler ortaya çıkar. Arap sanatı aşırı ayrıntı içerirken, (Şekil 3.2) İran Sanatı ruhu çoşturup, mübalağlıdır (Şekil 3.3). Hint Sanatı, Hindistan ormanlarının, bol ve gür bitkilerini sanata yansıtırken, (Şekil 3.4) Türk Sanatı oldukça sade ve abartıdan uzaktır (Şekil 3.5)(Arseven,1970:20).

(Kaynak: Arseven, 1970: 20.)
Şekil 3.2 Arap süsleme motiflerine örnek

(Kaynak: Arseven, 1970: 20.)
Şekil 3.3 İran süsleme motiflerine örnek

(Kaynak: Arseven, 1970: 20.)
Şekil 3.4 Hint süsleme motiflerine örnek

(Kaynak: Arseven, 1970: 20.)
Şekil 3.5 Türk süsleme motiflerine örnek

İslam Devrine ait ibrikler, kandiller, buhurdanlar, sürahiler, tepsiler, tabaklar bugün birçok müzeyi doldurmaktadır(Arseven,1970:51). Müslüman ülkelerden diğerlerine ticaret yoluyla giden seramikler, dokumalar, silahlar, halılar yeni süsleme unsurlarını da doğurdu. Türk ya da Çin motiflerinin Mısır ya da İspanya'da görülmesinin nedeni de bu etkileşim olarak görülür.

İslamiyet kabul edildikten sonra, hayvan motiflerinin azalmasının en temel nedeni; İslam inancının sembolik dahi olsa, puta tapma anlamı içeren bütün figürlere karşı olmasıdır. Hayvan motifleri azalırken, karakteristik özellikleri korunup, bitki ve çiçekler süsleme sanatında yerini almıştır. Çiçek helezonlarının yanı sıra geometrik süsleme unsurları ilkel devirde ve sonrasında hep kullanılmıştır.

İslam'dan sonra, günümüze kadar Türk Süsleme Sanatlarında kullanılan kırık dalların ve çiçeklerin, uzun zaman, üsluplaştırılmış bitki biçimlerinden geldiği sanıldı. Bu motiflerin asıl karakteri, helezon biçiminde olmalarından gelir. Bu helezon biçimi zaten İç Asya'nın en eski renkli seramiklerinde bulunmaktadır(Arseven,1970:12).

3.1. Orta Asya Sanatı

Orta Asya'da konargöçer ve göçer topluluklar halinde yaşayan Türkler, Orta Asya'da Müslümanlığın hüküm sürmesiyle beraber hem eski inançlarını bırakıp, yeni bir dine inanmaya başlamışlar hem de yerleşik hayata geçip, onun getirileriyle beraber yaşamaya başlamışlardır. Cami, minare, kervansaray, han, hamam gibi İslamiyetin getirisi olan mimari öğeler vermeye başlamışlardır. Mimarinin gelişmesinin yanı sıra, bir sürü sanatla uğraştıkları da kurgandan çıkan eserlerden belli oluyor.

Asya hayvan üslubunun İslam'la tanışması; geyiklerin, ejderlerin ve yırtıcı kuşların, yeni inanç sisteminin içine dalması, hayata ve insana dair bütün ilişkilerin 'bir başka türlü' yorumlanmasını gerektirmiştir(Mülayim, 1999: 106).

- **Dokuma**

Orta Asya'da dokunmuş halılar incelendiğinde anlaşılıyor ki, birbirinden farklı iki dokuma usulü vardır. Biri atkı ile yapılan dokuma şekli, öteki de düğümlü dokuma şekli. İlk halıların basit bir şekilde dokunduğu sanılıyor, ama en güzelleri düğümlü olarak dokunanlardır(Arseven,1970:48). Bunların yanı sıra ipekli dokumalar da vardır. Bunlar genel de yurt dışından, özellikle de Çin Bölgesi'nden gelen dokumalardır. Çin Dokuma Sanatı, Doğu kumaşları ve halıları üstünde önemli bir etki yapmış ve on üçüncü yüzyıl İran halıları üstünde görülen Türk-Çin motifleri ortaya çıkmış oldu(Arseven,1970:49).

- **Heykel**

Türk heykeltraşlığının tarihi ise, Orta Asya'nın eski şehirlerinde bulunan, heykeller de Budist öğeler olduğu gözlenmiş ve Çin'den esinlenilmiş olduğu açıkça bellidir. Ancak İslamiyet'ten sonra heykel sanatının azaldığı hatta yok olduğu görülmüştür. Ancak mimari süslemeler de yardımcı unsur olarak kullanılmıştır. Anıtlarda ya da saray bahçelerinde, havuzlarda, çeşmelerde süsleme olarak aslanlar yapılarak heykel sanatı icra edilmiştir.

Zamanla heykel sanatı, yerini ağaç oymacılığına verdiğini söyleyebiliriz. Cami mimberleri kürsü ve rahlesi, mobilyalar, kapılar, pencereler oymacılık sanatının eseridir.

Türkler yerleşik hayata geçtikten sonra çömlekçilikle de uğraşmaya başladılar. Çin ile yapılan ticaretler sonucu, ipekli kumaşlar ve porselenlerin getirildiği biliniyor. Ancak çini sanatı, İran ve Çin'in etkisi altında kalmıştır.

- **Maden Sanatı**

Maden Sanatı, Orta Asya'da oldukça yaygın bir sanattır. Kurganlardan çıkan at koşumları, silahlar ve tunçtan yapılmış eserler bunu kanıtlar niteliktedir. Bu eserlerin üzerinde de, hayvan motifleri bulunmaktadır. Yine de savaşların ve istilaların bir sonucu olarak bu eşyaların günümüze çok fazla ulaştığı söylenemez.

Metali işlevsel bir araca dönüştürmenin yanında, onu bir süs ögesine dönüştürürken estetik bir güzellik oluşturmak, Türkler için Orta Asya'da çok eski tarihlerden itibaren önemli bir uğraş olmuştur(Koçak,2018:125).

- **Resim**

Türk ve İran resim tarihini incelerken, bu sanatın beşiğinin Orta Asya olduğunu ve en ünlü ressamların Horosan, Herat, Belh ve Buhara gibi türk memleketlerinde doğduklarını görüyoruz(Arseven,1970:45). Ancak desen ve gravürler incelendiğinde Çin resminin etkisi altında kaldığı oldukça açıktır.

3.1.1. Karahanlı Sanatı

Doğu Türkistan Bölgesi ve Maveraünnehir'de hâkimiyet kuran Karahanlılar; bir yandan Horasan, Afganistan ve Kuzey Hindistan bölgelerinde hâkim olan Gaznelilerle öte yandan Büyük Selçuklularla sürekli etkileşim içinde olduklarından Asya'da Türk mimarisinin yayılmasına önemli oranda katkıda bulunmuşlardır(Karacan, Şele ve Söyleyici,2018:70).

Türkler İslamiyet öncesi devirde, yarı göçer ya da göçer bir şekilde yaşarken, ilk Türk İslam Devleti, Karahanlılarla Döneminde tamamen yerleşik hayata geçmişlerdir. Yerleşik hayatın ve İslamiyet'e geçişin getirisi olarak, dini ve sivil mimari oldukça gelişmiş, onları izleyen diğer devletlere de öncülük etmişlerdir. Karahanlılar Sanata, mimari yönünden yön vermiştir desek yanılmış olmayız.

Karahanlı devrinde çokça sayıda yeni şehirler de kurulmuştur. Arkeologlar bunları eskiden dört yöne bakan eski şehirlerden ayırt etmek için, kibleye dönük bulduklarına işaret etmektedirler(Esin,1973:279). Semerkant, Tirmiz, Talas bu şehirlerden bazılarıdır.

İslam mimarisinin bir getirisi olan, cami, türbe, medrese gibi dinî yapıların dışında, saray, köprü ve kervansaray gibi sivil yapılar inşa edilmiştir. Orta Asya sanatı ile İslam Sanatının etkileşimi burada açıkça kendini belli ediyor.

Orta Asya Türk çadır sanatı şekil ve dekorasyon açısından kümbet mimarisini etkilemiştir. Bu etkiler Radkan ve Kışmar Kümbetlerinde kendini göstermiştir. Hun ve

Göktürk Dönemi hayvan üslubunda yer alan değişik hayvan figürleri, kabartma ve heykel olarak İslami Dönem yapılarında yer almıştır. Erzurum Emir Saltuk Kümbeti'nde (Resim 3.6), On İki Hayvanlı Türk Takvimi'nden tasvirler ile Ahlat mezar taşlarında ejder, kurt başı, kartal vb. (Resim 3.7) hayvan kabartmaları görülmektedir. (Karacan, Şele ve Söyleyici,2018:183).

(Kaynak:

<http://img.eba.gov.tr/295/266/508/012/975/b64/09f/b04/acc/a8d/765/2d8/8ae/392/020/295266508012975b6409fb04acca8d7652d88ae392020.pdf>

Şekil 3.6 Emir Saltuk Kümbeti, Erzurum

(Kaynak

<http://img.eba.gov.tr/295/266/508/012/975/b64/09f/b04/acc/a8d/765/2d8/8ae/392/020/295266508012975b6409fb04acca8d7652d88ae392020.pdf>

Şekil 3.7 Mezar taşı, Ahlat

Türk İslam sanatının kubbeli ve merkezli camilere geçişi ve ilk örnekleri de Karahanlılar zamanında olmuştur. Bunlar; : Kışlak Hazara Camii, (Hazer Degaran-10yy)(Şekil 3.8) ve Talhatan Baba Cami (11.yy)'dır (Şekil 3.9).

Buhara yakınındaki Hazara'dan Kışlak Hazaracami kerpiç ve tuğla karışımı olup, tuğlaya geçiş dönemini temsil eder. Eski Merv yakınındaki XI. Yüzyıl başlarından kalan Talhatan Baba'da bulunan cami, tamamen tuğladan yapılmıştır(Şeker,2005:269).

(Kaynak:

<http://img.eba.gov.tr/612/062/af4/274/f27/274/38b/b67/662/e24/f51/559/0ae/392/008/612062af4274f2727438bb67662e24f515590ae392008.pdf>)

Şekil 3.8 Kışlak Hazara Camii, Özbekistan

(Kaynak:

https://www.ikolsoftware.com/public/resized/low/image_data/original/570572df50d16d10a291454551d3e9b155b7ce4c/5818b2dec73e2.jpg)

Şekil 3.9 Talhatan Baba Camii, Merv

Karahanlılar tuğlayı sadece yapı malzemesi olarak kullanmayıp, süsleme unsuru olarak da işlemişlerdir. Talhatan Baba Camii'nde gördüğümüz tuğlaları farklı şekilde dizerek, alışılmışın dışında bir duvar örme tekniği geliştirmişlerdir. (Şekil 3.10- 3.11)

(Kaynak:

https://www.ikolsoftware.com/public/resized/high/image_data/original/570572df50d16d10a291454551d3e9b155b7ce4c/5818b2dedd949.jpg)

Şekil 3.10 Talhatan Baba Cami duvar detayı

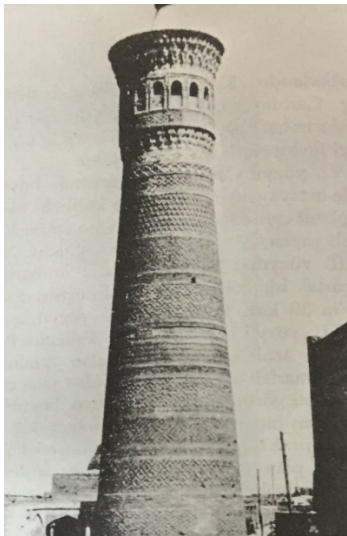

(Kaynak:

https://www.ikolsoftware.com/public/resized/high/image_data/original/570572df50d16d10a291454551d3e9b155b7ce4c/5818b2df1c8c9.jpg)

Şekil 3.11 Talhatan Baba Cami duvar detayı

Bazı camiler yıkılmış olsa da günümüze sadece minareleri kalmıştır. Bunlardan biri Kalan Minare'dir. Aşağıdan yukarı doğru incelen, on üç kuşak halinde geometrik kabartmalarla süslüdür. Minare, Buhara kentinin sembolü haline gelmiştir. (Şekil 3.12) Diğeri ise; 11. Yüzyıldan kalma Özkent Minaresi'dir. Tuğladan yapılmış ve kuşaklar halinde, geometrik süslemeleri vardır. (Şekil 3.13)

(Kaynak: Aslanapa, 1993: 30.)

Şekil 3.12 Kalan Minare

(Kaynak: Aslanapa, 1993: 30.)

Şekil 3.13 Özkent Minar

Karahanlılar, tarihsel süreçte kendilerini takip eden, Gazneliler ve Selçuklulara mimari konusunda örnek olurken, yaptıkları ilk ve özel eserlerle kültür tarihini de süslemişlerdir. Başlıca yapılara şöyle göz atacak olursak;

- **Medreseler**

Eyvanlı medreselerin ilk örneği Karahanlılar Dönemi'nden kalmıştır. 1066'da Tamgaç Buğra Han tarafından Semerkant Şah-ı Zinde yolunda tuğladan yaptırılmış olan medrese, oyma stuko (yalancı mermer) süslemelerle kaplanmıştır. Dört koldan tonozlarla çevrili küçük kubbeli girişe sahip olan medrese; küçük eyvanlara, 45x55 metrelik bir avluya ve iki köşe kubbesinden ibaret bir plana sahiptir(Karacan, Şele ve Söyleyici,2018:75).

(Kaynak: <https://tr.scribd.com/document/180207246/Turk-Sanat%C4%B1-Tarihi-pdf>)
Şekil 3.14 Tamgaç Buğra Han Medresesi

- **Türbeler**

Zereşan vadisi yakınında Tim'de 367(978) tarihli Arab Ata türbesi Karahanlılardan kalan en eski mimari eserdir(Aslanapa,1993:32). Kitabe kuşağı ve olgun mimarisiyle örnek teşkil etmiştir.

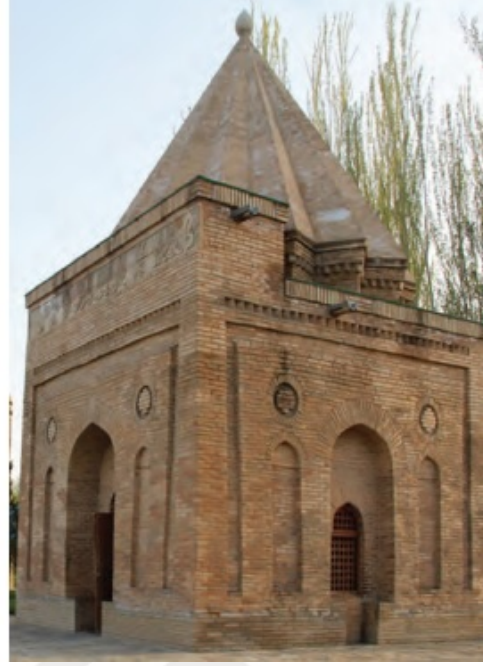

(Kaynak: <http://img.eba.gov.tr/612/062/af4/274/f27/274/38b/b67/662/e24/f51/559/0ae/392/008/612062af4274f2727438bb67662e24f515590ae392008.pdf>)
Şekil 3.15 Arap Ata Türbesi, Özbekistan

12. yüzyıl başlarından kalmış Ayşe Bibi ve Balacı Hatun türbeleri, Karahanlı türbe mimarisinin süretle geliştiğini gösterir(Aslanapa,1993:33).

(Kaynak: (MEGEP)
Şekil 3.16 Ayşe Bibi Türbesi, Kazakistan

(Kaynak: (MEGEP)
Şekil 3.17 Balacı Hatun Türbesi, Kazakistan

Ayşe Bibi Türbesi'nin bütün cephe ve minareler, 64 ayrı örnek halinde derin bir relieflerle işlenmiş, yıldız, haç ve kare biçiminde, parlak renkli tuğlalarla kaplanmıştır(Aslanapa,1993:33).

(Kaynak:
<http://img.eba.gov.tr/612/062/af4/274/f27/274/38b/b67/662/e24/f51/559/0ae/392/008/612062af4274f2727438bb67662e24f515590ae392008.pdf>)
Şekil 3.18 Ayşe Bibi Türbesi cephe süslemeleri

- **Kervansaraylar**

Türk mimarisinde en eski kervansaraylar, Karahanlı'lardan kalmış olup, bunlara ribat adı verilmiştir. Karahanlı kervansaraylarının mimarisi ve planları daha sonra, Büyük Selçuklular ve Anadolu Selçuklularının yaptırdığı kervansaraylarda geliştirilmiştir(Aslanapa,1993:38).

(Kaynak: (MEGEP))

Şekil 3.19 Ribat-ı Melik Kervansaray ve taş süslemeleri - Türkmenistan

Karahanlılar, Cami ve türbeleriyle birlikte, mimaride ilkleri yaparken, avlu-eyvan ve kubbe kompozisyonlarıyla da kervansaray mimarisinin öncüsü olmuşlardır. Bu mimari öğeler, Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçukluların yaptıklarına da örnek olup, gelişmesine zemin hazırlamışlardır.

İlk Müslüman Türk Devletlerinde sanat alanında büyük gelişme kaydedilmiştir. Karahanlılar Döneminde, Türk-İslam sanatının temelleri atılmış ve bu dönemin mimari eserleri sonraki döneme örnek olmuştur. Gazneliler Döneminde Hint ve İslam sanatları kaynaşmış, bu dönemde gelişen Türk Sanatı Selçuklularda ve Hindistan'da gelişecek olan Müslüman Türk Sanatını etkilemiştir. İran ve çevresine egemen olan Büyük Selçuklular, Abbasi, Sasani ve Karahanlı sanat ve mimari geleneklerini geliştirerek yeni sentezlere ulaşmış ve Türkiye Selçuklu Sanatına kaynak teşkil etmişlerdir(Sarı,2017:10).

3.1.2. Gazneli Sanatı

Gazneli Devleti; Afganistan, Horasan ve Hindistan'ın kuzeyinde 962 yılında kurulmuştur. Asya'nın büyük kültür merkezlerinden olan Gazne şehri, Karahanlıların ardından, Orta Asya-Türk sanatının temsilcilerinden biri olmuş ve oluşturdukları sanat anlayışı ile Büyük Selçuklu ve Hindistan Sanatını da etkilemişlerdir.

Sultan Mahmud, medreseler, çarşılar, köprüler, su kemerleri, kütüphaneler kurmuş âlimleri sarayda toplamıştır.

Türkler, Gaznelilerden önce buralara yerleşmişlerdir. Burada gelişen Türk Sanatına, diğer taraftan da Hindistan Türk Sanatına tesir etmesi bakımından tarihi önemi fazladır(Aslanapa,1993:43).

- **Minare**

Karahanlı mimarisinde oldukça fazla görülen tuğla, Gazneliler tarafından da oldukça fazla kullanılmıştır. Tuğla kullanımını, taş, ahşap ve mermerle de zenginleştirmişlerdir.

Tuğladan sekiz köşeli yıldız formundaki kaide üzerinde yukarıya doğru daralan silindirik gövdeleriyle Sultan III. Mesut ve Sultan Behram Şah'a ait iki minare bu çağın anıtsal mimari örnekleri arasında gösterilebilir(www.eba.gov.tr).

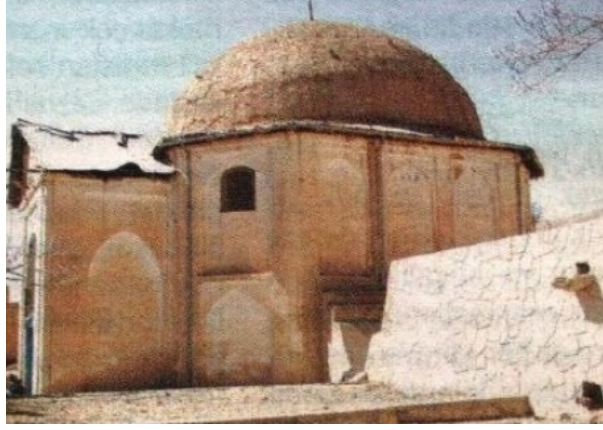
(Kaynak:

<http://img.eba.gov.tr/612/062/af4/274/f27/274/38b/b67/662/e24/f51/559/0ae/392/008/612062af4274f2727438bb67662e24f515590ae392008.pdf>)

Şekil 3.20 Sultan III. Mesut Minaresi süslemeleri

- **Türbeler**

Karahanlıları düşündüğümüz zaman, Gazneliler türbe konusunda kendilerini pek geliştirememiş görünüyor. Dikkat çeken Sultan Gazneli Mahmud Türbesi'nin (Şekil 3.21) duvar ve kubbeleri, tuğlaların zikzak ve merdiven şekilde dizilmesiyle inşa edilmiş, kalem işleriyle de süslenmiştir.

(Kaynak: <https://tr.scribd.com/document/180207246/Turk-Sanat%C4%B1-Tarihi-pdf>)
Şekil 3.21 Sultan Gazneli Mahmud Türbesi

- **Saraylar**

Gaznelilerin sarayları Türk saray mimarisinin erken örnekleri arasındadır. Gazneli sarayları içinde en önemli iki örnek Leşker-i Bazar ve Sultan III. Mesud Saraylarıdır. Leşker-i Bazar Sarayı, Afganistan'ın Bust kentindedir.

(Kaynak: <http://img.eba.gov.tr/612/062/af4/274/f27/274/38b/b67/662/e24/f51/559/0ae/392/008/612062af4274f2727438bb67662e24f515590ae392008.pdf>)

Şekil 3.22 Leşker-i Bazar Sarayı'nın duvarları

Taht salonuna ait duvarların yukarı kısımları tuğladan süslemelerle aşağı kısımları Sultan Mahmut'un Hassa Ordusu'nu canlandıran ve bugün birer belge niteliği de taşıyan figürlerle doldurulmuştur. Çok renkli olarak yapılmış olan bu resimler ortalama bir insan boyundadır. İnsanların vücutları karşıdan, ayakları ise yandan görünür şekilde resmedilmiştir. Bu resimler şüphesiz Budist Türkler arasında pek yaygın olan duvar resmi geleneğinin bir yansımasıdır(www.eba.gov.tr).

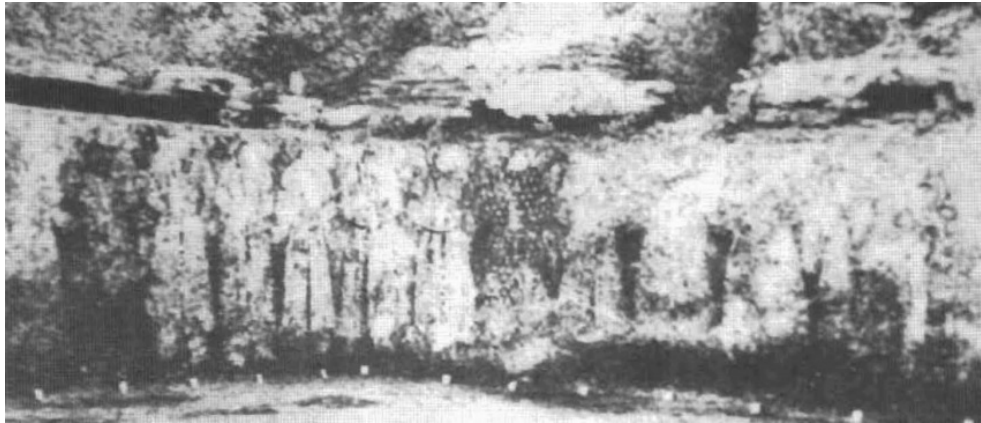
(Kaynak:

<http://img.eba.gov.tr/612/062/af4/274/f27/274/38b/b67/662/e24/f51/559/0ae/392/008/612062af4274f2727438bb67662e24f515590ae392008.pdf>)

Şekil 3.23 Leşker-i Bazar Sarayı duvar resimleri

Gazneli Dönemi'yle alakalı, kıyafetlerden hiç biri günümüze ulaşmamıştır. Giyim-kumaşları hakkında yalnızca figürlü süslemeleri incelediğimiz zaman fikir yürütüyoruz.

Gazneli'ler, birkaç örnek dışında insan figürünü hemen hemen hiç kullanmamışlardır. Kıyafet değerlendirmesinde kullanacağımız insan tasvirlerini, sadece Leşker-i Bazar Sarayı'nda ve Sultan Mesut Sarayı'nda görebilmekteyiz(Şekil 3.24).

(Kaynak: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/28497>)

Şekil 3.24 Leşker-i Bazar Sarayı yan yana dizili figürler

3.2. Anadolu'da Sanat

3.2.1. Selçuklu Dönemi Sanatı

Selçuklu Devleti, Asya, İnan ve Anadolu gibi üç farklı coğrafyanın harmanlandığı bir kültür coğrafyasında yaşadığı için oldukça çeşitliliğe sahip bir coğrafyada bulunduğu için, Selçuklu Sanatı'nda oldukça çeşitli ve kökleri sağlam temeller üzerine kurulu bir sanattır. Bunun sonucu olarak, Selçuklu Sanatı Anadolu'da kültürlerin bulunduğu topraklar üzerinde yer aldığı için kendilerine özgü sanat sentezine sahip olmuşlardır.

Anadolu Selçuklu sanatına Anadolu Beyliklerinin de büyük katkısı olmuştur. Anadolu Selçuklu Sanatı'nı oluşturan en büyük unsur olan Türk sanatının kökleri, Orta Asya'ya kadar uzanır. Türk tarihi gibi, Türk sanatının da değişik coğrafyalarda yaşanmış, gerçekleşmiş uzun bir geçmişi vardır. Türk sanatı, Türklerin tarihi seyir içerisinde yaşadıkları topraklar, sahip oldukları sosyal, siyasal, ekonomik ve kültür çevresine bağlı olarak oluşturdukları sanat ürünlerinin bütününe ifade eder(Karpuz,2002:39).

Anadolu Selçuklu Sanatı, kendinden önce gelen Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu Sanatlarının izinden gidip, onlara yenilikler katmış ve kökenlerinden beslenmiştir.

Türkler Anadolu'ya geldiklerinde, bu yeni coğrafyada kendilerinden önceki sayısız medeniyetin izleri ile karşılaşmışlardır. Etiler, Frigyalılar, Lidyalılar, İyonlar, Yunanlılar, Persler, Romalılar ve Bizanslılardan kalma yer altında ve üstünde bulunan birçok mimari eserle Anadolu bir sanat albümü sayılmaktadır(www.eba.gov.tr).

(Kaynak:

<http://img.eba.gov.tr/612/062/af4/274/f27/274/38b/b67/662/e24/f51/559/0ae/392/008/612062af4274f2727438bb67662e24f515590ae392008.pdf>)

Şekil 3.25 İki başlı sfenks rölyef Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

Anadolu Selçuklu sanatı zengin bir sanat yelpazesine sahiptir. Selçuklu sanatı mimâri, çini, seramik, cild, ahşap, kumaş, dokuma, cam, minyatür, el sanatları, maden, alçı kabartma ve resim sanatları gibi farklı uygulamalardan oluşmuştur. Böylelikle Selçuklu Türkleri sanatçı bir kimliklerini birçok alanda göstermişlerdir(Öztürk, Türkoğlu,2016:169).

Selçuklu Devleti, yerleşik hayat yaşadığı için; cami, kervansaray, medrese, hamam, türbe, çarşı, çeşme, pazar gibi sayısız yapıya oldukça sık rastlanır. Tüm bunlar şehir mimarisinin gelişmişlik seviyesini gösterir. Çarşı, Pazar ve kervansaraylar ticaretin de yapıldığını göstermektedir.

(Kaynak: http://sbedergi.erciyes.edu.tr/sayi_32/3-21-32.pdf)
Şekil 3.26 Kayseri- Tuzhisarı Sultan Han

Anadolu Selçuklu Sanatında geometrik süsleme bir düzen içindedir. Birbirini kesen altıgen şeritler, yıldız ve örgülü dekorlar, geçmeli dekorlar, geometrik kompozisyonu oluşturur. Bu dekorlar, küçük kare, baklava, dörtgen, yıldız, çokgen ve haç biçimli parçalardan oluşur(Öztürk, Türkoğlu,2016:171).

Anadolu Selçuklu sanatı; mimari, çini, seramik, cilt, ahşap, kumaş, dokuma, cam, minyatür, el sanatları, maden, alçı kabartma ve resim sanatları gibi farklı uygulamalardan oluşmuştur.

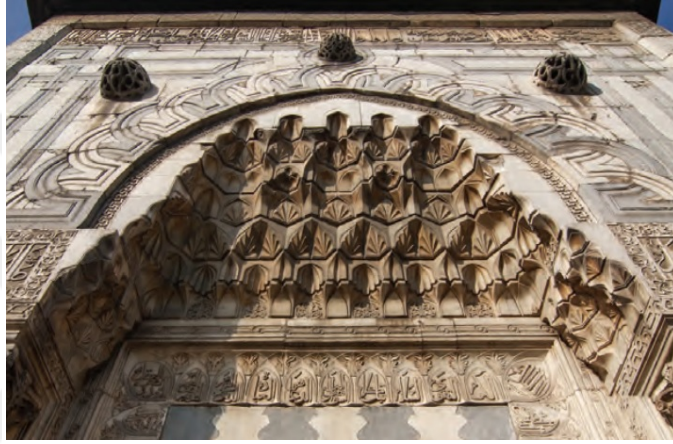
Selçuklu Sanatına ve gelişen kültürüne yakından bakacak olursak;

- **Mimari**

Orta Asya mimarisindeki bazı unsurlar Anadolu Selçuklu döneminde de devam eder. Anıtsal nitelikli taç kapılar, işlevsel olmayan minareler gibi mimari elemanlara Anadolu Selçuklu mimarisinde de rastlanır(Cezmi Karasu ders notları).

Mimari de yoğunluk dini mimariye verilmiştir. Cami, medrese, türbe küllüye oldukça fazladır. Sivil mimaride ise, kervansaraylar göze çarpıyor. Çok az olmakla birlikte saraylar da mimari kategorisinde yerini alıyor.

Türklerin Uygur, Karahanlı ve Gaznelilerden başlayarak Büyük Selçuklularla devam eden kubbeli yapı geleneği Anadolu'da da devam etmiştir. Türk mimarisinde kubbe yüzyıllar boyunca sembolik ve mistik bir anlam kazanmıştır. Yeryüzünü simgeleyen karenin ve göğü simgeleyen kubbenin bir araya getirildiği kare planlı, kubbeli yapılar yer ve gök tasarımını birleştirerek doğrudan doğruya evren yapısı olmuştur(MEGEP).

(Kaynak:

<http://img.eba.gov.tr/612/062/af4/274/f27/274/38b/b67/662/e24/f51/559/0ae/392/008/612062af4274f2727438bb67662e24f515590ae392008.pdf>)

Şekil 3.27 Karatay Medresesi taç kapısı taş süslemeleri

Selçuklu Devleti mimarisinde, tuğla yapı geleneğinden tamamen olmasa da uzaklaşmış ve taşa öncelik verilmiştir. Taşın yanı sıra, çini de mimaride fazlasıyla kullanılmıştır.

(Kaynak:

<http://img.eba.gov.tr/612/062/af4/274/f27/274/38b/b67/662/e24/f51/559/0ae/392/008/612062af4274f2727438bb67662e24f515590ae392008.pdf>)

Şekil 3.28 İnce Minareli Medrese tuğla süslemeleri, Konya

Anadolu'da yapılmış, Selçuklu Devri camilerinin çoğu çok sütunlu ulu camidir. İlk örnekleri düz damlı ve ahşap kirişlidir. Yapıların çoğunun ilk inşa edildiği dönemde minaresizdir, minareler onarım zamanında eklenmiştir.

Bu camilerin en bilinen örnekleri; Konya Alaaddin Camii (1220)(Resim68), Niğde Alaaddin Camii (1223), Kayseri Hunat Hatun Camii (1238), Divriği Ulu Camii (1229), Konya Sahip Ata Camii (1258), Amasya Burmalı Minare Camii (1237) ve Gökmedrese Camii'dir (1267) (www.eba.gov.tr).

(Kaynak: (MEGEP))

Şekil 3.29 Alaaddin Camii ve taç kapısı, Konya

(Kaynak (MEGEP))

Şekil 3.30 Divriği Melike Turan Darüşşifası, Sivas

- **Çini Sanatı**

Çini sanatının, Uygurlar devrine kadar uzandığını araştırmalara dayanarak açıklanmıştır. Karahoço harabelerinde gri-mavi sırlı tuğlaların, çeşitli bezemelerle işlendiğini ve zemin döşemesi olduğu biliniyordu. Sonrasında Gazne kazılarında da kalıp işi kabartma halinde tek renk çiniler görüşmüştür.

13. yüzyılda çini sanatı parlak dönemini Anadolu Türk Sanatında yaşamıştır. Büyük Selçuklulardan gelen kültürel miras, yeni desen, motif, üslup ve teknikle birleşip hızlı bir yükselişe geçmiştir.

Selçuk devrinde muhteşem renkleriyle abidelerin duvarlarını bütünü süsleyen çinilerle yapılmıştır. Anadolu Selçukluları çini sanatını da Büyük Selçuklulardan alarak yeni bir üslûp haline getirmişlerdir, İran'da kalan en eski çini 1058 de Selçuklular zamanında yapılmış olan Damgan camii minaresindeki kitabe çinileridir(Aslanapa,1968:78).

(Kaynak: <http://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/damgan-cuma-camii>)

Şekil 3.31 Damgan Camisi çini detayları

Kubadabad Sarayı ise şüphesiz ki çini sanatının en güzel örneklerini içinde barındıran, günümüze kadar ancak birkaç duvar kalıntısının gelebildiği eşsiz bir yapıttır. Saray ile ilgili bildiklerimizi iç duvarı süsleyen resimli ve desenli çinilerden öğrenebiliyoruz.

Selçuklu dönemine ait Kubadabad çinilerinde kuşların etrafında cennet ve ebedî hayat sembolü olan nar dalları yer almaktadır. İnsan duygu, düşünce, özlem ve dileklerinin yansıması olan Türk işlemlerinde de sevilerek kullanılmıştır. Nar gibi bol çekirdekli meyve motifleri ile bezenmiş işlemeli örneklerden kurulacak yuvanın bereketli, zengin ve bol çocuklu olacağı inancı, dile getirilmek istenmiştir(Öztürk,2008:31).

Kaynak: http://www.academia.edu/33243370/Kubad_Abad_R%C3%BC%C3%A7han_Ar%C4%B1k.pdf

Şekil 3.32 Kubadabad Duvar Çinisi Örnekleri

- **Maden Sanatı**

Selçukluların maden işlerinden kalan en eski eser, Boston Museum of Fine Arts'da bulunan 43 cm. çapında şahane gümüş tepsidir. Aynı müzede bulunan bir gümüş şamdan da Selçuklu sultanı Sencer'in adını taşımaktadır.

(Kaynak: Aslanapa, 1993: 334.)
Şekil 3.33 Sultan Alp Arslan'ın gümüş tepsi - Boston, Museum of Fine Arts

(Kaynak: Aslanapa, 1993: 334.)
Şekil 3.34 Selçuklu sultanı Sencer'in adını taşıyan şamdan - Boston, Museum of Fine Arts

- **Minyatür Sanatı**

Selçukluların Anadolu'ya gelmeden önce, belli bir resim anlayışı olduğunu, el sanatlarının çeşitli dallarında, özellikle fresk, seramik ve çinide yer alan figürlerden anlaşılabilir.

Mani ve daha sonra Budizmi benimseyen Uygurlarda, resim sanatı, bu iki din görüş ve anlayışının neticesi, bir çeşit dinî mahiyette ve İslâmiyet devri resimlerinden farklı bir anlayış ve şekilde, bezeklik tâbir olunan duvar ve tavan resimleri tarzında, özellikle mâbet ve manastırlarda kendini göstermiştir(Binark,2015:268).

Bugüne kalan Anadolu Selçuk minyatürleri çok azdır. Bunu Moğol akınlarına bağlayabiliriz. Varka ve Gülşah Mesnevisi, Selçuklu minyatür sanatı için oldukça değerli bir eserdir. 71 minyatürden oluşan eser, Farsça yazılmıştır ve Topkapı Sarayı'nda bulunmaktadır.

(Kaynak: <http://www.selcuklumirasi.com/historical-items-detail/varka-ve-gulsah>)
Şekil 3.35 Varka ile Gülşah Mesnevisi'nden bir sayfa.

- **Ahşap Sanatı**

Türkler Orta Asya'dan beri ahşap sanatını uygulamış göçebe yaşamdan yerleşik düzene geçtikten sonra daha kalıcı eserler vermeye devam etmişlerdir. Osmanlı dönemine kadar olan ve Selçuklu dönemini de kapsayan zaman diliminde, cami minberleri, kapı ve pencere kanatları, sandukalar, Kur'an mahfazaları ve rahleler ahşap işçiliğinin çok gelişmiş olduğunu göstermektedir(Kürklü,2011:14).

(Kaynak: <http://www.selcuklumirasi.com/historical-items-detail/ahsap-rahle-1>)
Şekil 3.36 Ahşap rahle

- **Cam Sanatı**

Kubad Abad kazılarında çeşitli renkte düz ve bombeli, yuvarlak camlar, bir kısmı alçı içine gömülü olarak meydana çıkarılmıştır. Bunlar Alaeddin Keykubad sarayının pencerelerini süslüyordu(Aslanapa,1993:340).

- **Taş İşçiliği**

Taş yapı malzemesi olmasının dışında süsleme unsuru olarak da kullanılmıştır. Dekoratif amaçla kullanımına da sıklıkla rastlanır. Kompozisyonları özellikle taş malzeme ile daha çok geometrik bezemelerle süslüdür. Bunun yanında da bitkisel ve yazı unsurları tercih edilmiştir.

Selçuklu mimarisinde dış cepheleri ve taçkapıları süsleyen zengin taş işçiliği yapı içlerinde mihrap, minber, eyvan, kubbe geçişleri, konsol, kemer, sütun ve sütun başlıklarında farklı ve özgün işlemlerle dikkati çeker.

(Kaynak: <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-44430/divrigi-ulu-camii-ve-darussifasi-sivas.html>)

Şekil 3.37 Sivas Divriği Ulu Cami

(Kaynak: http://www.divrigiulucamii.com/tr/Sivas_Divrigi_Ulu_Camii_Genel_Bilgi_1.html)

Şekil 3.38 Sivas Divriği Ulu Cami

3.2.2. Osmanlı Dönemi Sanatı

1299 yılında temeli atılan Osmanlı İmparatorluğu, İslam medeniyetinin en büyük ve ihtişamlı imparatorluklarından biriydi. Devletin ihtişamı, sanata da aynı düzeyde yanmıştır. Her alanda birbirinden güzel ve değerli eserler vermişlerdir. Bunun nedeni kuşkusuz ki sanat zevki, sultanların sanata verdikleri değerdir. Ve dönemin sosyo-kültürel durumuyla ilgili bize ipucu verir.

İslâmiyet kendi algılayış ve yaşayış tarzının somut ifadesi olarak bir medeniyet ve bu medeniyetin ürünü olarak, sayısız abideler ortaya koymuştur(Aksoy, Talas, 2006: 461). Sanat eski çağlardan beri insan ihtiyacından doğup, yaşanılan coğrafya ve

yaşam şartlarına göre şekillenmiştir. Daha sonralarda da, geleneksel bir hal alarak, kültürel özelliklerini yansıtır hale gelmiştir.

Osmanlı Devleti geleneksel sanatları denilince; halı, kilim, kumaş, ciltçilik, mimari, çini, seramik, ahşap işçiliği, yazmacılık, maden, hat, minyatür ve daha nicelerini sıralayabiliriz. Hepsi alanının en ihtişamlı eserlerine sahiptirler.

- **Mimari**

Osmanlı şehirleri, Kuzey Afrika, İran, Hindistan gibi büyük kültür çağlarının şehir an'anelerinden farklılaşan özellikleri ile İslam kültürü ve insanlık tarihinin çok özel bir tecrübesi ve şehir sorununun çözümü için önemli bir yaklaşımlar bütünlüğüdür(Cansever, 2014: 116).

Osmanlı mimarisinde, süslemecilik, özellikle eserlerin duvarlarındaki taş işlemecilikleri, çinicilik, ahşap işleme sanatları, kubbeler ve minarelerde kullanılan maden işlemeciliği şeklinde geniş yer edinmişlerdir(Aksoy, Talas, 2006: 461).

Sanat geleneğinin, Karahanlı'larla başlayıp, Anadolu Selçuklularına kadar uzandığını ve geliştiğini açıklamıştık. Mimari süslemeler de Osmanlı Devletinde hızla gelişmiştir. 16. yüzyıl başlarına kadar, Rumiler, palmetler, sekizgenler ve geometrik desenlerle beraber taş işçiliği devam etmiştir. Ahşap işlemeciliğine de örnek olmuş, vaaz kürsüleri, rahleler yapılmaya başlanmıştır.

Osmanlı mimarisinde başka bir süsleme özelliği ise çini sanatıdır. Ancak Osmanlı çini sanatı, Bursa'da Yeşil cami ve türbesi ile başlamıştır. Her çeşit çini tekniği kullanılmış ve bir bütün halinde sunulmuştur. Renkli sır tekniğinin yanında mozaik çiniler, hem kaliteli hem de en güzel örnekleri sergilenmiştir.

İznik Yeşil Cami (1378) minaresinde, Selçuklu geleneğine bağlanmakla beraber, firuze, mavi, yeşilin tonları, açık sarı ve beyaz olarak zenginleştirilmiş renklerle ilk önemli eserdir. Ancak yıkılıp, yeni çinilerle şimdiki minare yapılmıştır(Aslanapa,1993:322). Ancak Osmanlı çini sanatı, Bursa'da Yeşil cami ve türbesi ile başlamıştır.

(Kaynak: http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=11353)
Şekil 3.39 İznik Yeşil Cami

(Kaynak: http://www.academia.edu/34943611/%C3%87ini_Sanat%C4%B1.pdf)
Şekil 3.40 Yeşil Türbe'de Çelebi Mehmed Sandukası'nda renkli sır çini uygulaması

Osmanlı ve Selçuklu çinilerini ayıran en önemli fark renkli sır tekniğidir. Osmanlı Devleti için bu büyük bir yeniliktir. Diğer bir yenilikse, sır-altı tekniğiyle mavi-beyaz çinilerin dini mimariyi süslemesi. Ancak mercan kırmızısının kullanıldığı çiniler her zaman daha göz alıcı olmuştur.

- **Çini Sanatı**

Selçuklular zamanında mimaride oldukça fazla kullanılan çini, Osmanlı da en gelişmiş zamanını yaşamıştır. Ve mimariye bağlı olarak gelişmiştir. Uygur kazılarında ilk defa karşımıza çıkan çini, Selçuklularda mozaik çini şeklini alırken, Osmanlı'da hem mimari de hem de evani ürünlerinde görüyoruz.

Osmanlı döneminin en önemli çini merkezi İznik'tir. 15 ve 16. Yüzyıl evani çini üretimi, teknik ve desen bakımından birbirine paralellik göstermiş ve gelişim kastedmiştir.

İlk devir Osmanlı yapılarında görülen renkli sır çinilerle Timurlu dönemi çinileri oldukça yakın bir benzerlik göstermektedir. Bu benzerlikte gezici ustaların önemli rolü olduğu düşünülmektedir. Birçok çini ustasının ismi ve menşei bilinmekle birlikte renkli sır çinilerin üretim yerleri konusunda hâlâ kesin bir görüş birliğine varılamamıştır(Doğanay,2012:179).

Çini sanatı asıl devrini 16. Yüzyılda yaşamıştır. Renkli sır yerini, sıraltı tekniğine bırakmış ve bezemeler de renklenmiştir. Türk çini sanatının zirvesi ilk defa İstanbul Süleymaniye Camii'nde (1558) görülen, hafif kabarık mercan kırmızısı renginin kullanıldığı, İznik kaşileriyle ulaşılmıştır.

(Kaynak: http://www.academia.edu/34943611/%C3%87ini_Sanat%C4%B1.pdf)

Şekil 3.41 Kanuni Sultan Süleyman Türbesi çinilerinden ayrıntı

Kırmızı hamurlu ve tek renk sırla yapılmış ilk dönem İznik çinileri, Osmanlılar tarafından İznik'te yapılan seramiklere diyebiliriz.

Onun ardından 2. Dönem İznik çinileri de 'Milet İşi' dediğimiz, kırmızı hamurdan yapılmış İznik Çinileridir.

(Kaynak: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/263998>)

Şekil 3.42 Milet İşi tabak

Üçüncü evre İznik çinileri ise; Selçuklu seramiğinden bazı etkiler taşıyan tek veya iki renk motiflerle işlenmiş basitçe bir teknik kullanılarak ileri düzeydeki İznik çini sanatının parlak evresini hazırlanmıştır(Doğanay,2010:180).

Dördüncü evre ise, Şam'da üretildiği düşünülen beyaz hamur, renkli bezeme ve şeffaf sırla yapılmış çinidir.

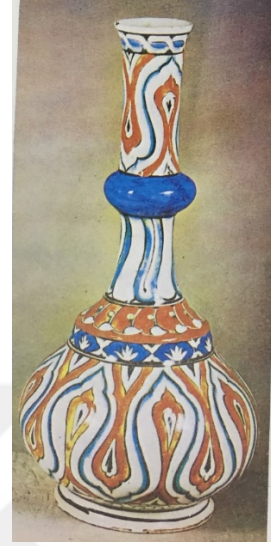
(Kaynak: Aslanapa, 1993: 329.)

Şekil 3.43 Şam İşi tabak

16. yüzyılın ikinci yarısında İznik ve Kütahya atölyelerinde çini imalatı oldukça fazlalaşmıştır. Beyaz zemin üzerine, renkler daha canlı ve parlaktır. Kobalt mavi, yeşil firuze renkleri, kırmızı kullanılıyor. Motiflere gelince, karanfil, lale, sümbül, gül, asmalara yaprak bezemeleri katılarak zenginleştirilmiştir.

(Kaynak: Aslanapa, 1993: 330.)
Şekil 3.44 İznik Atölyelerinde üretilen kulplu kupa

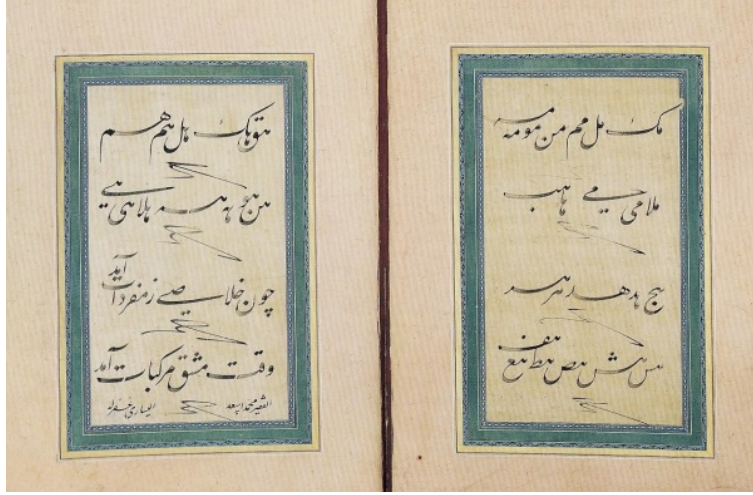
(Kaynak: Aslanapa, 1993: 331.)
Şekil 3.45 İznik Atölyelerinde üretilen uzun boyunlu çini sürahi

- **Hat Sanatı**

İlhamını Kur'an-ı Kerim'den ve Hz. Peygamber (a.s.)'ın tavsiyelerinden alan kâtipler (hattatlar), "Allah güzeldir güzelliği sever" hadisini de düstur edinerek, bir ibadet heyecanı ile üzerine titredikleri güzel yazıyı gittikçe geliştirmişler ve başka kültürlerde benzeri olmayan bir sanat dalı haline getirmişlerdir (Memiş, 2018:54).

Sadece dini metinlerde kalmamış, yazının olduğu her yerde de kullanılmaya başlanmıştır. Sülüs, nesih, rika, tevki, muhakkak, kufi gibi yazı türleri de vardır.

Hat sanatı, Osmanlı Devletinin ihtişam ve sanat zevkini tamamiyle yansıtmaktadır. Güzel kompozisyon ve estetik unsurları içinde barındırıyor. Osmanlı Devleti hat sanatının zirvesini de 17. yüzyılda yaşamıştır.

(Kaynak: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/534067>)

Şekil 3.46 Mehmed Es'ad Yesârî'nin Ta'lik Meşk Murakkandan

- **Minyatür Sanatı**

Osmanlı saray kültürünü yansıtarak el yazmaları gibi lüks öğeleri süsleyen genelde Padişah ve diğer yüksek mertebelilere sunulmuş bir sanat şeklidir. El yazması kitaplarda anlatılan konuları daha anlaşılır kılabilmek için, metnin yanına çizilen resimlerdir.

Minyatür, eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge, perspektif ve hacim kavramlarına bağlı kalmaksızın, çok ince işlenmiş çok küçük boyutlu resimlere verilen isimdir. Figürler birbirini kapatmayacak şekilde işlenir. Geride olan figürler kağıdın üst kısımlarına çizilir.

Osmanlı döneminde, kitap sanatlarına, gözlem gerektiren, hürname, menazilname, surname gibi öğeler girdi. Saray da yaşanan olaylar, fetihler, şehzade sünnet törenleri ve sosyal gelişmeler, minyatürde yeni konu alanları arasına girmiştir. 16. yüzyılda Kanuni döneminde minyatür sanatı klasik dönemin en zengin örnekleri vermiştir. Dönemin ünlü nakkaşı Matrakçı Nasuh, Kanuni ile birlikte birçok sefere katılmış ve burada gördüklerini tarihi bir topografya özelliği ile resmedimiştir(Özensoy,2017:5).

(Kaynak: Özensoy, 2017: 5.)

Şekil 3.47 İstanbul, Matrakçı Nasuh: Beyan- 1 Menazil

Türk minyatür sanatının en güzel örnekleri bugün İstanbul'da Topkapı Sarayı Müzesinde, Üniversite ve Fâtih Millet (İl Halk) kütüphanelerinde, Paris'te Bibliotheque Nationale ve Londra'da British Museum'dadır (Binark, 2015: 277).

- **Tezhip**

Tezhip sanatının kökenlerinin Uygur Dönemine kadar gittiğini biliyoruz. Osmanlı Döneminde de Saray Nakkaşhanelerinde gelişimi usta sanatçılar tarafından sürmüştür. Her devirde padişahlar bu sanata oldukça değer vermişlerdir.

Kanuni Sultan Süleyman Devri (1520-1566) tezhip sanatının en parlak dönemlerindedir. Tezhip çalışmalarında, özellikle zahriye, serlevha, sure başları ve hatime sayfalarında zengin bir işçilik ön plana çıkar. Altının çokça kullanıldığı bu dönemin karakteristik rengi lacivettir (ktsv.com.tr).

(Kaynak: <http://ismek.ist/blog/icerik.aspx?p=641>)

Şekil 3.48 Tezhip örnekleri

18. yüzyılın başlarındaki Rokoko sanatı, tezhip sanatına da diğer sanatlara olduğu gibi etkisini göstermiştir. Avrupa Barok üslubuyla, Türk Sanatının klasik üslubu birleşince ortaya oldukça zevkli örnekler çıkmıştır.

3.3. İslamiyet Sonrası Türk Sanatında Kullanılan Motif ve Üsluplar

3.3.1. Kullanılan Motifler

Osmanlı Sanatında, motifler ve kompozisyon şemaları genellikle saray nakkaşhanesinde, saray zevki doğrultusunda, nakkaşlar tarafından hazırlanmakta ve daha sonra çeşitli sanat dallarıyla uğraşanlara verilerek uygulanmaları sağlanmaktaydı (Tezcan,1993:51). Bu sanat dalları, ahşap, çini, tezhip, halı, kumaş vb. sanat dallarıdır. Ancak her desen ya da motif uygulandığı sanat dalına göre farklılık göstermektedir.

Motiflerin işlenişi ya da kullanım alanlarına göre, hangi devir de kimler tarafından kullanıldığı belli olabilir. Örneğin, Osmanlı Devri motifleriyle, aynı zaman İran motif kullanımları birbirinden oldukça farklıdır. Osmanlı Devleti, İslamiyet inancında figür yasaklanmasından dolayı, sadece çiçeklerle desen geliştirilmiştir.

Osmanlı Motifler desendeki yerlerini ve vazifelerine göre iki grupta toplanabilirler:

- 1- Desenin hakim noktalarında kullanılan, büyükçe ve detaylı ana motifler,
- 2- Boşlukları dolduran, deseni zenginleştiren, sapların kesişme noktalarını kapatan, daha küçük ve sade görünümlü yardımcı motifler (Biro1, Derman,2011:13-14)

• Bitkisel Motifler

Türk Bezeme Sanatında en çok kullanılan motifler bitkisel motifler olmuştur. Çeşitli çiçek ve yaprak motifleri oldukça fazladır. Bu çiçekler de kendi aralarında ikiye ayrılır. Tam üsluplaştırılmış çiçekler ve yarı üsluplaştırılmış çiçekler.

- Tam üsluplaştırılmış çiçekler

Yaprak, bitkisel çıkışıdır. Doğadan esinlenmiş olursa bile, birebir aynı değildir. Her asırda ve sanatta kullanılmıştır. Ancak altın devrini 16. yüzyılda yaşamıştır. Bütün yapraklar, tam üsluplaştırılmış bütün motiflerde kullanılır.

5 çeşit yaprak kullanılmıştır.

- 1-Sade ve küçük boyda yaprak,
- 2- İri dişli yapraklar,
- 3- Parçalı ve dilimli yapraklar
- 4-Ortadan katlı yapraklar

5-Kıvrımlı yapraklar

(Kaynak: BİROL,İ, DERMAN,Ç,2011:33.)
Şekil 3.49 Çeşitli yaprak motifleri

Hatayi, Türk Süsleme Sanatının ana motifidir. Menşeyi ise, ‘Hata’ , ‘Hatay’, ‘Hıtay’ isimleriyle anılan Çin Türkistanı’dır. Orta Asya’dan da Anadolu’ya giriş yapıyor. Osmanlı Dönemi sık kullanılan devir olmuştur.

Ferit Devellioğlu Osmanlıca Türkçe Lügati’nda hatayiyi süslemede, açılmış lotusu andıran bir çiçek motifi ve tezhip de birbirine geçmiş spiral dallardaki çiçek motiflerinden teşekkül eden süsleme tarzı, olarak tanımlamaktadır(Akpınarlı, Balkanal,2012:189).

Tabiattaki çiçek, süsleme sanatında ya olduğu gibi resmedilmek suretiyle kullanılmış veya üsluplaştırılmak suretiyle işlenmiştir(Birol, Derman,2011:65).

Üsluplaştırılarak bezenmiş olan hatayileri kendi aralarında 3 gruba ayrılabilir.

- 1- Profilden görünüşünün üsluplaştırılmış şekli(gül, lale, karanfil v.s)
- 2- Kuşbakışı görünüşünün üsluplaştırılması (penç)
- 3- Dikine kesitinin üsluplaştırılmış şekli(hatayi)

(Kaynak: <http://arkeopolis.com/turk-sanatinda-bitkisel-susleme/>)
Şekil 3.50 Hatayi çizimi

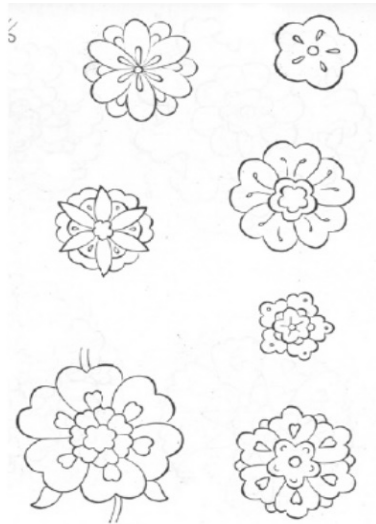

(Kaynak: <http://www.turkishculture.org/textile-arts/clothing-159.htm>)
Şekil 3.51 Krem rengi üzerine, yeşil, kırmızı ve sarı motiflerle bezenmiş kaftan.

Penç, Bitkisel çıkışlı, hayati grubu çiçeğidir. Ve herhangi bir çiçeğin kuşbakışı görüntüsünün üsluplaştırılmış halidir. Yaprak sayılarına göre Farsça isimler almıştır.

Kanaviçesi daire şeklindedir. Yönü olmayan bir motiftir ve sapın çiçeğe giriş kısmı altta kaldığı için birleşme noktası gizlidir. Desen içerisindeki büyüklüğüne göre gibi ana motif olma özelliğine sahiptir.

Penç motifinin yalın ve katmerli olarak iki çeşidi vardır. Desendeki yeri büyüdükçe motifteki detaylar artıyor ve penç katmerleniyor. Büyük alanları çok katmanlı, aynı merkezli yapraklarla doldurmak desene her zaman zenginlik katmıştır.

(Kaynak: <http://www.academia.edu/7296813/Tezhib-sanatinda-saz-yolu-saz-style-in-the-turkish-illumination-art>)
Şekil 3.52 Çeşitli şekillerdeki pençler

(Kaynak: http://www.turkishculture.org/picture_shower.php?ImageID=2584)
Şekil 3.53 16. yüzyıla ait bir kaftandan bir kesit.

- Yarı Üsluplaştırılmış Çiçekler

15. yüzyıl sonlarından itibaren mushafların surebaşı tezhiplerinde, ufak çiçekli ot kümeleri şeklinde görülen yarı üsluplaştırılmış çiçekler, yerlerini 16. yüzyılın ilk yarısından sonra hasbahçe çiçekleriyle yapılan yeni bir üsluba bırakır(Mahir,1990:6). Bu motifler üsluplaştırılmış olmalarına rağmen karakterlerini kaybetmeyen çiçeklerdir. Yani bakıldığı zaman hangi çiçek olduğu anlaşılıyor. Bu gruptaki çiçekler oldukça sade ve yalındır.

Kuralları olan bir gruptur. Her çiçeğin kendine özgü goncagülü ve yaprağı vardır. Desen içerisinde onu kullanmak zorundadır. Ve her çiçek için farklı bir çıkış olmak zorundadır.

Lale motifi, 16. yüzyıldan çok önce Türk Sanatına girmişse de, Klasik Dönem Bezeme Sanatının hemen her kolunda bu motifi görebiliyoruz. Kullanıldığı sanata göre çizimlerinde ufak tefek değişimler mevcuttur.

(Kaynak: MEGEP.)

Şekil 3.54 Farklı şekillerde bezenmiş lale motifleri

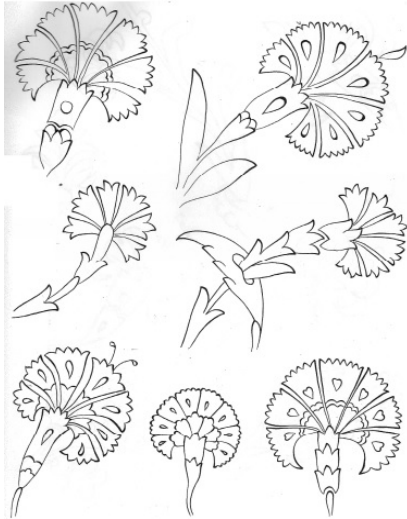
(Kaynak:
http://www.turkishculture.org/picture_show.php?ImageID=1849
Şekil 3.55 16. yüzyıl lale bezemeli kaftan

(Kaynak:
http://www.turkishculture.org/picture_show.php?ImageID=1860
Şekil 3.56 17. yüzyıl lale bezemeli kaftan

Karanfil, çini ve dokuma sanatı başta olmak üzere bütün sanatlarda oldukça fazla kullanılmıştır. Desen içerisinde tek başına olduğu gibi, lale ve gülle beraber de kullanılır.

Karanfil motifi, bir çiçeğin profilden görünüşünün üsluplaştırılmış halidir. Dokuma sanatında oldukça sık kullanılan motif, daha sonraları yelpaze palmeti olarak kullanılmaya devam etmiştir.

(Kaynak: BİROL, İ, DERMAN, Ç, 2011: 123.)
Şekil 3.57 Çeşitli karanfil çeşitleri

(Kaynak:
http://www.turkishculture.org/picture_show.php?ImageID=3129
Şekil 3.58 Sıralı karanfille bezenmiş 16. yüzyıl kumaş parçası

Gül, natüralist üslubun en önemli motiflerinden biridir. Bunun haricinde, gül İslam dünyasında Hz. Muhammed'in sembolü olarak kabul edilir. Osmanlı Döneminde ise Divan Edebiyatındaki yerini alır. Ve önemi büyüktür.

Sümbül, stilize edilmiş bitkisel bir motiftir. Oldukça yalın ve sadedir. Padişah kaftanlarında kullanıldığı görülür.

(Kaynak: http://www.turkishculture.org/picture_shower.php?ImageID=4721)

Şekil 3.59 17. yüzyıla ait üzerinde sümbül motifi bulunan şalvar

Palmet motifi, en basit şekliyle laleye benzer. Simetrik yaprak motifi de diyebiliriz. Sevilen ve farklı kullanım formları vermesi açısından, bütün sanatlarda kısmen görülmüştür.

Palmet motifi Türk sanatına, kendi zevkine uydurulmuş olarak, bazen yalnız, bazen rumi ve lotus motifleri ile beraber çeşitli kompozisyonlar içinde başta mimari süsleme olmak üzere birçok sanat kollarında uygulanmıştır (Gürsu, 1988: 162).

(Kaynak: http://www.turkishculture.org/picture_shower.php?ImageID=3128)

Şekil 3.60 İçleri motiflerle bezenmiş, düzenli palmetler

Lotus, bir su bitkisinin çiçeğinin üsluplaştırılmış görüntüsü olan lotusun çiçeğinin kaynağı Mısır olarak bilinir. Türk süsleme sanatı içinde sürekli yerini almış olan lotus, palmet, rumi motifleri İslamiyet'in Türklere kazandırdığı bitkisel motiflerdir (Cantay,2008:33).

(Kaynak: <http://www.tcoletribalrugs.com/article59Silk&Wool.html>)
Şekil 3.61 Lotusun, farklı motiflerle kompozisyon içerisinde kullanılması

Nar ve Nar Çiçeği motifi, çeşitli Türk bezemeleri arasında, hem dekorasyona ve hem de görsel çeşitlemelerinde geniş olanaklar sağladığından tarihsel süreçte çok fazla kullanılmıştır(Arık,2009:588).

Bereket sembolü olan nar, İslamiyet öncesinde, aynı zamanda doğurganlığın, yaşamın, uzun ömrün, ölümsüzlüğün, süreklilik ve sonsuzluğun da simgesidir(Çağlıtütüncigil,2013:79).

Kullanım alanına göre, teknik farkları olduğu için, motifin farklı çizimleri de olabilir. Ancak kumaş sanatında, ana motiftir. Motifin yaprakları tırnaklıdır. Motif büyüdükçe, detaylar da büyür. Büyüdükçe içleri; küçük çiçek ya da sümbüllerle dolar.

Kaynak:
(http://www.turkishculture.org/picture_shower.php?ImageID=3128)

Şekil 3.62 1575 yılına ait birbirine bağlı şemseler içinde lale ve nar desenli kemha

Kaynak:
(http://www.turkishculture.org/picture_shower.php?ImageID=383)

Şekil 3.63 Kırmızı kumaş üzerine farklı stilize edilmiş nar motifi

Enginar, 16 yüzyılda kullanılan bitkisel motiflerdendir. Ana motif olarak kullanılır, karanfil yerine de geçer.

(Kaynak: Alpat, 2010:39)

Şekil 3.64 Enginarları iki yandan kucaklayan yapraklar sümbüllerle süslüdür ve enginar burada karanfilin yerini tutar.

Kozalak motifi 16. yüzyılın son dönemlerinde kullanılmaya başlanılan bitkisel motiflerdendir. Ağaç motifi kategorisine de koyabiliriz. Kendi başına değil de, diğer motiflerle beraber kullanıldığı görülmektedir.

(Kaynak:

http://www.turkishculture.org/picture_shower.php?ImageID=385)

Şekil 3.65 Kozalak ve nar motifinin bir arada kullanıldığı örnek

(Kaynak:

http://www.turkishculture.org/picture_shower.php?ImageID=2150)

Şekil 3.66 Dal üzerinde kozalak ve lale motifleri

- **Hayvansal Motifler**

Hayvan motifleri, 16. yüzyıla kadar etkin şekilde kullanılmıştır. Daha sonrasında, bitkisel motiflerle beraber kullanımına devam edilmiştir.

İki grupta toplayabiliriz.

1-Hayal mahsulü olan kuşlar.

2-Tabiat kaynaklı kuşlar

- **Hayal ürünü hayvan motifleri**

Tabiatta olmayan, masallarda, destanlarda, hikâyelerde ismi geçen hayvanlardır. Bitkisel çıkışlı bütün desenlerde kullanılır. Çıkış kaynakları farklı olsa bile, aynı desen içerisinde kullanılabilirler. Bunlar; simurg, ejder ve kilindir.

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/1944.492>)

Şekil 3.67 16. yüzyıldan, ejder –simurg desenli kumaş parçası. Şah Kulu deseni

- **Tabiattan üsluplaştırılmış hayvan motifleri**

Tavşan, kelebek, kartal, aslan, geyik, sincap vb. hayvanların yarı üsluplaştırılıp çizilmesiyle oluşur. Aslında hepimizin bildiği ve tanıdığı hayvanlardır. Minyatürlerde sıklıkla kullanılmıştır. Zaman içerisinde gelişim göstermiştir.

1517’de Mısır Seferine çıkan sanatçılar ilk defa timsahı görüyorlar ve çiziyorlar. Dini kitaplarda yer almazlar. Bunun yanı sıra, mescidlerde, türbelerde hayvan motifleri görülmez. Onun yerine halı ve seramikte kullanılmıştır.

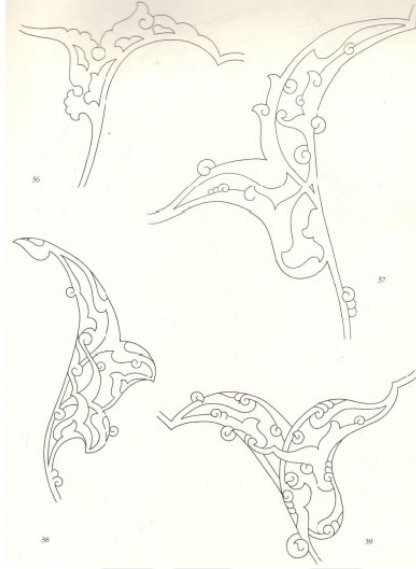
- **Rumi**

Rumi motifi her devirde, her üslupta ve her sanatta karşımıza çıkmıştır. Taş, çini, ahşap, kumaş, tezhip en çok kullanılanlardır. Bu kadar çok kullanılmasının nedeni de ruminin oldukça zengin içeriğe sahiptir.

Rumi ayrıca gelişim gösteren bir motiftir. Rumi motifi 15. ve 16. Yüzyıllardaki en gelişmiş haliyle ele alınırsa, pek çok çeşidiyle karşılaşılır. Çizilişindeki farklılıkların yanı sıra, desen içinde kullanım maksadı veya yüklendiği vazifede farklıdır. Bu sebeple motif iki türlü gruplandırılır;

1) Çizilişine göre şöyle isimler alır; sade rumi, dendanlı rumi, işlemeli rumi, sencide rumi, sarılma (piçide) rumi, hurdelenmiş rumi.

2) Desen içinde aldığı vazifelerden dolayı; ayırma rumi, tepelik, ortabağ, hurde rumi (Birol, Derman,2011: 182-183).

(Kaynak: BİROL,İ, DERMAN,Ç,2011: 199.)
Şekil 3.68 Çeşitli rumi motifleri

(Kaynak: Özcan, 2009: 189.)
Şekil 3.69 Rumi kompozisyonlu kaftandan bir kesit.

• Bulut

Türk Süsleme Sanatında önemli bir yere sahip olan bulut motifi için, çıkış yeri olarak Çin diyebiliriz. Ama Türkler, sanatta gerçekçi davranmayı sevdikleri için, tabiattan esinlenip onu resmetmişlerdir diyebiliriz.

Bulutun yanı sıra semadan esinlenilerek kullanılan diğer motifler de, güneş, ay ve yıldızlardır.

Çizilişlerine göre bulut motifi ikiye ayrılır:

1. Yığma Bulut

2. Dolantı Bulut

a-dağınık bulut

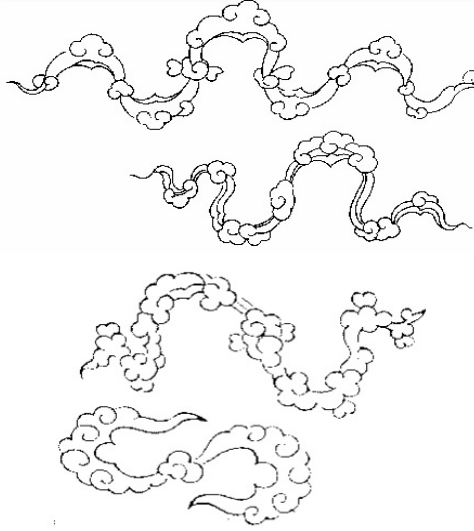
b-ayırma bulut

c-ortabağ

d-tepelik

e-hurde bulut(Birol, Derman, 2011: 182-183).

(Kaynak: https://ismek.ist/files/ismekOrg/file/2013_hbo_program_modulleri/bulut_ve_basit_geometrik_motifler.pdf)

Şekil 3.70 Çeşitli bulut çizimleri

(Kaynak: Özcan, 2009:53)
Şekil 3.71 Güneş desenli kısa kollu kaftan
Topkapı Sarayı Müzesi

(Kaynak: http://www.turkishculture.org/picture_shower.php?ImageID=2153)

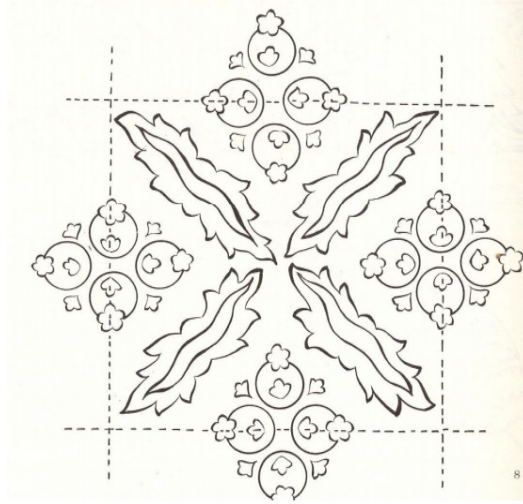
Şekil 3.72 Karanfil palmetlerinin içindeki bulut motifler

• Çintemani

Orta Asya kaynaklı olup, Yavuz Sultan Selim'in, Tebriz'i alıp (1514) oradaki sanatkarları İstanbul'a getirmesiyle ortaya çıktığı düşünülüyor. Hayvan çıkışlı motif olup, tam üsluplaştırılmıştır. Genellikle dokumalarda, kaftan, kumaş halı desenlerinde görülür. Bunun yanı sıra, çini sanatında da örnekleri vardır.

Üçgen şeklini hatırlatan, ikisi altta biri üstte üç yuvarlak ve iki dalgalı çizgilerden meydana gelir. Tezyinatta, üç yuvarlak benek bazen yalnız olarak da bulunur. Bu beneğin içine çizilen daireler motife hilal şeklini verir (Bırol, Derman,2011:182-183).

Osmanlı sanatkârları bu motifi güç, kuvvet ve saltanat sembolü olarak kabul etmişlerdir. Bu yüzden padişah ve şehzade kaftanlarında oldukça sık görülür.

(Kaynak: BİROL,İ, DERMAN,Ç, 2011: 172.)

Şekil 3.73 Çintemani motifi çizimi

(Kaynak:https://www.davidmus.dk/files/6/e/475/wide_15.1-25-1962-Chintamani-tekstil.jpg)

Şekil 3.74 Kırmızı zemin üzerine, çintemani motifi

3.3.2. Kullanılan Üsluplar

- **Natüralist Üslup (4 Çiçek Üslubu)**

16. yüzyıl Kanuni Devrinde, Saray'ın sernakkaşı Kara Memi tarafından bu üslubun ortaya çıktığını biliyoruz(Çağman,1988:14).

Üslupta yarı üsluplaştırılmış çiçekler kullanılmıştır. Yani, çiçeğin karakteri kaybedilmeden çiçeğin tekrardan yorumlanmasıdır. Sarayın bahçelerine kurulan atölyelerde, çiçeklerinden ilham alınarak tasarlanmıştır. Ve doğada olduğu gibi

görünmesine de özen gösterilmiştir. En sık kullanılan motifler, karanfil, sümbül, lale, güldür.

Netice olarak Türkler, tezyini sanatlara imzalarını atarken, modellerini gerçekçi bir bakışla tabiattan almışlardır, belli başlı esas çizgileri koruyarak detayı atmışlar, kendi zevk ve görüşlerine göre çizmişlerdir(Birol, Derman,2011:14).

- **Saz Yolu Üslubu**

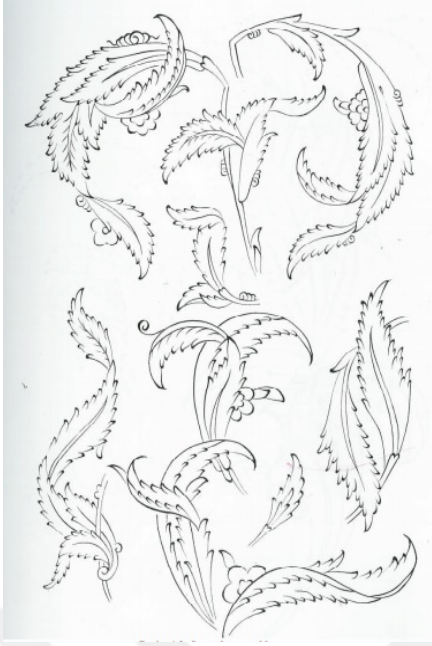
Bu üslubu başlatan kişi Şahkulu'dur. 1514 yılında Yavuz Sulta Selim, Tebrizi aldıktan sonra Bağdat asıllı olduğu bilineni Şahkulu'nu Amasya'ya getirtip, nakkaş olarak çalıştırmaya başlatıyor. Daha sonra Kanuni Sultan Süleyman farkedip İstanbul'a saray nakkaşhanesine alıyor ve orda baş nakkaş olarak görev başlıyor.

Saz Yolu üslubu en yaygın bezeme türlerinden biridir. Kullanım alanında oldukça geniş bir yelpazeye sahip. Kalem işi, çini, taş işçiliği, kumaş, halı ve Türk Sanatlarının birçoğunda görülür. 16. yüzyıl ortalarından 17. yüzyıla kadar her sanat dalında kullanılmıştır.

Ana motifler, hayati grubu çiçekleri ve yapraklardır. Yapraklar oldukça sivri, kıvrak ve hançer formundadır. Büyük, küçük, kıvrık, hançerli bir sürü yaprağın birbirleri içinden geçişleri, birbirlerini kesişleri oldukça doğal şekilde resmedilmiştir. Ressam Şahkulu'nun yarattığı yeni üslup, öncelikle mürekkep resimlerinde belirmiştir. Sanatçı, ustaca kullandığı fırçasıyla ancak büyüteçle seçilebilecek ayrıntılara sahip peri resimleri, yaprak, hatayî çeşitlemeleri arasında ejderler, simurglar resmetmiştir(Aktepe, 2009: 22).

Saz Yolu üslubu oldukça zor olmasına karşın, atölyelerde oldukça ustaca çizilmiş ve işlenmiştir. Bunun için dönemin en başarı örnekleri saz yolu üslubundan çıkmıştır. Daha sonra da, Şahkulu'nun öğrencisi olan Kara Memi de kendi tarzında üslup ve motiflerle eserler vermiştir.

18. yüzyıldan 19. yüzyıl başlarına kadar, Saz Yolu üslubunu Ali Üsküdarî, lake ustalarının eserlerinde tekrardan yorumlamıştır. Uzun zaman bu devam etse de, en güzel örnekleri Kanuni Sultan Süleyman döneminde verilmiştir.

Kaynak:
(https://ismek.ist/files/ismekOrg/file/2013_hbo_program_modulleri/gelismis_yapraklar2.pdf
)
Şekil 3.75 Saz yolu yaprakları

(Kaynak:
http://www.turkishculture.org/picture_shower.php?ImageID=1845)
Şekil 3.76 Saz yolu üslubuyla gülistani kemha kaftan 16. yüzyıla ait Topkapı Sarayı Müzesi

4. TARİHSEL SÜREÇ BOYUNCA OSMANLI HALI ve

KUMAŞLARININ GELİŞİM SÜRECİ

Türk toplumlarının giyinme ihtiyacı ile doğmuş dokumacılık sanatı, hem biçim hem de malzeme zenginliği açısından en eski çağlardan bu yana gelişim göstermektedir. Kökeninin, Orta Asya çadır sanatına kadar gittiğini söyleyebiliriz. Göktürk, Hun, Uygur gibi Türk toplulukları göçebe çadır yaşamında dokumacılık geleneğini en iyi şekilde sürdürmüş, ipekli dokumaları para yerine ticarete kullanmışlardır(Akpınarlı,1996:13).

Fakat o zamanlardan günümüze çok az örnek ulaşmıştır. Bunun nedeni de, kumaşların, diğer ürünler göre daha çabuk yıpranıyor ve zarar görüyor olmasıdır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin, sanat anlayışının bu denli gelişmesinin nedeni olarak bu etkileşimden bahsedebiliriz. Ancak kumaş sanatı, Anadolu Selçuklu Devleti'nde, ipekli kumaş dokumaları şeklinde devam etmiştir. Kullanılan desenler, diğer sanatlarla paralellik göstermiş ve onlar gibi hayvan figürleri oldukça sık kullanılmıştır.

Anadolu Selçuklularından günümüze intikal eden iki küçük parça ipekli kumaş bugün Lyon ve Berlin'de bulunmaktadır (Tezcan,1993:19).

İlk çağlardan beri insanoğlunun kültür tarihiyle birlikte gelişen dokuma, kimi zaman bir işaret dilini barındırmış, bir sitem, sevgiliye mektup, kabulleniş ya da öfkeyi ilmeklerle dillendirmiş, kimi zaman da otorite ve güç simgesi olarak yaşamını sürdürmüştür(Özay,2001:1).

Türk Kumaş Sanatı, Selçuklulardan, Osmanlı Devleti'ne yeni teknik ve biçimler kazanarak ulaşmış, sonuçta da kalitesi, deseni ve tekniği bakımından oldukça iyi bir kumaş sanatı ortaya çıkmıştır.

Anadolu Selçukluların tekstil sanatı, Osmanlı kumaşlarının onbeşinci yüzyılda en güzel örnekleri vermesinde temel olmuştur(Aslanapa,1993:359).

4.1. Selçuklu Kumaşları

İran'da Büyük Selçuklular zamanında diğer sanatlarda olduğu gibi kumaşlarda da bir gelişme olmuş fakat bu kumaşlar zamanla yıpranmıştır. Londra Victoria-Albert Müzesinde on birinci yüzyıl sonundan kalma ipek kumaş parçası bugüne kalan çok nadir örneklerden biridir(Aslanapa,1993:358).

Anadolu Selçukluları döneminden günümüze kadar gelebilen kumaşlar, az olmakla beraber, gene de o devirdeki kumaş sanatının üstünlüğünü gösterecek niteliktedir. Bu bilgilere seyyahların yazdıklarından ulaşabiliyoruz. Selçuklu sultanları, altın tellerle dokunmuş ipekli kumaşları, diğer devlet hükümdarlarına ve ileri gelenlere hediye olarak yolladıklarına dair kaynaklarda bilgiler vardır(Yetkin,1993:330). Kumaştan dokumalar, her gün giyildiği için çabuk yıpranan bir malzeme olmuştur. Ve bu yüzden de Selçuklu devri kumaşlar hakkında pek bilgi sahibi değiliz. Ama sanatın ortak bir kültür olduğunu varsayarsak, dönemin diğer sanatlarına bakarak fikir yürütebiliriz.

Anadolu Selçukluları döneminden günümüze iki ipekli kumaş parçası kalmıştır. Biri Lyon diğeri Berlin'de müzelerde korunmaktadır.

İlk kumaş; Lyon (Musee Historique des Tissus)'de bulunan altın telli kırmızı ipek kumaş parçası, kenarında yazılı olan (Alaüd-dünya veddin Abul Feth Keykubad İbn Keyhusre burhan-ı emir el müminin) adı ile belge değeri taşıyan önemdedir(Yetkin,1993:330). (Şekil 4.1)

(Kaynak: Yetkin, 1993: 331.)

Şekil 4.1 İpek kumaş - Alaeddin Keykubad III devri (1219 – 1237)

Açık zemin üzerine altın telle kaplanmış, yuvarlak madalyonların içinde de sırt sırta vermiş arslan figürleri vardır. Aslanın kuyruklarının bitiş kısmında da rumiler bulunur. Tam ve yarım palmetlerle, madalyonlar motifi güzelleştirmişlerdir. Kumaş kompozisyonu genel olarak, Sasani ve Bizans kumaşlarını hatırlatır. Ancak Selçuklu döneminde, Konya’da dokunmuş olacağı tahmin ediliyor.

İkinci kumaş ise; Berlin (Kunstgewerbe Müzesi)’de bulunmaktadır. Kumaş Siegburg’da Sankt Servatius Kilisesi’nden getirtilmiştir. Aynı kumaşın diğer bir parçası, hala aynı yerde muhafaza edilmektedir(Yetkin,1993:331). (Şekil4.2)

(Kaynak: Yetkin, 1993: 331.)

Şekil 4.2 Selçuklu devri - ipek kumaş

Kumaşta, kırmızı zemin üzerinde çift başlı kartal motifi ve onu çevreleyen kalkana benzer bir motif bulunmaktadır. Kalkan şeklindeki çerçeveyi adeta delip çıkan kartalın kanatlarının ucu rumi ve ejder başıyla bitiyor.

İki kumaşta aynı teknik özelliklere sahiptir. Çözüğü ten rengi ipek, atkısı kırmızı ipek olup, desenler altın klaptandır(Yetkin,1993:331).

4.2. Selçuklu Halıları

11. yüzyıldan itibaren Horosan’dan inerek İran’a hâkim olan Selçuklular düğümlü halı tekniğini bütün yakın doğuya tanıtmışlardır. Selçuklu Türkleri’nin İran’daki hâkimiyeti sırasında yapmış oldukları halılardan hiçbiri günümüze kadar

gelmemiştir(Yetkin,1993:312). Şu an elimizde olan Türk düğümlü halıların yapılış yeri Anadolu Selçukluları'nın başkenti olan Konya'da bulunmuştur.

Anadolu'da Türk Halısı düzenli bir şekilde gelişim göstermiş ve 13. Yüzyıldan 19. Yüzyıla kadar yeni halı tipleri de ortaya çıkmıştır. Bu gelişimin ilk örneği;

Konya Alaeddin Camii'nde bulunan 8 tane halıdır. Şu an Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde muhafaza ediliyor.

(Kaynak: Yetkin, 1993: 313.)

Şekil 4.3 Selçuklu halısı, 13. yüzyıl (Konya) (İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi)

(Kaynak: Aslanapa, 1993: 343.)

Şekil 4.4 Selçuklu halısı, 13. yüzyıl (Konya) (İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi)

Daha sonra Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde üç halı daha bulunmuştur ki bunların ikisi Konya Müzesi'nde ve uzun zamandan beri kayıp olarak bilinen bir tanesi de, İngiltere'de Keir Koleksiyonu'nda bulunmaktadır(Yetkin,1993:312-313).

(Kaynak: Yetkin, 1993: 313.)

Şekil 4.5 Selçuklu halısı (Beyşehir), 13. yüzyıl (Konya Mevlana Müzesi)

1935-36 yıllarında Fustat’da 13,14,15. Yüzyıllardan parçalar halinde 100 kadar Anadolu halısı meydana çıkarılmış, bunlardan çoğu Lamm tarafından İsveç’e götürülmüş, bir kısmı da Atina Benaki müzesine mal edilmiştir(Aslanapa,1993:344).

4.2.1. Selçuklu Hayvan Figürlü Halıları

14. yüzyıl itibari ile stilize hayvan figürleri Türk halı sanatı süslemeleri arasına giriş yapıyor.

İlk örnekleri daha 14. Yüzyıl başlarından itibaren, Avrupa ressamlarının eserlerindeki halı tasvirlerinde gördüğümüz bu halıların orijinallerinin bulunması, Türk halı sanatında ikinci bir devrin başladığını göstermektedir(Yetkin,1993:313).

Avrupa’ya gönderilen halılardan esinlenerek yapıldığı anlaşılan resimler, hayvan figürlü halıların yapılış tarihleriyle de ilgili bize yardımcı olmaktadır. Hayvan motifleriyle beraber, geometrik desenler ve kufi bordürlerde kullanılmasıyla birlikte gelişen yeni halı tipiyle beraber gelişim zincirinin ikinci halkası da belirlenmiş oldu.

Bu yeni düzen halılarıyla ilgili en önemli örnekler; Doğu Berlin’deki Ming halısı(Şekil 4.6) ve Stockholm’deki Marby halıları ile İstanbul ve Konya’daki kuş figürlü halılardır(Yetkin,1993:314).

(Kaynak: Yetkin, 1993: 315.)

Şekil 4.6 Hayvan figürlü Anadolu halısı (Ming Halısı), 15. yüzyıl (National Museum,Stockholm)

(Kaynak: Yetkin, 1993: 315.)

Şekil 4.7 Anadolu halısı (Marby Halısı) 15. yüzyıl

15. yüzyıl sonuna doğru ressamın tablolarında hayvanlı halılar yerini geometrik desenli halılar geliyor. Bunlar 1451'den sonra, önce İtalya ve sonra Felemenk ve Hollanda tablolarında 16. yüzyıl başlarına kadar tasvir edilen fakat Holbein'in tablolarında pek sık görüldüğü için onun adı ile tanınan halılardır(Aslanapa,1993:350).

4.2.2. Osmanlı Kumaşları

Kumaşlar özelliklerine göre gücü tezgâhlarda ya da çekmeli tezgâhlarda dokunmaktadır. Karmaşık desenli kumaşlar, çekmeli tezgâhlarda üretilmektedir. Çekmeli tezgâh dokumacılığı, doğudan batıya doğru ilerleme göstermiş, İslami dokuma merkezlerine, Bizans'a, Avrupa'ya yayılmıştır. Türkiye'de kullanılan çekmeli tezgâhlar, Çin, Avrupa ve Fas'ta kullanılan tezgâhlarla aynı özelliklere sahiptir (Ayrıncı, 2010:181).

Osmanlı Yönetiminde, saraylılar, askerler, esnaf ve zanaatkarlar, Müslüman ve farklı inançta olanlar, etnik kökenlerini, mesleklerini, yörelerini belirtecek tarzda çok farklı giysiler kullanılmıştır(Uğurlu, 2001:9).

Osmanlı kumaşları; Saray tezgâhların da saray için, halk tezgahlarında halk için ve halk tezgahlarında saray mensupları için olmak üzere 3 şekilde dokunmaktaydı. Saray mensupları için dokutulan kumaşlara “ Saray Kumaşları” denirdi(Aktepe, 2009: 12).

4.2.2.1. Halk Kumaşları

Halk Dokumaları, ülkenin her bölgesinde coğrafi koşullar ve gelenekler doğrultusunda üretimi yapılan, yöresel malzeme kullanıldığı, genellikle basit dokuma teknikleri ile düz, nadiren renkli çizgili, kareli ve ekose desenli örneklerdir. Bu dokumalar, halkın günlük yaşantısındaki hareketliliğe uyum sağlayan, amaca uygun, işlevsel malzemeden dokunan, basit, sağlam ve dayanıklıydı(Uğurlu, 2001:15).

Halk Dokumalarının dokuma tekniği, çizgili, ekoseli ya da karelidir. Ve genellikle de beyazdır. Renkli olanları ise çok nadirdir. Çizgili desenleri oluşturmak kolay olacağı için, ince, kalın ve seyrek şekilde bir sürü çeşidi vardır.

Halk dokumaları, sade ve hafif oldukları için, saray mensupları için kullanıldığında kaftanın içinde bunun yanı sıra, çarşaf, örtü, şilte, minder, döşek, kuşak ve/ yastık kılıflarında kullanılıyordu. Padişah için kullanıldığında ise, kumaşlar daha özenli işleniyor, kaliteli malzemeyle beraber kullanılması sağlanıyordu. Yani kumaşlar, padişaha layık ve onun giyimine uygun hale getiriliyordu.

Kutni, ağabani, çuha, aba,serenk, tafta,gezi, çitari, keçe, havlu, pike,çarşaf halk dokumalarına örnektir.

Halk Dokumaları, yöre coğrafyasına yabancı kalmayan, genellikle yöredeki malzemelerin kullanıldığı, gelenek olarak eskiden beri bilinen yöntemler ile dokunan orijinal özellikte, basit, kullanışlı, işlevsel, renkleri az ve uyumlu olurlardı. Bu dokumalar geleneksel devamlılığı sürdürmüş olsalar da, basit teknikler kullanarak, çok çeşitli örneklerin dokunmuş olması, bu konuda halk yaratıcılığının bir göstergesiydiler(Uğurlu, 2001:16).

Osmanlı giyiminde statüyü belli eden unsur kumaşlardır. Padişah ve şehzadelerin giysilerinde kullanılan kumaşlar; vezir ve diğer devlet adamlarının giysilerinde kullanılmamıştır. Bu kişilerin giysileri daha düşük kalitedeki atlas, kemha gibi kumaşlardan yapılmıştır (Bilgen, 1999: 24).

Halk dokumalarının, kuruluş yıllarında kullanım oranı, devletin büyüyüp, zenginleşmesi, saray otaritesinin artması oranında azaldığı, yerini saltanatın gücünü

ve zenginliğini simgeleyen saray dokumalarına bıraktığı izlenmektedir(Uğurlu, 2001:17).

4.2.2.2. Saray Kumaşları

Saray Mensupları için özel dokunan Saray kumaşları nakkaşlar tarafından el tezgâhlarında devlet kontrolünde dokunuyordu. Bu değerli kumaşlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünü ve görkemini gösteriyordu. Dokuma sanatı, Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi, sosyal ve özellikle ticari hayatında önemli bir yerde durmuştur. Gelişimi her zaman saray kontrolünde olmuş ve saray hazinesine büyük bir kar sağlamıştır.

Osmanlı Döneminde dokuma sanatının gelişmesinin en büyük nedeni, şüphesiz ki, padişahların ve saray mensuplarının giyim-kuşamına oldukça önem vermeleriydi. Bu durum kaliteli ve pahalı kumaşların gelişiminde oldukça etkilidir. Türkler Anadolu'ya gelirken dokumacılık alanındaki bilgi ve kültürlerini de birlikte getirmişlerdir. Bunun sonucunda, Anadolu'da çok eskiden beri var olan fakat 14. yüzyılda etkinliğini yitirmiş bulunan dokumacılık büyük bir gelişim göstermiştir. Selçuklu ve ardından Osmanlı dönemlerinde sanayinin başta gelen sektörü dokumacılık olmuş ve bu durum 17. yüzyıl sonlarına kadar sürmüştür(Dölen, 1992:373).

Bu dokumalar pek çok yönü ile pek çok kişinin ilgisini çekmiş, yurtiçi ve yurtdışı müze ve koleksiyonlarında sergilenmiş ve pek çok yönü ile araştırma konusu olmuştur(Uğurlu, 2001:3).

Atlas, ince iplikten sık dokunmuş, genellikle düz renkte, sert ve parlak kumaştır. Batılılar buna satin (saten) derler. Kaynaklarda yerli; Bursa, İstanbul ve Avrupa atlasların adı geçer (Tezcan,1993:29).

İlk olarak yurtdışından getirilmiş, parlaklığından dolayı da çok beğenildiğinden, daha sonra ülke içerisinde dokutulmaya başlanmıştır. Atlasın düz, hareli ve taraklı çeşitleri bulunur. Ama en çok kullanılan sürmeya çeşididir.

Canfes, hafif ipekli, ince, taftaya benzer bir kumaştır. Atkı ipekleri taftaya göre kalın ve seyrek. Genellikle düz renkte dokunur. Daha çok ağır ipekli kaftanlara astar olarak kullanılmıştır(Tezcan, 1993:29).

(Kaynak: Aktepe: 123.)

Şekil 4.8 Canfes kumaştan yapılmış, Sultan III. Murad'ın kızı Ayşe Sultan'a ait hırka

Çatma, kadifenin bir çeşididir. Düz kadifeden farkı; desenlerinin zeminden kabarık olmasıdır. Dış giyim için olduğu kadar döşemelik için de çok uygun bir kumaştır(Tezcan,1993:31).

Bursa, Bilecik, Aydos ve Üsküdar' da dokunmuş olup; kırmızı, açık ve koyu yeşil, sarı, mavi, siyah ve tonları en çok kullanılan renklerdir (Bilgen, 1999: 33).

(Kaynak: <http://www.mevlanamuzesi.com/wp-content/uploads/2016/11/276.jpg>)

Şekil 4.9 Kırmızı zemin üzerine, stilize edilmiş ay ve güneş motifli çatma kumaş

Çuha, Çözü ve atkısı has yünden eğrilmiş iplikten, havlı ve tok kumaştır. Genellikler sade, düz renk olarak tanınır (Tezcan, 1993: 25).

Diba, geniş anlamda, iyi cins atlas olarak tarif edilir. Kaynakların verdiği bilgilerden çıkan sonuçlara göre; diba, atlas ile kemha arasında, zemini atlas dokuma,

telli ve desenli bir cins kumaştır (Tezcan,1993:29). Eyer örtüsü, yorgan örtüsü, kaftan, şalvar, takke yapımında kullanılır.

Gezi, çözüğü ipek, atkısı ipek ve pamuk iplik, sık dokunmuş harelî kumaştır. Atkılar iplikle beraber birkaç kat ipektir ve ince çözüğü ile dokununca, arada kalın atkı fark edilir. Kumaş daha sonra iki kızgın mengene silindir arasından geçirilerek ezmek suretiyle kumaşın haresi yapılır. 16. Yy dan sonra görülen gezi dış kaftan yapımında aynı zamanda da astarlık olarak kullanılmıştır(Yardımcı, 2016:231).

Kadife, Çözüğü ve atkısı ipekten ve havlı bir kumaştır. Halı dokuma tekniğiyle dokunur. Kadifenin havı ise çözügülerin arasından atılan fazla çözüğü ipliklerinin, aynı seviyede kesilmesiyle uygulanır.

Osmanlı dönemi kayıtlarında kadife ilk olarak 1481-86 arasında Sancağa çıkan şehzadelere verilen hediyeler arasında Yekrenk kadife, münakkaş kadife (desenli), kadife-i müzehhep (gümüş ve altın telli), kadife-i benek isimleri ile geçer. En önemli dokuma merkezi Bursa'dır. Bilecik, Aydos, Karaman, Göynük ve geç devirde de Üsküdar kadifenin dokunduğu diğer önemli merkezler olmuşlardır(Gürsu, 1988:25).

(Kaynak:
https://www.metmuseum.org/toah/images/hb/hb_08.109.23.jpg)
Şekil 4.10 Bir madalyonun çevresinde, lale, karanfil ve tırtıklı yapraklarla çevrili kadife kumaş parçası

(Kaynak:
https://www.metmuseum.org/toah/images/hb/hb_08.109.23.jpg)
Şekil 4.11 15.yüzyıla ait kadife kumaş parçası kaplan postu ve çintemani motiflerinin tekrarlı kompozisyonu.

Kemha, ipekli dokumalar arasında sarayın ve halkın beğenisine en uygun; ağır, gösterişli, tok bir kumaştır. Kaftanlık ve döşemelik olarak kullanılmıştır (Tezcan,1993:32-33).

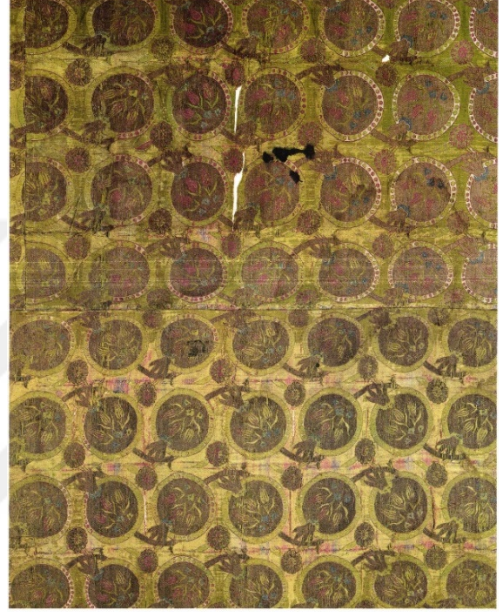
15. yüzyıl sonu ve 16. Yüzyıl başlarında, muhtelif adlar altında 8 cins kemhanın memleketimizde dokunduğu tespit edilmiş olup adları şöyledir: Yek-renk Kemha, Peşûri Kemha, Müzehhep Kemha, Dolabi (Tolabi). Kemha, Tabi Kemha, Güvez Bursa Kemhası, Kırmızı Amasya Kemhası (Altay, 1979: 14).

17. yüzyılda ekonomik gerilemelerle birlikte daha az kullanılmıştır. Kumaşın kalitesi bozulmuş, çözgüleri azalmıştır. Daha sonra da altın ve gümüş teller kullanılmamaya başlanmıştır.

(Kaynak: <http://www.mevlanamuzesi.com/wp-content/uploads/2016/11/282.jpg>)

Şekil 4.12 Kırmızı zemin üzerine, altın renkli oval madalyonların içi nar, etrafı çintemani motifi işlenmiş kemha kumaş.

(Kaynak: <http://www.mevlanamuzesi.com/wp-content/uploads/2016/11/283.jpg>)

Şekil 4.13 Yeşil zemin üzerine, bir düzen içerisinde yerleştirilmiş nar motifli kemha kumaş.

Seraser, çözgü ve atkısı ipekten olup, altın ve gümüş tellerle dokunduğu için en pahalı ve en göze çarpan kumaştır. Tel kullanımı çok olduğundan da, dokuması kontrol altına alınmıştır.

İpekli kumaşları özellikle de seraseri, padişah ve şehzadelerin atlı veya yaya olarak geçecekleri yola sermek Osmanlı'da saygı ve bağlılığı ifade etmenin etkili bir yolu olmuştur. İpekli yer örtülerine payendaz denmiştir. Şehzade Mehmed'in 1582 yılında sünnet düğünü için gittiği İbrahim Paşa Sarayı'na girerken atının ayakları altına, altın ve gümüşle dokunmuş seraser serilişi hem Surname'de hem de Şehinşahname'de görülmektedir (Atasoy,2001:30).

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/15.125.7/>)

Şekil 4.14 Krem rengi kumaş üzerine, renkli şeritler ve renkli çintemani motifleri

Selimiye, çözgüsü ve atkısı ipekten, genellikle boyuna yollu, yolların içi çiçek suyu desenli bir ipeklidir. Osmanlı kumaşlarında desen atkıdan verilirken, Selimiye kumaşlarındaki ince şeritlerin çözgüden desenlendirilmesi batıdan gelme bir teknik özellik gibi görülür(Tezcan, 1993: 55).

Serenk, 16. yüzyıldan sonra kaftan dokumasında kullanılan kalın ve desenli kumaştır. Tel yerine sarı ipek kullanılmış, dokuması da zengin malzemeyle yapılmıştır. Desenleri çiçek ve beneklerden oluşur. Serenk, aslında üç renk anlamına gelir, fakat sonradan daha çok renk kullanılmış ve altın tel yerine sarı ipek kullanılan kumaşa bu ad verilmiştir (Gürsu,1988:27).

Zerbaft, motiflerin altın tellerle işlendiği kumaştır. Kıymetli ve koruma altına alınan kumaşlardandır. Bu kumaş, yedi ayaktan yukarı tezgâhlarda dokunur. Düz ve münakkaş olarak iki türdür. Bunlar da dokumada kullanılan malzeme ve işçiliklerine göre, ala ve edna olarak iki kısma ayrılır. En güzelleri İstanbul da işlenmiştir. Gerek düz gerekse münakkaş olanlardan adları tespit edilebilmiş olanlar şunlardır; Surmai, elvani, gülnumi, menmeri, mertebani, firengi (Özbel.1947:21).

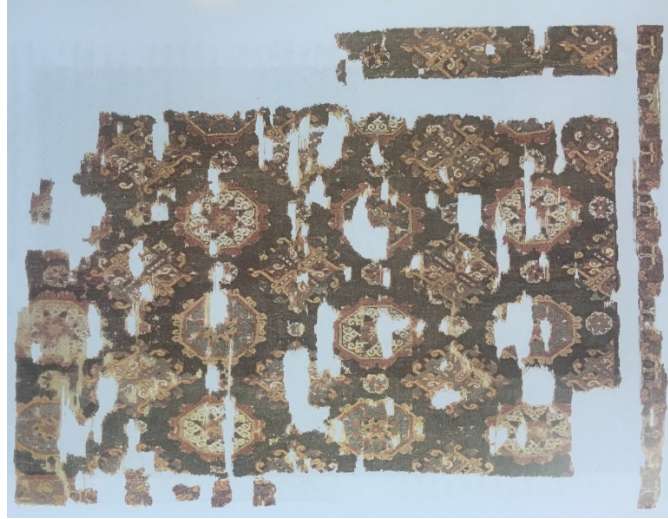
4.3. Osmanlı Halıları

4.3.1. Holbein Halıları

4.3.1.1. I. Tip Holbein Halıları

15. yüzyıl ortasından başlayarak değişik eksenler üzerinde sıralanmış sekizgen ve baklava kompozisyonlu halılar, Avrupa resminde gittikçe artarak resmedilmiştir. Bu çeşit halılar yanlış olarak Alman ressam Hans Holbien adına bağlanmaktadır(Aslanapa, 2005: 112).

(Kaynak: Aslanapa, 2005:118.)

Şekil 4.15 I. Tip Holbein halının çok değişik ve nadir bir örneği, Londra Keir Koleksiyonu.

15. yüzyılın ikinci yarısından sonra Avrupa resim sanatındaki hayvan figürlü halı tasvirleri yavaş yavaş azalmış, geometrik ve bitkisel motifli halılar çoğalmaya başlamıştır. Bunlar da İlk devir Osmanlı halıları olarak bilinir.

İlk devir Osmanlı halılarını ilk defa İtalyan ressamın tablolarında görülmekle beraber, halı literatüründe yanlışlıkla Alman ressamı Holbein'in adı ile tanınmışlardır(Yetkin,1993:315).

1. tip halı; Selçuklu Devri halılarının izinden giden, kenarları örgülü sekizgenler ve bitkisel motiflerden meydana gelir.

Londra National Gallery'de bilinmeyen bir ressamın eseri olan 1604 tarihli "The Somerset House Conference" tablosunda uzun masanın üstünü örten bu tip bir halı son örneklerden olmakla beraber, kufi borbürü ile çok canlı resmedilmiştir(Aslanapa, 2005: 114).

(Kaynak: Aslanapa, 2005:114.)

Şekil 4.16 1604 tarihli, ressamı bilinmeyen "The Somerset House Conference" tablosunda uzun masanın üstünü örten I. Holbein tipi halı, Londra National Portrait Gallery

4.3.1.2. II. Tip Holbien Halıları ya da Lotto Halıları

2. tip halı ise, geometrik motifler yerlerini, bitkisel motiflere bırakmasıyla oluşmuştur. Bu halı tipi de Venedikli ressam L.Lotto tarafından resmedilmiştir. Bu halılar da literatür de LOTTO halıları olarak geçmektedir.

1. ve 2. tip halılar, daha sonraki Uşak halıları ile olan teknik ve motif benzerliklerinden dolayı, Uşak bölgesinde yapılmış olarak kabul edilmektedir (Yetkin,1993:316).

(Kaynak: Aslanapa, 2005:131.)

Şekil 4.17 Armalı Lotto halısı, 17. yüzyıl. New York Metropolitan Müzesi, McMullen Koleksiyonu'ndan gelmiştir.

Lorenzo Lotto, Venedik'te S.Giovanni Paolo kilisesinde altar resminde ve Londra National Gallery'de aile grubu tablosunda bu halıları bütün detayları ile resmetmiştir(Aslanapa, 2005:126).

(Kaynak: Aslanapa, 2005:130.)

Şekil 4.18 L.Lotto, Venedik S. Giovanni Paolo Kilisesi'nde altar resminden detay.

4.3.1.3. III. Tip Holbein Halısı

3. tip halılar ise, kare ve dikdörtgenlerin eşit şekilde sıralandığı halılardır. Bölümlere ayrılmış gibi görülür. Bu bölmeler daha sonralar da, hayvansal motiflerle dolacaktır.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:137.)

Şekil 4.19 III. Holbein tipi halı, 16. yüzyıl. Berlin Museum für Islamische Kunst

Genç Hans Holbein'in Londra National Gallery'de bulunan 1533 tarihli "Elçiler" tablosunda onun adını alan bu halıların karakteristik bir örneği masa üzerine serilmiş olarak resmedilmiştir(Aslanapa, 2005: 142).

4.3.1.4. IV. Tip Holbein Halıları

4. tip halı da ise, büyük sekizgenin yanında sıralanan küçük sekizgenleri kompozisyon halinde görüyoruz.

IV. Tip Holbein halıları Bergama bölgesinde yapılmış olup, daha sonraki Bergama halılarına geçişi sağlamıştır. Böylece Türk halı sanatında gelişme zincirinin üçüncü halkası da sağlanmış oldu(Yetkin, 1993:317).

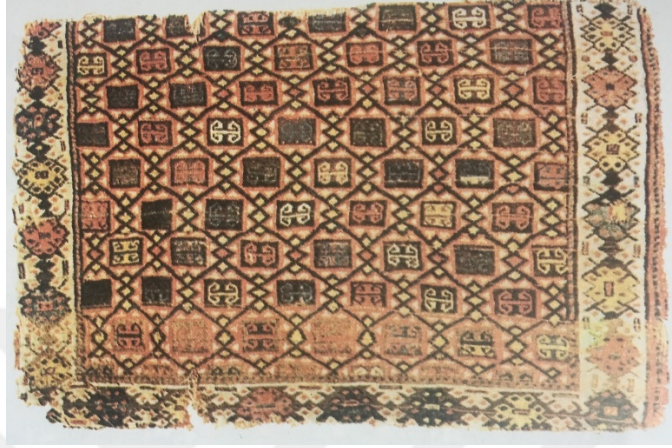

(Kaynak: Aslanapa, 2005:150.)

Şekil 4.20 IV. Holbein tipi halı, 17. yüzyılın son yarısı, İstanbul, TiEM.

4.3.2. Crivelli ve Memling Halıları

Büyük ve küçük sekizgenlerle Holbein halıları denilen tiplerde görülen örneklerle bağlantılı fakat farklı motiflerle diğer bir grup Anadolu halıları Crivelli ve Memling'in tablolarında resmedildiği için onların adını almıştır.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:155.)
Şekil 4.21 Baklava şemali halı, 16. yüzyıl.

İtalyan resminde görülmeyen, fakat Hans Memling'in (1465-1494) birçok resimlerine aldığı bu gruba Lotto halılarında olduğu gibi Memling halıları adı verilmektedir(Aslanapa, 2005: 158).

(Kaynak: Aslanapa, 2005:156.)
Şekil 4.22 Memling gülü motifli halı, 15. yüzyılın sonu, Budapeşte Ipermüveszeti Museum.

4.3.3. Uşak Halıları

Türk halı sanatının klasik devri 16. ve 17. yüzyıl halılarıdır. Selçuklu halı sanatının parlak dönemi olan, geometrik motifler geri de kalmış, 16. yüzyılda yerini madalyon ve bitkisel motife bırakmıştır. Bu devrin halılarına Uşak halıları diyoruz. Uşak halılarını da madalyonlu ve yıldızlı diye iki gruba ayırabiliriz.

4.3.3.4. Madalyonlu Uşak Halıları

Madalyonlu Uşak halılarında, madalyon sonsuzluk prensibine göre zemmine dolmuştur. Bu Türklere ait bir özelliktir.

Sonsuz örnek halinde sıralanmış madalyonlar bazen oval, bazen yuvarlak olarak değişmiş, sıralanışta zeminin boyutları farklı da olsa bir değişme olmamıştır(Aslanapa, 2005: 161).

(Kaynak: Aslanapa, 2005:162.)

Şekil 4.23 Madalyonlu Uşak halısı, 16. yüzyıl sonu, özel koleksiyon, New York.

İsviçreli ressam Liotard (1702-1789) "Conventry Kontesi Portresi"nde yerde serili olarak koyu mavi zemin üzerine açık kahverengi madalyonun altında, üstünde lotus yanlarda birer palmetlerle orijinali bilinmeyen bir madalyonlu Uşak halısı resmetmiştir(Aslanapa, 2005:166).

(Kaynak: Aslanapa, 2005:165.)

Şekil 4.24 Cenevreli ressam Jean-Etienne Liotard'ın tablosunda, Madalyonlu Uşak halısı tasviri, 18. yüzyıl son yarısı, Cenevre, Musee d'Art et d'histoire, Contese de Conventry'nin portresi.

4.3.3.5. Yıldızlı Uşak Halıları

Yıldızlı Uşak halıları sayıca daha küçük bir grup olup, sekiz kollu yıldızlarla küçük baklava biçimindeki madalyonların kaydırılmış eksenler üzerinde alternatif sıralanmasını gösterir(Aslanapa, 2005:167).

(Kaynak: Yetkin, 1993: 318.)

Şekil 4.25 Yıldızlı Uşak Halısı – 16. yüzyıl – (New York – Metropolitan Museum)

4.3.3.6. Beyaz Zeminli Uşak Halıları

Beyaz veya ona yakın açık krem zemin rengi ile teknikleri ve birçok karakteristik özellikleri ile Uşak çevresine bağlanır. Başlangıcı 16. Ve 17. Yüzyıla giden bu halılar, Kuşlu ve Çintemanini adları ile tanınır(Aslanapa, 2005:187).

(Kaynak: Aslanapa, 2005:188.)

Şekil 4.26 “Kuşlu” halı, 17. yüzyıl. İstanbul.

4.3.4. Bergama Halıları

Holbein halılarının III. Ve IV. Tiplerinden gelişen Bergama halılarında geometrik desenler ve kuvvetle üsluplanarak geometrik şemaya uydurulmuş bitki motifleri görülür(Aslanapa, 2005: 196).

(Kaynak: Aslanapa, 2005:196.)
Şekil 4.27 Bergama halısı, 18. yüzyıl. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi.

4.3.5. Osmanlı Saray Halıları

Osmanlı Saray Halıları, Türk halı sanatının yeni bir teknik ve tamamen natüralist çiçek motiflerinin görüldüğü bir halı grubudur. Diğer Türk halılarından farklı olarak, Osmanlı saray halılarında İran düğümü (Sine düğümü) kullanılmıştır(Yetkin, 1993:318).

İran düğümünün tercih edilmesinin nedeni ise, bitkisel motiflerin, haçer yaprakların, lale, sümbüli karanfil gibi saray bahçe çiçeklerinin bu düğüm tekniğiyle daha iyi yapılabilir olmasıdır.

Kahire de yapılmasına rağmen, Osmanlı saray nakkaşlarının çizdiği örneklere göre yapıldığı için, ihtişamlı da bir özelliği vardır. Üslup birliği uzun zaman, halılar ise 18. Yüzyıla kadar devam etmiştir. Ondan sonra da, eski özelliğini kaybeden halı, Uşak ve Konya'da natüralist üslupla yapılmaya devam etmiştir.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:202.)

Şekil 4.28 Osmanlı saray halısı, 16. yüzyıl. New York, Metropolitan Museum of Art. (McMullen koleksiyonundan)

5. TÜRKİYE'DE BULUNAN MÜZELERDE OSMANLI KUMAŞ ve

HALILARI

Müze, kültürel değer taşıyan unsurlardan oluşan bir bütünü türlü biçimlerde korumak, incelemek, değerlendirmek, sergilemek amacıyla toplum yararına sürekli yönetilen kurumdur (Okan,2015:187).

Koleksiyonları koruyup, eski eserleri toplama, muhafaza etme ve sergileme amacı taşıyan müzeler, 20. Yüzyılın ilk yarısından sonra, yeni bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Ve gelişen çağla birlikte müzecilik anlayışı yeniden anlam kazanmıştır. Kültürel mirası korurken, halktan kopuk, klasik müzecilik, çağdaş müzeciliğe doğru geçiş yapmıştır. Ve müzeciliğe bakış açısı tamamen değişmiştir. Çağdaş müzecilikte, müzelere ilginin artmasını sağlamıştır.

Müzeler, geçmişten günümüze kadar uzanan insan yaşamını, kültürünü ve onların ortaya koyduğu eserleri bilimsel, teknik ve sanatsal biçimde, günümüze olduğu kadar geleceğe de yansıtan kurumlardır. Bu kurumlar, toplumların kültürel-sanatsal yaşamlarında etkin bir eğitim kurumuna dönüştürülebilirler(Çetin,2010:58).

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) tarafından kabul edilen ve halen de geçerli olan müzeler yedi grupta toplanmaktadır.

1. Sanat Müzeleri
2. Arkeoloji ve Tarih Müzeleri
3. Etnografya Müzeleri
4. Tabiat Tarihi Müzeleri
5. Bilim ve Teknoloji Müzeleri
6. Bölge Müzeleri
7. Özel Amaçlı Müzeler (Çetin,2010:57).

Günümüz modern müzeciliğinde dört önemli yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar; Sanal Müze, Dokunulabilir Müze, Mobil Müze, Vakıf Müzesidir (Keleş,2010:6).

Kökene oldukça erken devirlere giden müzecilik, Yakın Doğu'daki İmparatorların katkılarıyla gelişmiş, Yunanlılarla bilinçli bir şekilde temelleri

atılmıştır. Ülkemiz de ise; Osman Hamdi Bey'in kişisel çabalarıyla başlayan müzecilik, Cumhuriyet Dönemi'nde Atatürk'ün akılcı politikalarıyla çağdaş bir seviyeye erişmiştir (Keleş,2003:1).

Osmanlı kumaş sanatının en zengin örneklerini içeren Padişah Elbiseleri koleksiyonunda 15. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın başlarına kadarki sürece ait padişah ve şehzade kıyafetleri bulunmaktadır. Bu koleksiyon, padişah ve şehzade giysilerinin, söz konusu hanedan üyelerinin ölümlerinden önce ya da sonra bohçalanarak etiketlenmesi ve Saray hazinesinde hatıra olarak saklanması geleneği sayesinde oluşmuştur(<http://www.topkapisarayi.gov.tr>).

5.1. Mevlana Müzesi

Bugün müze olarak kullanılmakta olan Mevlâna Dergâhı'nın yeri, Selçuklu Sarayı'nın Gül Bahçesi iken bahçe, Sultan Alâeddin Keykubad tarafından Mevlâna'nın babası Sultânü'l-Ulemâ Bâhaeddin Veled'e hediye edilmiştir. Müzede Hz. Mevlâna ve Mevlevîliğe ait eserler ile el yazması kitaplar, levhalar, kandiller ve mûsikî âletleri sergilenmektedir(www.kulturportali.gov.tr).

(Kaynak: Aslanapa, 2005:84.)
Şekil 5.1 Horoz figürlü halı, 15. yüzyıl sonu

(Kaynak: Aslanapa, 2005:157.)
Şekil 5.2 Memling gülü motifli halı, 15. yüzyıl sonu

(Kaynak: <http://www.mevlanamuzesi.com/2016/11/10/puside-perde-osmanli-19-yy-env-no-649/>)
Şekil 5.3 Püşide (Perde), Osmanlı, 19. yüzyıl

(Kaynak: <http://www.mevlanamuzesi.com/2016/11/10/puside-osmanli-19-yy-env-no-639/>)
Şekil 5.4 Püşide, Osmanlı, 19. yüzyıl

(Kaynak: Aslanapa, 1993: 349.)
Şekil 5.5 Selçuklu Halısı - Konya (Mevlana Müzesi)

(Kaynak: Aslanapa, 1993: 351.)
Şekil 5.6 15. yüzyıl Holbein Halısı – Konya – (Mevlana Müzesi)

5.2. Vakıflar Halı Müzesi

Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı olan Halı müzesi İstanbul'da 1609-1617 yılları arasında yapılan Sultan Ahmet Cami Hünkâr kasrında yer alır. 14. – 19. Yüzyıl arasında dokunmuş halı ve kilimler sergilenmektedir.

Halı ve kilim dokuma sanatının üç önemli merkezi olan Uşak, Bergama ve Konya yörelerine ait eserlerin sergilendiği müzede farklı ebatlarda yaklaşık 500 halı ve kilim yer alıyor(<http://howtoistanbul.com>).

(Kaynak: Aslanapa, 2005:82.)

Şekil 5.7 Hayvan desenli halı, 15. yüzyıl sonu.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:125.)

Şekil 5.8 I. Holbein tipi Anadolu halısı, Türkmen halılarına bağlanır.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:124.)
Şekil 5.9 I. Holbein tipi kırmızı halı

(Kaynak: Aslanapa, 2005:125.)
Şekil 5.10 Geometrik örneklı Anadolu halısı.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:142.)
Şekil 5.11 III. Holbein tipi halı, 16. yüzyıl sonu.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:143.)
Şekil 5.12 III. Holbein tipi, Bergama halısı, 17. yüzyıl sonu, İstanbul

(Kaynak: Aslanapa, 2005:163.)
Şekil 5.13 Madalyonlu Uşak halısı, 16. yüzyıl İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:145.)
Şekil 5.14 III. Holbein tipi, Bergama halısı, İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:192.)
Şekil 5.15 19. yüzyıl koyu mavi zeminli post halısı, İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:198.)
Şekil 5.16 Bergama halısı, 18. yüzyıl

(Kaynak: Aslanapa, 2005:199.)
Şekil 5.17 Bergama halısı, 19. yüzyıl

(Kaynak: Aslanapa, 2005:205.)
Şekil 5.18 Memlük halıları motifleriyle Anadolu halısı, 15. yüzyıl sonu, İstanbul, Vakıflar Halı Müzesi.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:200.)

Şekil 5.19 Bergama Halısı, sene 1304 (1886), İstanbul, Vakıflar Halı Müzesi

(Kaynak: Aslanapa, 2005:212.)

Şekil 5.20 İzmir (Smyrna) adı verilen halı, 19. yüzyıl İstanbul, Vakıflar Halı Müzesi.

5.3. Topkapı Sarayı

Topkapı Sarayı, Osmanlı sultanlarının ikametgâhı, devletin yönetim ve eğitim merkezidir. İstanbul fatihi Sultan II. Mehmed tarafından 1460-1478 tarihleri arasında yaptırılmış olan ve zaman içerisinde bazı ilavelerin yapıldığı Saray'da, Osmanlı

padişahları ve Saray halkı 19. yüzyıl ortalarına kadar ikamet etmiştir. 1850'lerin başında Sultanlar, mevcut Saray 19. yüzyılın devlet protokolü ve merasimlerine ilişkin gereksinimleri karşılamakta yetersiz kaldığı için Boğaz'daki Dolmabahçe Sarayı'na taşınmışlardır(www.topkapisarayi.gov.tr).

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan sonra, 3 Nisan 1924 yılında müze haline getirilen ve Cumhuriyet'in ilk müzesi olan Topkapı Sarayı Müzesi, günümüzde yaklaşık 300.000 metrekarelik bir alan kaplamaktadır(<http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr>).

(Kaynak: Ayrıncı, 2010:36.)
Şekil 5.21 Sultan I. Ahmed'e (1603 – 1617) ait kaftan.

(Kaynak: Ayrancı, 2010:37.)
Şekil 5.22 I. Ahmet'e ait kaftan.

(Kaynak: Ayrancı, 2010:58.)
Şekil 5.23 I. Ahmet dönemine ait çocuk kaftan
detayı (1603 – 1617)

(Kaynak: Aktepe, 2009:111.)
Şekil 5.24 16. yüzyıl altın telle dokuma kumaşı ayrıntısı

(Kaynak: Ayranpınar, 2010:75.)
Şekil 5.25 I. Selim'e ait üç benek motifi, kapitone, kışlık kaftan. (1512 – 1520)

(Kaynak: Ayranpınar, 2010:82.)
Şekil 5.26 I. Ahmet dönemine ait çocuk kaftanı, 17. yüzyıl

(Kaynak: Ayrıncı, 2010:86.)

Şekil 5.27 Yer yer pembe boyalı, hilal ve yıldız desenli kakım kürk kaplı, şarap renkli atlas kaftan, 16. ya da 17. yüzyıl

(Kaynak: Ayrıncı, 2010:87.)

Şekil 5.28 Kürklü çocuk kaftanı. Çok ince bir yünlü kumaş olan Hint kaşmiri ilemiş ve üzerine samur kürk kaplanmıştır. Kaftanın kolu, önü ve arkası bele kadar kürklüdür, 18. yüzyıl

(Kaynak: Ayranpınar, 2010 : 88.)

Şekil 5.29 II. Beyazıd'a ait Floral desenli, damask dokuma, içi kürk kaplamalı kaftan, 16. yüzyıl

(Kaynak: Ayranpınar, 2010:92.)

Şekil 5.30 Dolaşmalı düzende bitkisel motif desenli kemha kumaş.

(Kaynak: Ayranpınar, 2010:94.)

Şekil 5.31 Yeşil zemin üzerine, altın gümüşten, dolaşmalı düzende yerleştirilmiş meyve desenli, kısa kolu, kaftan kumaş ayrıntısı, 16. yüzyıl

(Kaynak: Aktepe, 2009:78.)

Şekil 5.32 16. yüzyıl yorgan

(Kaynak: Ayrancınar, 2010:95.)

Şekil 5.33 I. Selim'e ait, üç benek motifi ile dekore edilmiş, kaftan kumaşından ayrıntı.

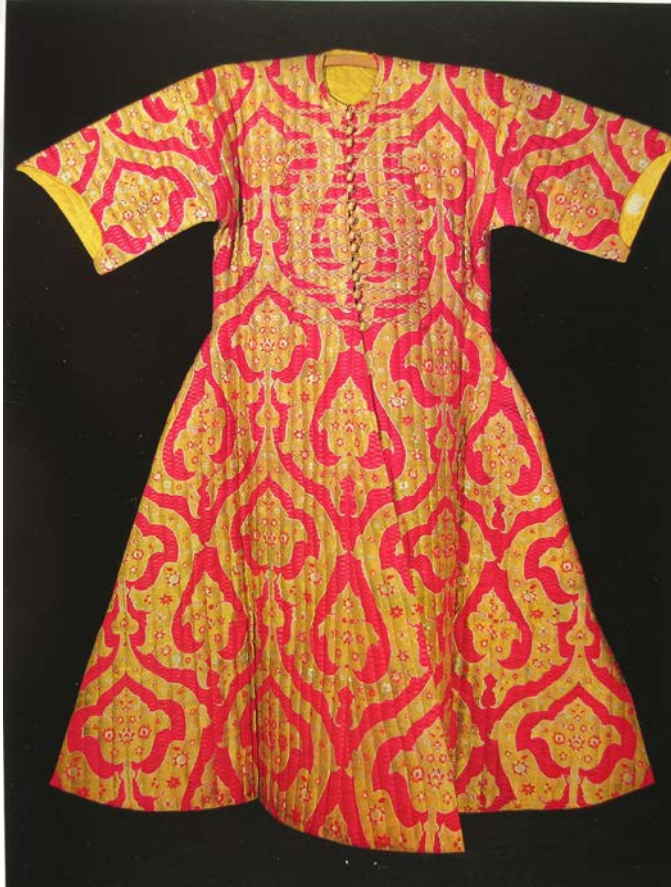

(Kaynak: Ayrancınar, 2010:98.)

Şekil 5.34 Madalyon ve laleler ile bezeli dallarla oluşturulmuş, şemse şemalı, uzun kollu kaftan kumaşı ayrıntı, 16. yüzyıl

(Kaynak: Ayrancılar, 2010:100.)
Şekil 5.35 Seraser çocuk kaftanı, 17. yüzyıl ilk yarısı.

(Kaynak:http://www.topkapisarayi.gov.tr/sites/default/files/1346_16_yuzyilin_ilk_yarisi_0.jpg).
Şekil 5.36 Padişah elbiseleri koleksiyonundan bir parça

(Kaynak: http://www.topkapisarayi.gov.tr/sites/default/files/lrm_export_20180808_131827.jpg).
Şekil 5.37 Padişah elbiseleri koleksiyonundan bir parça

(Kaynak: http://www.topkapisarayi.gov.tr/sites/default/files/psx_20180808_132114.jpg).
Şekil 5.38 Padişah elbiseleri koleksiyonundan bir parça

(Kaynak: Aktepe, 2009: 81.)
Şekil 5.39 16. yüzyıl .kemha kumaş ile kaplanmış kutu

(Kaynak: Aktepe, 2009: 91.)
Şekil 5.40 16. yüzyıl kaftan (ayrıntı)

(Kaynak: Aktepe, 2009:92.)
Şekil 5.41 16. yüzyıl kaftan

(Kaynak: Aktepe, 2009: 106.)
Şekil 5.42 16. yüzyıl kemha çocuk kaftanı ayrıntısı

(Kaynak: Aktepe, 2009:114.)
Şekil 5.43 16. yüzyıl çatma kumaştan kaftan

(Kaynak: Aktepe, 2009:116.)
Şekil 5.44 16. yüzyıl çatma kumaştan kaftan

(Kaynak: Aktepe, 2009:118.)
Şekil 5.45 16. yüzyıl ipekli kaftan

(Kaynak: Aktepe, 2009:119.)
Şekil 5.46 16. yüzyıl ipekli elbise

(Kaynak: Aktepe, 2009:122.)
Şekil 5.47 16. yüzyıl kaftan.

(Kaynak: Aktepe, 2009:123.)
Şekil 5.48 16. yüzyıl çatma kaftan

5.4. Türk ve İslâm Eserleri Müzesi

Türk ve İslâm Eserleri Müzesi, Türk ve İslâm Sanatı eserlerini, topluca kapsayan İlk Türk Müzesi ve aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde açılan son müze olma özelliğini taşır. Türk ve İslâm Eserleri Müzesi koleksiyonları, büyük bir çeşitlilik göstermektedir.

İslâm sanatının en erken döneminden 20. yüzyıla uzanan bir çizgide, içinde Emevi, Abbasi, Kuzey Afrika (Magrip), Endülüs, Fatimî, Selçuklu, Eyyubî, İlhanlı, Memlûk, Timurlu, Safavî devletleriyle çeşitli Kafkas ülkeleri, beylikler ve Osmanlı Dönemi eserlerini inanılmaz bir zenginlikte barındıran bu koleksiyon, ayrıca bu eserlerin çoğunun geldikleri yerin bilinmesini sağlayan vakıf kayıtları nedeniyle de büyük bir belge değeri taşımaktadır(<http://www.tiem.gov.tr>).

(Kaynak: Aslanapa, 2005:85.)

Şekil 5.49 Konya Alaeddin Camii'nden gelen, 15. yüzyıl sonu hayvan desenli halı.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:110.)
Şekil 5.50 Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nden Proto Holbein halı, 15. yüzyıl

(Kaynak: Yetkin, 1993: 317.)
Şekil 5.51 Holbein 3. Tip kategorisine giren Bergama Halısı – 18. yüzyıl – (İstanbul Vakıflar Halı Müzesi)

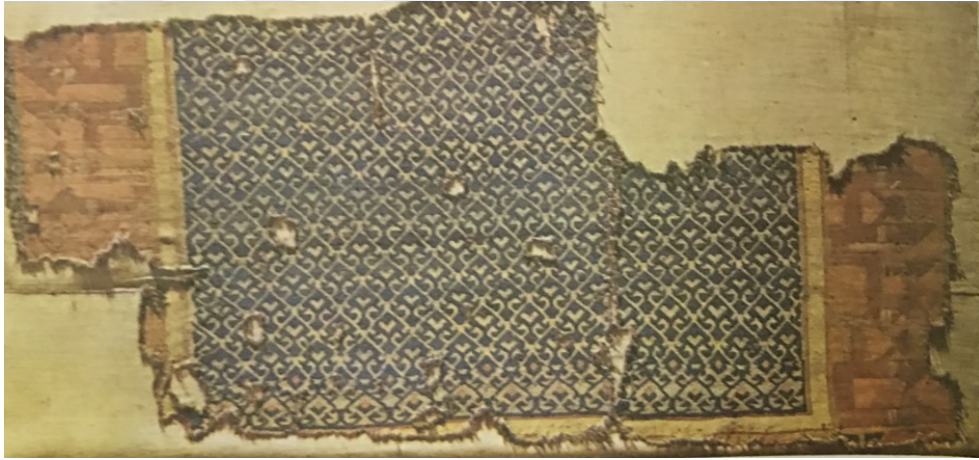
(Kaynak: Aslanapa, 2005:110.)
Şekil 5.52 Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nden Proto Holbein halı detayı, 15. yüzyıl

(Kaynak: Aslanapa, 2005:133.)
Şekil 5.53 Lotto halısı, 17. yüzyıl

(Kaynak: Aslanapa, 1993: 347.)
Şekil 5.54 Selçuklu Halısı - Konya (Türk- İslam Eserleri Müzesi)

(Kaynak: Aslanapa, 1993: 348.)
Şekil 5.55 Selçuklu Halısı - Konya (Türk- İslam Eserleri Müzesi)

(Kaynak: Aslanapa, 2005:113.)

Şekil 5.55 I. Holbein tipi halı, 16. yüzyıl başları

(Kaynak: Aslanapa, 2005:113.)

Şekil 5.56 I. Holbein tipi halı detayı, 16. yüzyıl. başları

(Kaynak: Aslanapa, 2005:123.)

Şekil 5.57 I. Tip Holbein tipi, geometrik desenli Anadolu halısı, 16. yüzyıl

(Kaynak: Aslanapa, 2005:134.)

Şekil 5.58 Kahverengi zemin üzerine Lotto halısı, 17. yüzyıl

(Kaynak: Aslanapa, 2005:152.)

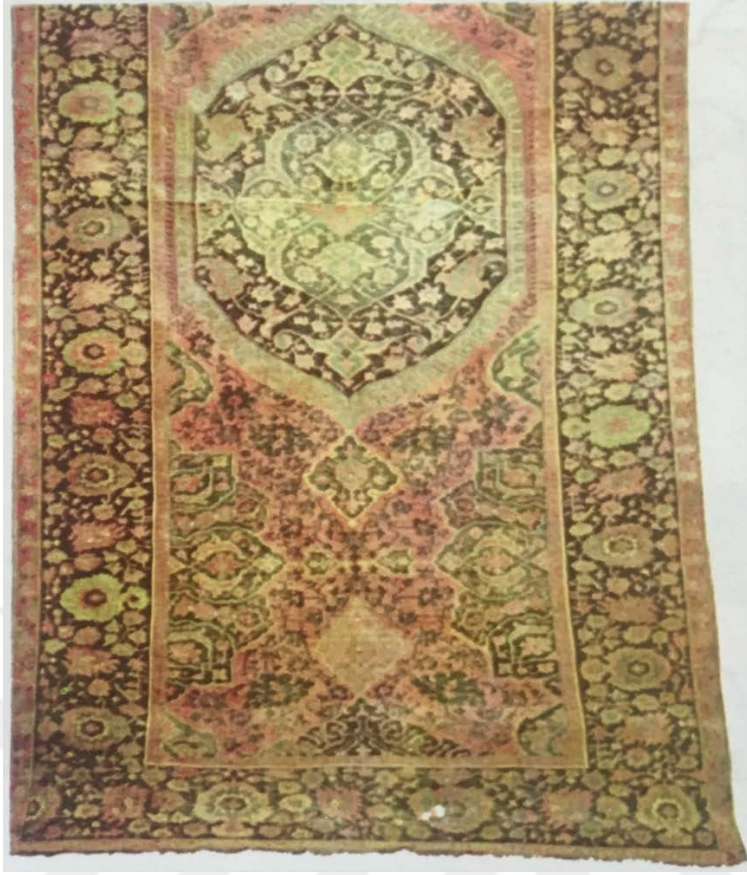
Şekil 5.59 IV. Holbein tipi halı, onaltıgen yıldız madalyonlu, 17. yüzyıl sonu, İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:153.)

Şekil 5.60 IV. Holbein tipi halı, 18. yüzyıl İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:163.)
Şekil 5.61 Madalyonlu Uşak halısı, 17. yüzyıl İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:170.)
Şekil 5.62 Yıldızlı Uşak halısı, 17. yüzyıl İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:173.)

Şekil 5.63 Geç döneme ait bir yıldızlı Uşak Halısı, 18. yüzyıl İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:174.)

Şekil 5.64 Uşak Halısı, 17. yüzyıl sonu, zemin kırmızı, kontuar mavi, Sivrihisar, Şeyh Baba Yusuf Tekkesi'nden 1913'te gelmiştir, İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:177.)
Şekil 5.65 Yıldızlı Uşak'tan gelen küçük boy halı, 18. yüzyıl İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:181.)
Şekil 5.66 Çin bulutlu madalyonlarla Uşak halısı, 17. yüzyıl İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:183.)
Şekil 5.67 Yarım parça Uşak halısı, 18. yüzyıl İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:183.)
Şekil 5.68 Çiçekli Uşak halısı, 17. yüzyıl sonu, İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:184.)
Şekil 5.69 Uşak halısının değişik tipi, 16. yüzyıl İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:185.)
Şekil 5.70 Koyu mavi zeminli Uşak halısı, 16. yüzyıl İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:186.)
Şekil 5.71 Çift nişli Uşak halısı, 16. yüzyıl sonu, İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:190.)
Şekil 5.72 Kırmızı zemine post motifli halı, 17. yüzyıl İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:190.)
Şekil 5.73 Kahverengi zemine post motifli halı, 18. yüzyıl İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005: 193.)
Şekil 5.74 Beyaz zeminli Uşak halısı, 17. yüzyıl İstanbul.

(Kaynak: Aslanapa, 2005:202.)
Şekil 5.75 İzmir adıyla tanınan 18. yüzyıl Uşak halısı, TİEM, İstanbul.

(Kaynak: <http://www.tiem.gov.tr/koleksiyon/hali-ve-kilim/#/koleksiyon/hali-ve-kilim/selcuklu-halisi-2/>).
Şekil 5.76 13-14. yüzyıl Beylikler ve Osmanlı

(Kaynak: Aslanapa, 2005:203.)
Şekil 5.77 Saray halısı, 16. yüzyıl sonu, İstanbul

(Kaynak: Aslanapa, 2005:206.)
Şekil 5.78 Madalyonlu Uşak halısı, 18. yüzyıl İstanbul

(Kaynak: Yetkin, 1993: 314.)

Şekil 5.79 Selçuklu halısı, 14. yüzyıl başı (Konya) (İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi)

(Kaynak: Yetkin, 1993: 317.)

Şekil 5.80 Holbein 4. Tip kategorisine giren Bergama Halısı – 16. yüzyıl – (Türk ve İslam Eserleri Müzesi)

(Kaynak:<http://www.tiem.gov.tr/koleksiyon/hali-ve-kilim/#/koleksiyon/hali-ve-kilim/selcuklu-halisi-3/>)

Şekil 5.81 13-14. yüzyıl Beylikler ve Osmanlı

(Kaynak: <http://www.tiem.gov.tr/koleksiyon/hali-ve-kilim/#/koleksiyon/hali-ve-kilim/ejder-figurlu-hali-parcasi/>).

Şekil 5.82 17. ve 18. yüzyıl Batı veya Orta Anadolu

(Kaynak: <http://www.tiem.gov.tr/koleksiyon/hali-ve-kilim/#/koleksiyon/hali-ve-kilim/hali-2/>).
Şekil 5.83 17. ve 18. yüzyıl Konya

(Kaynak: Aslanapa, 2005:110.)
Şekil 5.84 Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nden Proto Holbein halı, 15. yüzyıl

(Kaynak: <http://www.tiem.gov.tr/koleksiyon/hali-ve-kilim/#/koleksiyon/hali-ve-kilim/hali-3/>)
Şekil 5.85 17. yüzyıl Anadolu – Uşak Halısı

6. DÜNYA MÜZELERİNDE OSMANLI KUMAŞ VE HALILARI

6.1. Dünya Müzelerinde Osmanlı Kumaşları

6.1.1. Benaki Museum - Yunanistan

Benaki Müzesi, Yunanistan'ın başkenti Atina'da bulunan bir sanat müzesidir. 1930 yılında, Antonis Benakis tarafından kurulmuştur. Tarih öncesi dönemlerden, günümüze kadar olan Yunan sanat eserlerinin yanı sıra, Asya sanat koleksiyonu da sergilenmektedir.

(Kaynak: Önder, 1993.)
Şekil 6.1 17. yüzyıl Bursa çatma kadifesi

(Kaynak:
http://www.academia.edu/36603472/OSMANLI_D%C3%96NEM%C4%B0_EL_SANATLARI_15-17.YY_DOKUMA_SANATI)
Şekil 6.2 1629 yılından önce üretildiği zannedilen Ortodoks Yunan Kilise giysisi. Penç motifine benzeyen rozet şeklinin, etrafı, yığma bulut formuyla çevrelenmiş, kumaş parçası.

6.1.2. Calouste Gulbenkian Museum - Portekiz

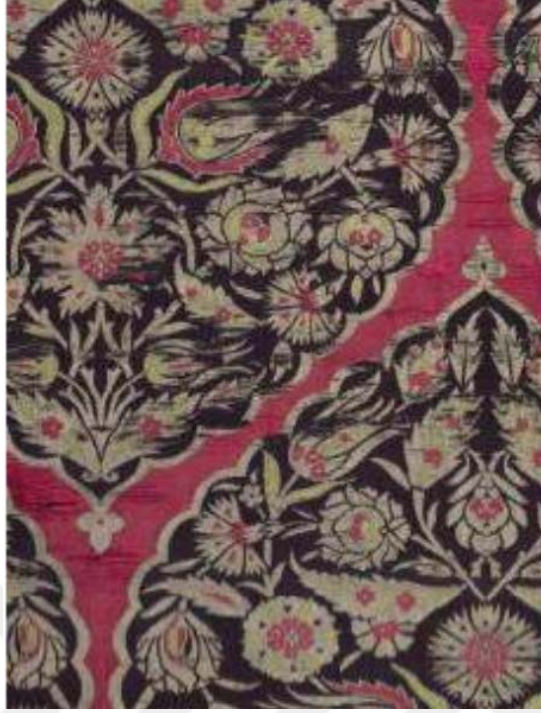
Museu Calouste Gulbenkian, Portekiz'in başkenti Lizbon'da bulunmaktadır. Müze iş adamı Calouste Gulbenkian'ın mirası olarak ve Calouste Gulbenkian Vakfı tarafından Ekim 1969'da açılmıştır. Gulbenkian Müzesi'nin Türk sanat eserleri arasında, XVI.y.y ve XVII.y.y. Bursa Çatmaları, sevaileri ve seraserleri özellikle dikkat çekmektedir (Aktepe,2009:58).

(Kaynak: Aktepe, 2009: 58.)

Şekil 6.3 16. yüzyıl Bursa çatma kadifesi

6.1.3. Cleveland Museum of Art – ABD-Ohio

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/1924.741>)

Şekil 6.4 Kırmızı zemin üzerinde, madalyon şeklinde 4 çiçek üslubuyla bezenmiş kaftanın, kumaş parçası 1525- 1575

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/1924.741>)

Şekil 6.5 Kumaş detayı

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/2014.13>)
Şekil 6.6 1763 İşlemeli ermeni ayin perdesi

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/2014.13>
Şekil 6.7 İşlemeli ermeni ayin perdesi detayı

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/2014.13>)
Şekil 6.8 İşlemeli ermeni ayin perdesi detayı

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/2008.146>)

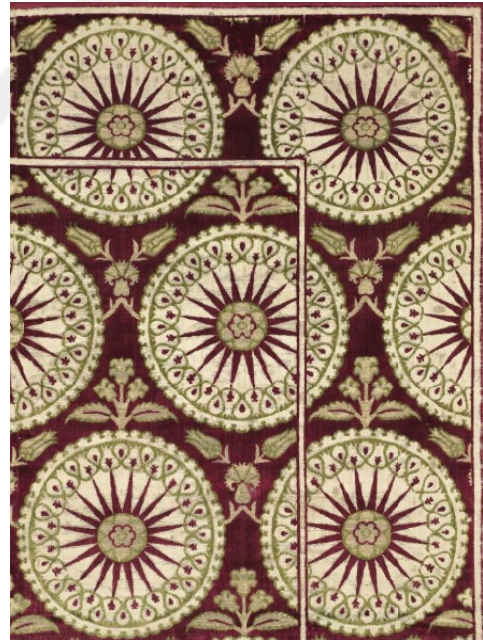
Şekil 6.9 Güneş motiflerinin sıralı düzende yerleştirilmiş ve aralarına küçük laleler eklenmiş. Kadife kumaş. İstanbul-Bursa

(Kaynak:

<http://www.clevelandart.org/art/2008.146>)

Şekil 6.10 Güneş motiflerinin sıralı düzende yerleştirilmiş ve aralarına küçük laleler eklenmiş kadife kumaş detayı

(Kaynak:

<http://www.clevelandart.org/art/2008.146>)

Şekil 6.11 Güneş motiflerinin sıralı düzende yerleştirilmiş ve aralarına küçük laleler eklenmiş kadife kumaş detayı

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/2001.3>)

Şekil 6.12 1500'lerin sonunda İstanbul veya Bursa'da üretildiği düşünülüyor. Kadife kumaş parçası, ipek, yıldız ve gümüşle işlenmiştir

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/2009.282>)

Şekil 6.13 Kırmızı zemin üzerine, Hilal ve lale motifinin yıldız işlemeli bezemesi. 1525-1575 kadife yastık örtüsü

(Kaynak:

<http://www.clevelandart.org/art/2009.282>)

Şekil 6.14 Kadife yastık örtüsü detayı

(Kaynak:

<http://www.clevelandart.org/art/2009.282>)

Şekil 6.15 Kadife yastık örtüsü detayı

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/2003.3>)
Şekil 6.16 İtalyan Desenli 1575 – 1625 İstanbul veya Bursa kadife kumaş

(Kaynak:
<http://www.clevelandart.org/art/2003.3>)
Şekil 6.17 Kadife kumaş detayı

(Kaynak:
<http://www.clevelandart.org/art/2003.3>)
Şekil 6. 18 Kadife kumaş detayı

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/1984.27>)
Şekil 6.19 Bordo zemin üzerine krem rengi karanfillerle bezenmiş kadife minder örtüsü. Bursa – 1500'lerin sonları

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/1984.27>)
Şekil 6.20 Kadife minder örtüsü detayı

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/1946.419>)

Şekil 6.21 Natüralist palmetler içine yerleştirilen madalyonlar. 1550-1575 yıllarında, İstanbul veya Bursa da dokunmuş kumaş parçası.

(Kaynak:

<http://www.clevelandart.org/art/1946.419>)

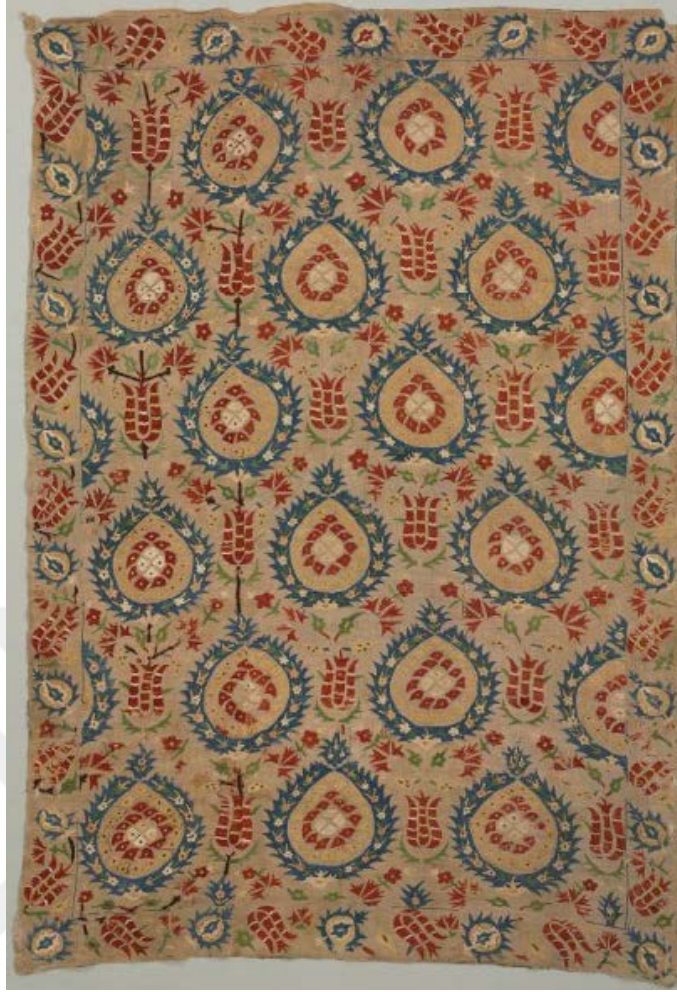
Şekil 6.22 Palmetli kumaş parçası detayı

(Kaynak:

<http://www.clevelandart.org/art/1946.419>)

Şekil 6.23 Palmetli kumaş parçası detayı

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/1916.1300>)
Şekil 6.24 Nar ve lalelerle bezenmiş keten yorgan. 1600-1700

(Kaynak: <http://www.clevelandart.org/art/1916.1300>)
Şekil 6.25 Nar ve lalelerle bezenmiş keten yorgan. 1600-1700

6.1.4. Deutsches Textilmuseum - Almanya

Deutsches Tekstil Museum, Almanya'nın başkenti olan Berlin'de bulunmaktadır. 1881'de kurulmuş olup, antik çağlardan günümüze 30,000'e yakın tekstil objesini de içinde barındırmaktadır. Koleksiyon her geçen gün büyüyor.

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.26 Kumaşın zemini koyu kırmızı, üzerindeki ince dallar ise daha açık renk ve bütün zemin bu motiflerle doludur. Üzerinde de altın renkli rumiler, ana motif görevindedir.

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.27 Lacivert zemin üzerine 14-15. yüzyıl olduğu düşünülen hilal motifli kumaş.

6.1.5. Freer Gallery of Art – Washington

Freer Gallery of Art, Washington'da bulunan ve dünyanın en önemli Asya sanat koleksiyonlarından birinin içinde yer aldığı müzedir. Neolitik Dönemden, günümüze kadar Çin, Güneydoğu Asya, Japonya ve İslam dünyasından eserler olmak üzere, yaklaşık 40.000 eser, sergilenmektedir.

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.28 Kırmızı zemin üzerine natüralist motiflerle, sıralı bezeme kadife yastık kılıfı. 16. yüzyıl sonlarıyla 17. yüzyıl başları olduğu düşünülüyor.

6.1.6. Hungarian National Museum - Macaristan

Macar Ulusal Müzesi (Hungarian National Museum)'si hem Budapeşte'nin hem de Macaristan'ın en büyük ve en eski müzesidir. İçerisinde, oldukça fazla koleksiyon bulunan binanın tasarımcısı Mihaly Pollack tarafından 19. yüzyılda tasarlandı.

(Kaynak: Barışta,1999: 51.)

Şekil 6.29 17. yüzyıla ait, kırmızı zemin üzerine, sarı renk kompozisyonla bezenmiş çadır.

(Kaynak: Barışta,1999: 51.)

Şekil 6.30 Çadır detayı

(Kaynak: Barışta,1999: 51.)

Şekil 6.31 Çadır detayı

6.1.7. Kremlin Military Museum - Rusya

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.32 Karanfil, lale ve penç motiflerinin yatay kompozisyon içinde kullanıldığı kumaş parçası

6.1.8. Kunstgewerbe Museum - Almanya

Berlin'deki bu müze, en eski müzelerden biridir. Moda ve tasarıma ilişkin birçok koleksiyon yer almaktadır. 18. yüzyıldan, 20. yüzyıla kadar birçok kostüm, el sanatları eserleri bulunmaktadır.

(Kaynak: Aktepe, 2009: 90.)

Şekil 6.33 Krem rengi üzerine, mavi- beyaz hilal kompozisyonu.

6.1.9. Kunsthistorisches Museum - Avusturya

Kunsthistorisches Museum, 1891 yılında Viyana'da kurulmuştur. Ve dünyanın en ihtişamlı ve en büyük müzelerinden biridir.

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.34 Çadırlar içinde perde olarak kullanılan kumaş.

6.1.10. Kunstmuseum - Almanya

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.35 17. yüzyıl - ipek kumaş. Bir iç deseni bir de bordür deseni mevcuttur. İç desende, bir rozetten büyüyen, lale ve palmiye yaprakları mevcuttur. Bordür kısmında ise, bitkisel madalyonlar kompozisyonu tamamlar.

6.1.11. Magyar Némzeti Muséum - Macaristan

Magyar Némzeti Muséum (Macar Ulusal Müzesi): Macaristan'ın Budapeşte kentinde yer alan müze 1847 yılında kurulmuştur. 16. Yüzyıl, Osmanlı Devrinde ait eserler bulunmaktadır.

(Kaynak: Önder, 1993: 60.)
Şekil 6.36 16. yüzyıl Osmanlı Devleti deri kaftan

6.1.12. Methafti'l-fenni'l-İslâmî - Mısır

1880 yılında Daru'l-asari'l-Arabiyye adıyla faaliyete geçen müze, 1952 yılında tekrardan inşa edilen ve şimdiki yeri olan binasında, Methafti'l-fenni'l-İslâmî adıyla hizmet vermektedir. Başta Kahire olmak üzere, ülkenin islam sanatı örneklerinin toplandığı müzedir. Ve çeşitli koleksiyonlara ev sahipliği yapıyor.

(Kaynak:Barışta,1999:56.)

Şekil 6.37 Lacivert zemin üzerinde, kırmızı, sarı ve beyaz renkleri kullanıp, çintemani ve ağaç motifleriyle yapılan bezemeye sahip keten örtü.

(Kaynak:Barışta,1999:56)

Şekil 6.38 Keten örtü detayı

6.1.13. Metropolitan Museum of Art – New York - Manhattan

Metropolitan Museum of Art, dünyanın en önemli ve en büyük müzelerinden biridir. Müze, Manhattan, New York'taki, Central Park'ın yanında yer alıyor. Müze içerisinde, birçok bölüm ve önemli sanat eserleri bulunmaktadır. 16. Yüzyıl Osmanlı Devrinden de birçok eser sergilenmektedir.

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451101>)

Şekil 6.39 Kırmızı zemin üzerinde, lale ve yaprakların belli bir düzen içerisinde yerleştirildiği, kemha kumaş parçası. 1565-1580

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/450971>)

Şekil 6.40 Bahar dallı palmetler içerisinde, natüralist kompozisyon. Kemha kumaş parçası 1565- 1580

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446873>)

Şekil 6.41 Kırmızı zemin üzerine krem rengi, hançer yapraklar ve kozalak motifi olan kadife kumaş parçası. 16. yüzyılın ikinci yarısı. Bursa

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446873>)

Şekil 6.42 Kadife kumaş parçası detayı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451102>)
Şekil 6.43 Mavi zemin üzerine, krem rengi lale ve madalyonlar. Kemha kumaş parçası
İstanbul 16. yüzyıl ortası.

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451102>)
Şekil 6.44 Kemha kumaş parçası detayı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451102>)
Şekil 6.45 Kemha kumaş parçası detayı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451095>)
Şekil 6.46 Krem rengi zemin üzerinde, sarı penç ve damla motifi

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451098>)
Şekil 6.47 Kırmızı zemin üzerine, çeşitli pençlerle bezenmiş, kadife kumaş

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451098>)
Şekil 6.48 Kadife kumaş parçaları

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451098>)
Şekil 6.49 Kadife kumaş parçaları

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/448680>)
Şekil 6.50 17. – 18. yüzyıl kırmızı zemin üzerine krem rengi Kur'ân Kaligrafi bezeli, kumaş

(Kaynak: <https://images.metmuseum.org/CRDImages/is/original/DP272837.jpg>)

Şekil 6.51 Kırmızı zemin üzerine çintemani motifi ve içerisi bulut motifli 16. yüzyıl ipek kemha kumaş parçası.

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451100>)

Şekil 6.52 Kırmızı zemin üzerinde; penç, hançer yaprak, tırnaklı yapraklar ve çintemani motifinin kompozisyon bezemeli kemha kumaş parçası. 16. yüzyıl Bursa

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451100>)

Şekil 6.53 Kemha kumaş parçası detayı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451100>)

Şekil 6.54 Kemha kumaş parçası detayı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451103>)

Şekil 6.55 Natüralist üslupla bezenmiş, Kırmızı ve sarı ağırlıklı bezeme. 16. yüzyıl İstanbul veya Bursa kemha kumaş parçası

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451103>)

Şekil 6.56 Kemha kumaş parçası

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446870>)

Şekil 6.57 Kırmızı zemin üzerinde, nar motifi, yaprak ve dallarla bezenmiş kadife kumaş parçası. 16. yüzyıl.

(Kaynak:

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446870>)

Şekil 6.58 Kadife kumaş parçası detayı

(Kaynak:

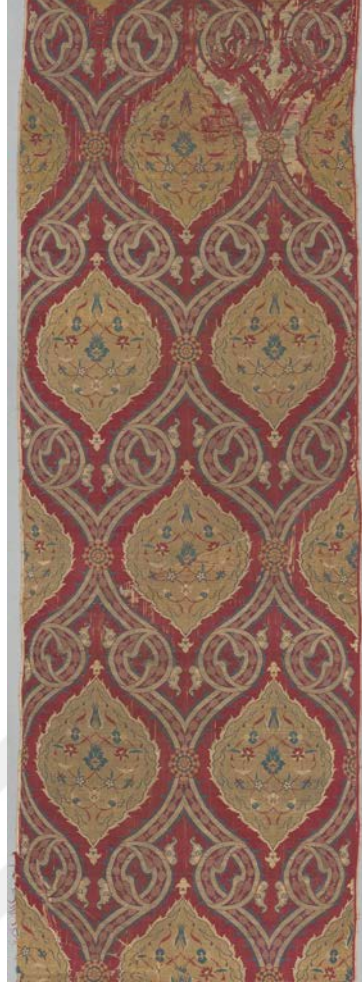
<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446870>)

Şekil 6.59 Kadife kumaş parçası detayı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446825>)

Şekil 6.60 Krem rengi kumaş üzerinde sarı şeritler ve renkli çintemani motifleri ile bezenmiş, seraser kumaş parçası. 16. yüzyıl başları. İstanbul

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/450518>)

Şekil 6.61 Rumi palmetlerin ortalarında, bitkisel bezeme olan kemha kumaş parçası 16. yüzyıl

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/450518>)

Şekil 6.62 Kemha kumaş parçası detayı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/52.20.19/>)

Şekil 6.63 Kırmızı zemin üzerinde krem rengi lale ve natüralist palmet motiflerinin olduğu kemha kumaş parçası. 16. yüzyıl Bursa

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/448238>)

Şekil 6.64 Natüralist üslupla bezenmiş, Keten kumaş. 16-17. yüzyıl

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/448238>)
Şekil 6.65 Keten kumaş detayı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/448238>)
Şekil 6.66 Keten kumaş detayı

6.1.14. Musée des Arts Décoratifs - Fransa

Musée des Arts Décoratifs, 1905 yılında Fransa'nın başkenti Paris'te kurulmuştur. Çeşitli koleksiyonları içinde barındıran müze de, Türk eserleri olarak, 17. yüzyıla ait, Bursa'da dokunduğu bilinen kumaşlar sergilenmektedir.

(Kaynak: Aktepe, 2009: 50.)

Şekil 6.67 Sıralı karanfil motifleriyle, yaprak motiflerinin kompozisyonun olduğu ipek kumaş. 17. yüzyıl Bursa

6.1.15. Museu Calouste Gulbenkian - Portekiz

Museu Calouste Gulbenkian, Portekiz'in başkenti Lizbon'da kurulmuştur. Antik sanat ağırlıklı bir müzedir. Müze, 1969 yılında, iş adamı Calouste Gulbenkian'ın mirası olarak kurulmuştur.

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.68 4 merkezli daireler belli bir kurala göre sıralanmıştır. Aralarında da 3 benek bulunur.

6.1.16. Museum of Fine Arts – ABD - Boston

Museum of fine arts Boston, Abd'nin en büyük müzerinden biridir. İçerisinde 450.000 sanat eseri bulunmaktadır. Osmanlı Devrine ait, 16. ve 17. yüzyıl ait kumaş eserleri bulunmaktadır.

(Kaynak: <http://www.tcoletribalrugs.com/article59Silk&Wool.html>)
Şekil 6.69 Kırmızı zemin üzeri rumi kompozisyon

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)
Şekil 6.70 Zemini çiçek dallarıyla bezeli madalyonun içerisindeki simurg motifi

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)
Şekil 6.71 Çin bulutlarından kompozisyonlu kumaş parçası.

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)
Şekil 6.72 Natüralist palmetlerin içinde natüralist bezelerin olduğu kumaş parçası

(Kaynak: <https://www.mfa.org/collections/object/fabric-length-70249>)

Şekil 6.73 Krem rengi üzerine hatayi grubu çiçekleriyle kompozisyonlu, kadife kumaş. 16. yüzyıl

(Kaynak: <https://www.mfa.org/collections/object/fabric-length-70249>)

Şekil 6.74 Kadife kumaş parçası detayı

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.75 Krem rengi üzerine, farklı tondaki krem rengi bitkisel bezeme. İpek kumaş parçası. 17. yüzyıl

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.76 Koyu kırmızı zemin üzerine, altın renkli bir sağa bir sola dönük tasarlanmış laleler.

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.77 Kırmızı zemin üzerine mavi şemslerle işlenmiş, içlerinde, mavi zemin üzerine - hatayi grubu çiçekleri ve yapraklarla bezenmiş kumaş.

6.1.17. St.Michael Klisesi – Avusturya

(Kaynak: Aktepe, 2009: 88.)

Şekil 6.78 Krem rengi üzerine mavi, nar ve lale motiflerinden oluşan kompozisyonun olduğu kumaş 16. yüzyıl

6.1.18. State Historical Museum - Rusya

State Historical Museum. (Devlet Tarih müzesi) Rusya'da 1872 yılında kurulmuştur. İlk çağlardan, Çarlık Rusya'nın bitimine kadar olan süreçteki sanat objeleri yer almaktadır.

(Kaynak: Aktepe, 2009: 84)

Şekil 6.79 Dallar üzerinde bulunan nar motifi ve içlerindeki lalelerin bulunduğu kompozisyon. 16. yüzyıl

(Kaynak: Aktepe, 2009: 89)

Şekil 6.80 Dallar üzerinde bulunan nar motifi ve içlerindeki lalelerin bulunduğu kompozisyon. 16. yüzyıl

6.1.19. The David Collection - Danimarka

The David Dollection, Danimarka'da 1948 yılında kurulan müzede, oldukça önemli eserler yer almaktadır. Osmanlı Devleti'nin çeşitli yüzyıllardaki eserleri de burada sergilenmektedir.

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.81 Kırmızı zemin üzerine çintemani motifi bulunan kumaş.

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.82 Kırmızı zemin üzerine sarı zikzaklı yazılar

6.1.20. Victoria and Albert Museum - İngiltere

Victoria and Albert Museum, 1835 yılında farklı bir isimle kurulup, 1899 yılında şu anki ismini almıştır. Ve en değerli bölümlerden biri de Türk Kumaşları oldukça fazla olduğu, İslam sanatlarına ayrılmış bölümdür. Bu kumaşların yüzyılları, 16. ve 17. Yüzyıl olduğu için, Avrupa'ya ihraç edilen kumaşlar olduğu düşünülüyor.

(Kaynak: <http://collections.vam.ac.uk/item/O52150/hanging-unknown/>)

Şekil 6.83 Krem rengi üzerinde mavi dallarla, lale motifinin yerleştirilmesiyle oluşturulan bezemeli keten kumaş.

(Kaynak: <http://collections.vam.ac.uk/item/O86967/dress-fabric-unknown/>)

Şekil 6.84 Kırmızı zemin üzerine, natüralist palmetlerin arasında, nar motiflerinin sıralanması ile oluşan kompozisyon bezemeli ipek kumaş parçası. 16. – 17. yüzyıl

(Kaynak: https://media.vam.ac.uk/media/thira/collection_images/2006AL/2006AL8121_jpg_1.jp)
Şekil 6.85 Renkli kozalak motiflerinin dal üzerine sırayla yerleştirilmesiyle oluşan ve bordür kısmı da renkli olan keten kumaş.

(Kaynak: Barışta, 1999:60)
Şekil 6.86 17. yüzyıla ait, pembe ve yeşil çiçeklerle bezenmiş çarşaf

(Kaynak: Barışta,1999:60)
Şekil 6.87 Çarşaf motif detayı

(Kaynak: Barışta,1999:61)
Şekil 6.88 Bej ve kahverengi tonlarıyla bezenmiş ayna örtüsü. 17. yüzyıl sonları, 18. yüzyıl başları

(Kaynak: Barışta,1999: 66.)

Şekil 6.89 Sarı, mavi ve yeşilin tonlarının kullanımıyla bezenen 17. yüzyıla ait ayna örtüsü.

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.90 17. yüzyıla ait, ağaç motiflerinin oluşturduğu madalyon

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)
Şekil 6.91 Kırmızı zemin üzerine krem rengi çintemani motifi 1560-1600

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)
Şekil 6.92 Mühter-i Süleyman (davud yıldızı) - motifi olan çocuk kaftanı 1550-1560

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.93 Mühr-ü Süleyman (davud yıldızı) - motifi olan kadın kaftanı 1600

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.94 Yazı figürleri içeren mezar örtüsü 1517-1600

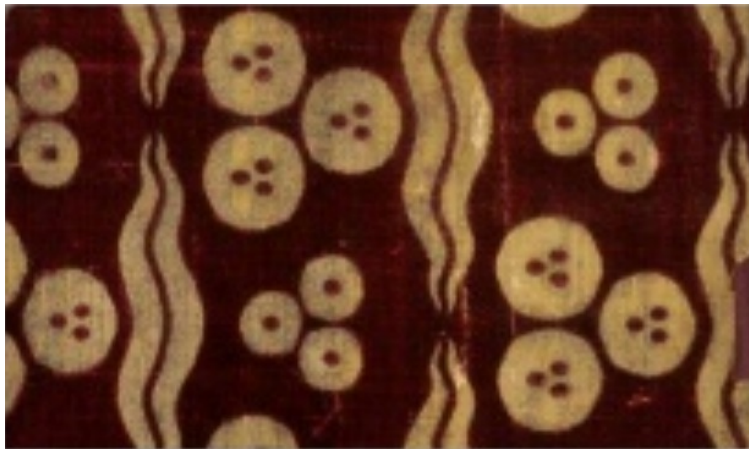
(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.95 Yazı figürleri içeren mezar örtüsü 1600-1699

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.96 Bordür ve ana desenleri olan, karanfil palmet motifli yastık kılıfı

(Kaynak: <http://www.academia.edu/36603472>)

Şekil 6.97 Çintemani motifi kaplan çizgileriyle birlikte kullanılmış - Bursa ipek kumaş. 1450-1550

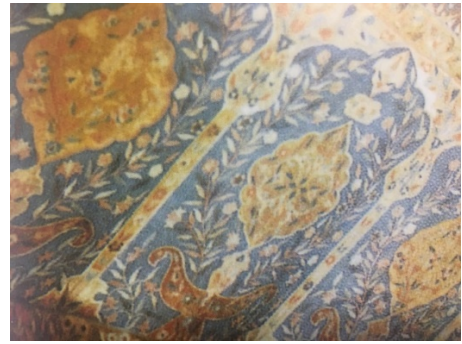
6.1.21. Zamek Królewski na Wawelu - Wawel Kraliyet Kalesi - Polonya

(Kaynak: Barışta, 1999: 65.)
Şekil 6.98 17. yüzyıl, Kara Mustafa Paşa'ya ait çadır

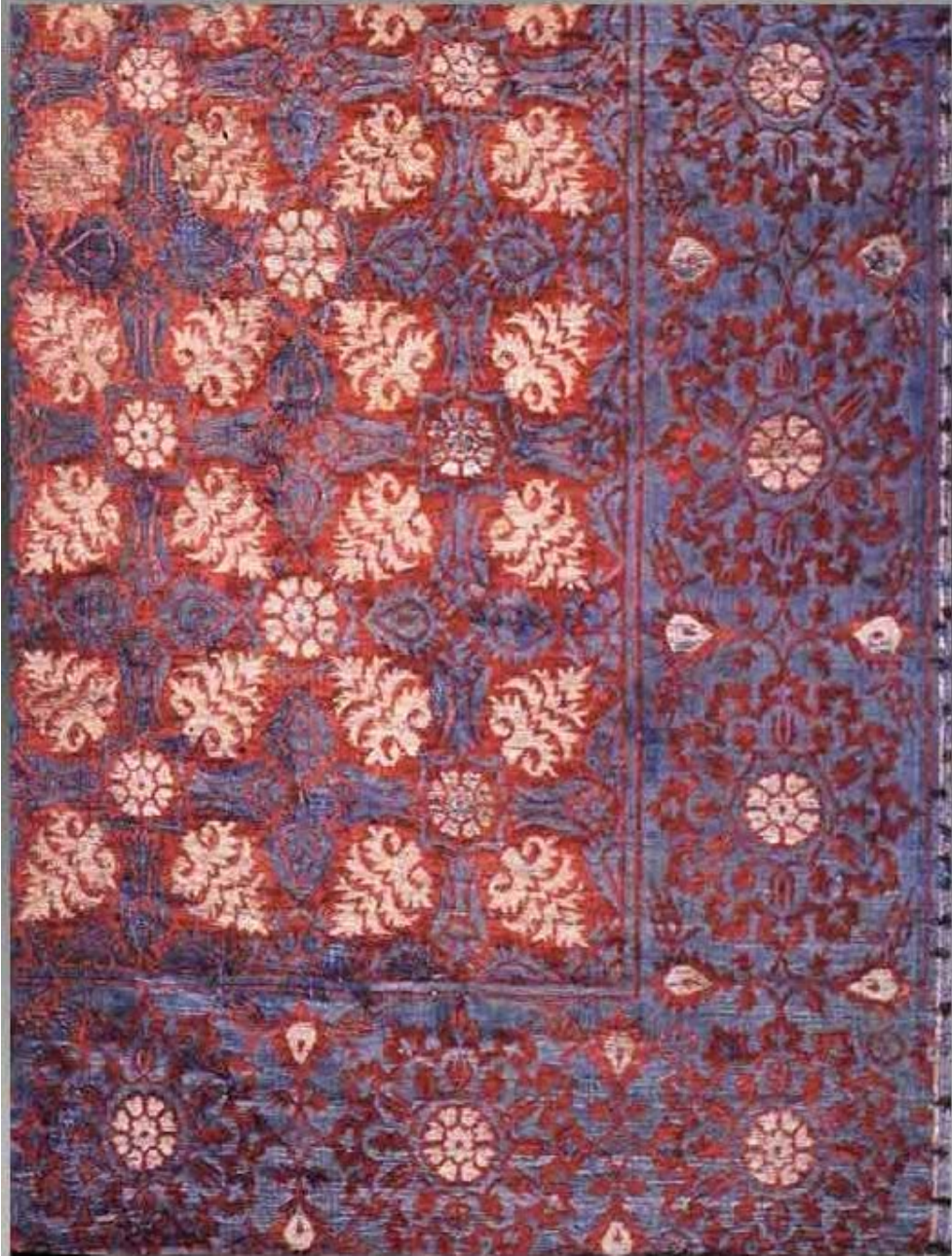
(Kaynak: Barışta, 1999: 66.)
Şekil 6.99 Kara Mustafa Paşa'ya ait çadır detayları

(Kaynak: Barışta, 1999: 66.)
Şekil 6.100 Kara Mustafa Paşa'ya ait çadır detayları

6.2. Dünya Muzelerinde Osmanlı Halıları

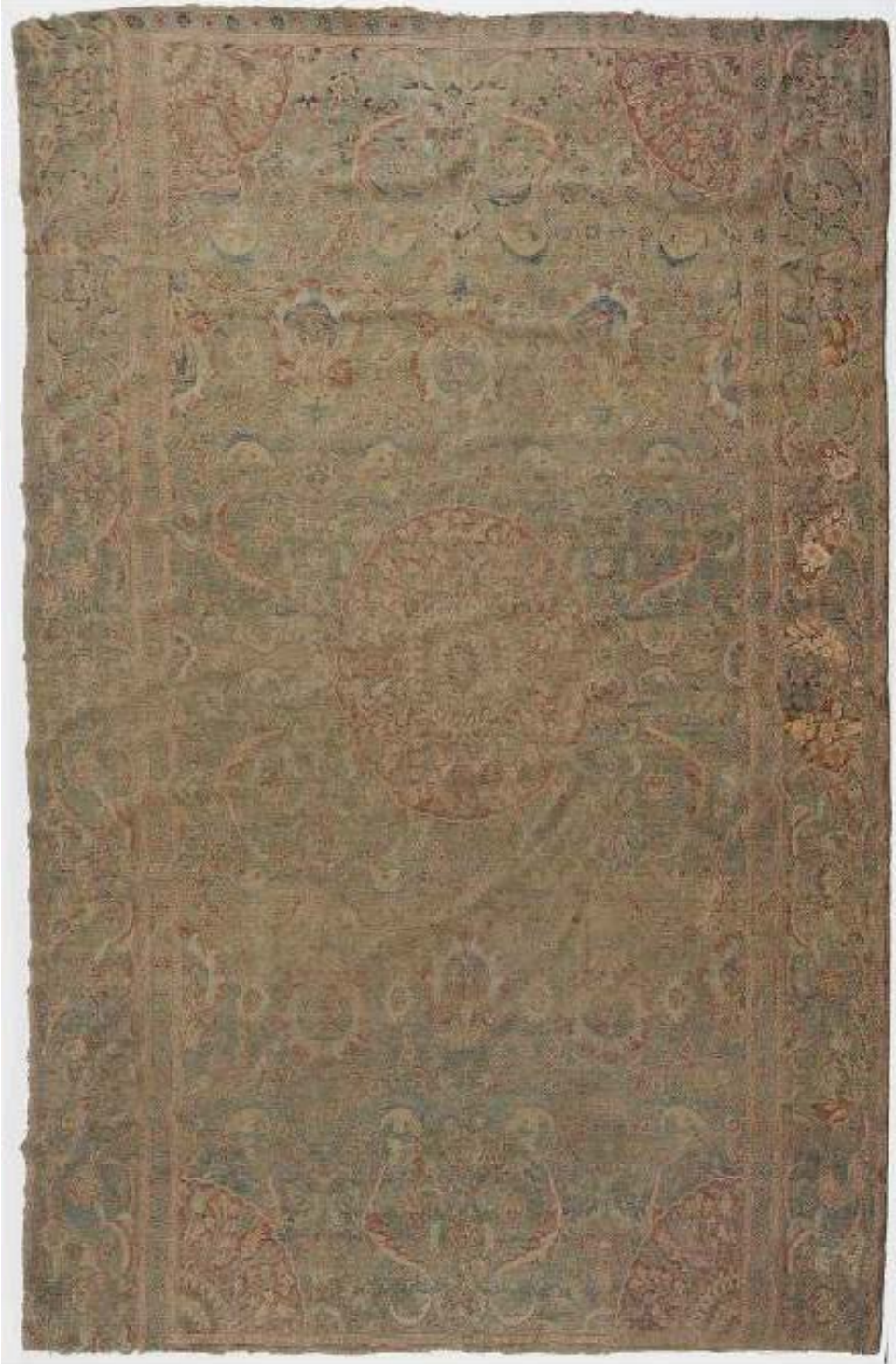
6.2.1. Deutsches Textilmuseum - Almanya

(Kaynak: <http://www.tcoletribalrugs.com/resources/Paquin/GP17.jpg>)
Şekil 6.101 Kadife tekstil, Türkiye 16-17. yüzyıl.

6.2.2. Freer Gallery of Art - Washington

Kaynak: (www.freersackler.si.edu)
Şekil 6.102 Türkiye muhtemelen, 1650-1700

6.2.3. Gulbenkian Museum - Portekiz

(Kaynak: <http://www.tcoletribalrugs.com/resources/Paquin/GP19.jpg>)
Şekil 6.103 İpek brokar, İtalya veya Türkiye, 16. ve 17. yüzyıllar

6.2.4. Metropolitan Museum of Art – New York - Manhattan

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/453581>)

Şekil 6.104 Muhtemelen 18. yüzyılın sonları - 19. yüzyıl başları, Türkiye'ye atfedilen Ezine, Çanakkale, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/453581>)

Şekil 6.105 Yün halı detayı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447522>)

Şekil 6.106 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Ladik, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/445364>)

Şekil 6.107 16. – 17. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/445364>)

Şekil 6.108 16. – 17. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş kazık halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/445297>)

Şekil 6.109 16. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/445297>)

Şekil 6.110 Halı motif detayları

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452580>)

Şekil 6.111 19. yüzyıl, Türkiye'de yapılmış, kırmızı ve mavi renkte motiflerle işlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452580>)

Şekil 6.112 19. yüzyıl, halı detayı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451698>)

Şekil 6.113 19. yüzyılın sonları - 20. yüzyılın başları, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451698>)

Şekil 6.114 Yün halı detayı.

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452567>)

Şekil 6.115 18. yüzyıl, Türkiye'de üretildi, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak:

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452567>)

Şekil 6.116 Yün halı detayı

(Kaynak:

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452567>)

Şekil 6.117 Yün halı detayı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452589>)
Şekil 6.118 19. yüzyıl, Türkiye, yün yalı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/451722>)
Şekil 6.119 Muhtemelen 16. ve 17. yüzyılın başlarında, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/454036>)

Şekil 6.120 19. yüzyılın ilk yarısı, Türkiye'ye atfedilen, Ankara, yün ve pamuk; halısı dokuma

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/454036>)

Şekil 6.121 19. yüzyılın ilk yarısı, Türkiye'ye atfedilen, Ankara, yün ve pamuk; halısı dokuma detayı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452579>)
Şekil 6.122 19. yüzyıl, Türkiye'de yapılmış halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452590>)
Şekil 6.123 Muhtemelen 18. yüzyılın sonları veya 19. yüzyılın başları, Türkiye'ye aittir, Afyonkarahisar

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447548>)

Şekil 6.124 Muhtemelen 17. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447490>)

Şekil 6.125 Halı, 19. Yüzyıl, Batı Türkiye'de yapılan Milas, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452578>)

Şekil 6.126 Muhtemelen 18. yüzyılın sonları, Muhtemelen Orta Asya'da yapılmış, Yün halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447517>)

Şekil 6.127 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözgü ve atkı), metal sarılı iplik; halısı dokuma

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452581>)

Şekil.6.128 Muhtemelen 18. yüzyılın sonları - 19. yüzyıl başları, Türkiye'ye atfedilen Çanakkale, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447540>)

Şekil 6.129 1800, Türkiye'ye atfedilen, Konya, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/456977>)
Şekil 6.130 Türkiye, İç Anadolu, Yün; simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447480>)
Şekil 6.131 Halı, 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Konya, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447572>)

Şekil 6.132 Halı, 16. – 17. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452586>)

Şekil 6.133 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Konya, yün halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452585>)

Şekil 6.134 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak:

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452585>)

Şekil 6.135 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı detayı

(Kaynak:

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452585>)

Şekil 6.136 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı detayı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447567>)

Şekil 6.137 16. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Uşak, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452376>)

Şekil 6.138 18. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/456972>)

Şekil 6.139 19. yüzyılın sonları, Türkiye'ye atfedilen, Ezine / Çanakkale, yün (çözgü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452564>)

Şekil 6.140 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Konya, yün halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447547>)

Şekil 6.141 17. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, Yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447570>)

Şekil 6.142 Lotto Halısı 1600, Türkiye'ye atfedilen

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452584>)

Şekil 6.143 Niş desenli halı, Türkiye'ye atfedilen, Milas, 18. yüzyılın sonları - 19. yüzyılın başları

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/453317>)

Şekil 6.144 Hayvan üslubuyla bezenmiş halısı, Türkiye, 14. yüzyıl

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452569>)
Şekil 6.145 18. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, bordürlü halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452587>)
Şekil 6.146 19. yüzyıl, Türkiye'de yapıldığı düşünülüyor

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447544>)

Şekil 6.147 17. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/456975>)

Şekil 6.148 16. yüzyıl, Türkiye, Batı Anadolu, yün; simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452565>)

Şekil 6.149 Halı, 17. yüzyıl, Türkiye'de üretildi, Yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/447475>)

Şekil 6.150 Yastık kılıfı (yastık), halı, 19. yüzyıl, Türkiye'ye atfedilmiş, muhtemelen Kırşehir, yün (çözü, atkı ve halı)

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452808>)

Şekil 6.151 17. yüzyılın sonları, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş halı

(Kaynak: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452845>)

Şekil 6.152 Lotto Halı, 16. yüzyılın sonları, Türkiye'ye atfedilen, yün (çözü, atkı ve tüy); simetrik olarak düğümlenmiş

6.2.5. Museum of Fine Arts - ABD - Boston

(Kaynak: <http://www.tcoletribalrugs.com/resources/Paquin/GP5.jpg>)
Şekil 6.153 İpek halı, Türkiye 16. yüzyıl

(Kaynak: <http://www.tcoletribalrugs.com/resources/Paquin/GP9.jpg>)
Şekil 6.154 İpek halı detayı

6.2.6. The David Collection - Danimarka

(Kaynak: https://www.davidmus.dk/files/c/8/3784/Copyright_David-Collection_Copenhagen_18-1989_web.jpg)

Şekil 6.155 Namaz halısı, boyalı, keçe yünü, Osmanlı imparatorluğu; 17. yüzyılın sonu

(Kaynak: https://www.davidmus.dk/files/8/6/3792/Copyright_David-Collection_Copenhagen_21-1994_web.jpg)

Şekil 6.156 Birden fazla nişe sahip düğümlü, yünlü bir dua halısı parçası, Türkiye, Uşak Bölgesi; 17. yüzyılın 2. Yarısı

6.2.7. Victoria and Albert Museum - İngiltere

(Kaynak: <http://collections.vam.ac.uk/item/O85243>)
Şekil 6.157 Uşak Halısı – 1500

(Kaynak: <http://collections.vam.ac.uk/item/O114633>)
Şekil 6.158 Natüralist çiçekler, çiçek başlarından çıkan kıvrık yaprakları,1600-1700

(Kaynak: <https://collections.vam.ac.uk/item/O368533/carpet/>)

Şekil 6.159 Hançer yapraklardan oluşan kompozisyon, ortadaki madalyonda birleşen halı- 1500ler

(Kaynak: <https://collections.vam.ac.uk/item/O122055/carpet/>)

Şekil 6.160 Kırmızı zemin üzeri, sarı natüralist motifler. Osmanlı mahkeme halısı, 16. yüzyıl

(Kaynak: <https://collections.vam.ac.uk/item/O98835/carpet/>)
Şekil 6.161 Yıldız uşak halısı, Türkiye, 16. yüzyıl.

(Kaynak: <http://collections.vam.ac.uk/item/O100816/carpet-unknown/>)
Şekil 6.162 Yün temel üzerinde halı, yün düğümlü, asılı lambalar ile çift niş tasarım, muhtemelen Uşak veya Bergama, Osmanlı Türkiye, 1625-1650

(Kaynak: <http://collections.vam.ac.uk/item/O102278/carpet-unknown/>)

Şekil 6.163 Yün temel üzerinde halı, yün düğümlü, kırmızı alan ve bulut bant sınırları ile çift niş madalyon tasarımı, Uşak, Osmanlı Turkey, 1500-1550

(Kaynak: <https://collections.vam.ac.uk/item/O100815/carpet/>)

Şekil 6.164 'Kuş' tasarım halısı, Batı Anadolu (Uşak), 16. veya 17. yüzyıl 1700'ler

(Kaynak: <https://collections.vam.ac.uk/item/O100819/carpet/>)

Şekil 6.165 Yün temel üzerine yün düğümlü, kırmızı zemin üzerinde cintamani tarlası ile madalyon tasarımı, Osmanlı Türkiye, 1500-1600

(Kaynak: <https://collections.vam.ac.uk/item/O122047/carpet/>)

Şekil 6.166 15. yüzyıl halı, Osmanlı Türkiyesi, 1450-1500

(Kaynak: <http://collections.vam.ac.uk/item/O67291/carpet-unknown/>)

Şekil 6.167 Yün çözgü ve atkı üzerine elle düğümlenmiş yün yığını; simetrik düğüm; 1600-1725

(Kaynak: <http://collections.vam.ac.uk/item/O66930/carpet-fragments-unknown/>)

Şekil 6.168 Uşak Halısı, Türkiye, 1450-1500

(Kaynak: <http://collections.vam.ac.uk/item/O320120/carpet-fragment/>)

Şekil 6.169 İpek temelli yünlü ve pamuklu örgülü kazık, kırmızı zeminde çiçek ve yaprak parşömen ve yatay kenarlık tasarımı, Osmanlı İstanbul veya Bursa, Türkiye, 1575-1600

6.2.8. Zamek Krolewski Na Wawelu - Polonya

Kaynak: <https://wawel.krakow.pl>

Şekil 6.170 Uşak Madalyon Halı. Türkiye (Anadolu) veya Polonya - 17. yüzyılın ilk çeyreği.

7. SONUÇ

Kökleri Orta Asya'dan, ilkel devirlere kadar uzanan Türk sanat eserleri incelendiğinde buldukları temel estetik anlayışını koruyarak girdiği coğrafyaya göre şekillenerek değişim ve gelişim gösterdiği görülmüştür. İslamiyete geçişten sonra yerini büyük oranda bitkisel üsluba bırakan, hayvansal üslubunun başlangıcı ise, halkın hayvancılıkla uğraşmasının yanı sıra, ilk çağlardaki duvar resimlerinin de tesiri olduğu düşünülmektedir. İslamiyet sonrası gelişen şehir mimari ise, Orta Asya çadırlarıyla bağdaştırılabilir.

Türk sanatının gelişiminin, Türklerin İslamiyet'i seçip yerleşik hayata geçmelerinin büyük etkisi olduğu görülmüştür. Anadolu Selçuklu döneminde yapılan dini mimari öğeler süsleme sanatını geliştirmekle kalmayıp bütün sanat kollarıyla etkileşim halinde olmuştur. Üslupsal farklılıklar olsa da Türk sanatı motiflerinin kendini her alanında, alanının en iyisi olarak gösterdiği görülmüştür.

Selçuklu'nun ardından Osmanlı Devleti'yle gelişimi hızlanan Türk sanatı, birçok sanatçının sarayda kurulan nakkaşhanede bir araya getirilmesi ve saray bahçesindeki çiçeklerden ilham alınarak oluşturulan sanat eserleri ile süsleme sanatının altın çağını yaşadığı klasik dönem olarak adlandırılmıştır. Dokuma sanatımızın, dünya dokumaları içinde motifsel zenginliği dışında malzeme, desen ve teknik açıdan da her zaman ön planda olduğu görülmektedir. Özellikle 16. Yüzyılda yapılan ve Saray Kumaşları diye adlandırılan kumaşlar, sanat zevkimizi ve estetik anlayışımızı ön plana çıkartmıştır. Bu dokumaların en önemli özelliği de padişah ve saray mensupları için yapıldığından, kaliteli kumaşların kullanılıp özel nakkaşlar tarafından atölyelerde titizlikle işlenmesidir. Ancak sanat eseri niteliğindeki bu kumaşların çok önemli bir kısmının gerek ticaretle, gerekse hediye olarak yurt dışına çıkartıldığı görülmüştür.

Türk Tarih Kurumu kurulana kadar eserlerin kayıt altına alınmamasına, ihmalkârlıklar da eklenince, birçok tarihi eser yurt dışına çıkartılmıştır. Bugün halen dünya müzelerinde ve özel koleksiyonlarda Osmanlı dönemine ait birçok eser

bulunmaktadır. Osmanlı kültürünün batı ülkelerince farklı ve ilgi çekici olması eserlerin tercih edilmesinde rol oynamıştır.

Dünya müzeleri incelendiğinde, orada bulunan kumaşların birçoğunun İstanbul ya da Bursa'da bulunan atölyelerde dokunduğu görülmektedir. Parça halinde bulunan kumaşlar motifsel olarak incelenebilme ve fikir sahibi olabilme imkanı sağlamaktadır. İncelenen halı ve kumaşların renk desen uyumu, Türk sanatına özgü kompozisyon ahengi esas alındığında dönemin sanat zevki bir daha gözlenmiştir.

8. KAYNAKLAR

Kitaplar

- Akpınarlı, H.F. (1996). *Şanlıurfa Çulha Dokumacılığı*. Şanlıurfa. Şurkav Yayınları.
- Altay F. (1979). *Kaftanlar* İstanbul, Yapı Kredi Bankası Kültür ve Sanat Yayınları.
- Arseven A. C. (1970). *Türk Sanatı* İstanbul. Cem Yayınevi
- Aslanapa O. (1993). *Türk Sanatı*. İstanbul, Remzi Kitabevi
- Aslanapa O. (2005). *Türk Halı Sanatının Bin Yılı*. İstanbul. İnkılap Kitabevi.
- ATASOY, N.(2001),*İpek, Osmanlı Dokuma Sanatı*. İstanbul. TEB, İletişim ve Yayıncılık.
- Barışta, H. Ö. (1984). *Türk İşleme Sanatı Tarihi*. Ankara. Gazi Üniversitesi Yayınları
- Barışta, H. Ö. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemeleri*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları
- Barışta, H. Ö. (2005) *Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Halk Plastik Sanatları*. Ankara. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Cansever, T. (2014). *İslam'da Şehir ve Mimari*. İstanbul. Timaş Yayınları. Tarih İnceleme-Araştırma Dizisi | 4
- Çağman, Filiz (1983). *Osmanlı Sanatında Başlıca Üslup ve Bezeme Motifleri, Anadolu Medeniyetleri*, İstanbul. Cilt: 3.
- Çeşmeli, İ. (2016). *İskitler, Hunlar ve Göktürkler'de Din ve Sanat*, İstanbul, Cinius Yayınları
- Çoruhlu Y. (2007). *Erken Devir Türk Sanatı*. İstanbul. Kabalcı Yayınevi
- Dölen, E. (1992) *.Tekstil Tarihi* İstanbul, Marmara Üniversitesi- Teknik Eğitim Fakültesi
- Doğanay, A. (2010). *İslam Sanatları Tarihi*. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi, İlahiyat Önlisans Programı.
- Grabar, O. (2004). *İslam Sanatının Oluşumu*. N.Yavuz (Çev). İstanbul. Kanat Kitap-Pusula Yayıncılık
- Gürsu, N. (1988). *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler*. İstanbul. Redhouse Yayınevi.

Karacan,A. , Söyleyici, V. , Şele M.F. (2018) *Türk İslam Sanatı Tarihi 11 Ders Kitabı*. Ankara. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Mülayim,S. (1999). *DEĞİŞİMİN TANIKLARI – Ortaçağ Türk Sanatında Süsleme ve İkonografi*. (1.basım). İstanbul: Kaknüs Yayınları

Önder, M. (1983). *Yurt Dışı Müzelerin de Türk Eserleri*. (1.Baskı) Ankara. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları Başbakanlık Basımevi

Önder, M. (1993). *Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı*. Ankara. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Özay, S. (2001). *Dünden Bugüne Dokuma Resim Sanatı*. Ankara. T.C. Kültür Bakanlığı Sanat Eserleri Dizisi 322

Tezcan, H. (1993) *Atlaslar Atlası – Pamuklu, Yün ve İpek Kumaş Koleksiyonu* İstanbul. Yapı Kredi Yayınları

Yetkin, Ş. (1993). *Türk Kumaş Sanatı – Başlangıçtan Bugüne Türk Sanatı*. Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sürelî Yayınlar

Akpınarlı H.F , Balkanal Z. (2012) *16-18. Yüzyıllarda İstanbul'da Üretilen Kumaşlarda Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi*. Motif Akademi – Halk Bilimi Dergisi (Balkan Özel Sayısı)

Alpat, E. F. (2010). *Osmanlı İmparatorluğunun 15. yüzyıl ve 18. yüzyıllar Arası Saray Kumaşlarında Kullanılan Bitkisel Üslup* . Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi

Arık, S. (2009). *Türk Dokumacılık Sanatında Nar Motifi*. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. Cilt:6 No:1

Arslantaş, Y. (2014) *Paleolitik ve Mezolitik (Epi-Paleolitik) Çağ'da Barınma*. Elazığ:Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:24, Sayı:2, Sayfa:319,343

Binark, İ. (2015). *Türkler'de Resim ve Minyatür Sanatı*. Sayfa:271 – 289 docplayer.biz.tr

Cantay, G. (2008). *Türk Süsleme Sanatında Meyve*. İstanbul. International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Çağlıtütüncigil, E. (2013). *Türk Süsleme Sanatında Nar: ‘Form, Köken ve İkonografik Anlamı’* İzmir., TÜBAR.- Bahar

Çetin, Y. (2010). *Çağdaş Eğitimde Müze Eğitiminin Rolü ve Önemi*. Ağrı Eğitim Fakültesi. Ağrı.

Çoruhlu,Y. (2002). *Hun Sanatı*. Türkler Cilt No:4 Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. Sayfa:54-76

- Çoruhlu, Y. (2005). *Göktürk Devrinden Bazı Heykeller Üzerine Düşünceler*. XI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri. Erzurum: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Doğanay,A. (2010). *İslam Sanatları Tarihi. –Çini Sanatı*. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi İlahiyat Önlisans Programı.
- Esin E. (1973). Karahanlı Sanatı. Türk Ansiklopedisi Cild XXI. Fasikül 165. Ankara:Milli Eğitim Basımevi.
- Karasu C. (2012). *Türk Sanatı Tarihi Notları-Anadolu Selçuklu Mimarisi*. Ders Notları.
- Keleş, V. (2003) *Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Erzurum
- Koçak, K. (2018). *İslamiyet Öncesi Türklerde Süsleme Sanatı*. CAPPADOCIA JOURNAL OF HISTORY AND SOCIAL SCIENCES – APRIL Sayı:10
- Memiş, M. (2018). *Osmanlıda Hat Sanatını Zirveye Çıkaran Eğitim Yöntemi: Meşk Ve İcazet Geleneği*. Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi. Vol:2/3. “Paris Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi”nde aynı başlık altında sunulmuş olan bildirinin yeniden düzenlenmiş hali.
- Okan, B. (2015). *Günümüzde Müzecilik Anlayışı*. Anadolu Üniversitesi. Sanat & Tasarım Dergisi. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Ankara
- Öztürk, M.S, Türkoğlu, M.T. (2016). *Anadolu Selçuklu Sanatı Geometrisinin Günümüz Kent Estetiğinde Uygulanabilirliği (Konya İli Örneği)*. İdil Dergisi. Cilt 6, Sayı 28, Volume 6
- Sarı İ. (2016). *Türk Sanat Tarihi*. Antalya. Net Medya Yayıncılık books.google.com.tr
- Sarı İ. (2017) *Türkler de Sanat*. Antalya. Net Medya Yayıncılık books.google.com.tr
- Tezcan, H. (1984). *Eski Türk Kumaşlarından Örnekler*, Sanat Dünyamız Özel Sayısı, İstanbul.
- Tezcan, H. (1989) *16. Yüzyıldan 20. Yüzyıla “Türk Kumaş Sanatı”* İstanbul. Türkiyemiz – Kültür ve Sanat Dergisi Sayı:58
- Tezcan, H. (2002) *Padişahlara Layık Kaftanlar* Skylife. Yıl21. Sayı:225. Doğan Ofset Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.
- Yardımcı, K.G. (2016). *Osmanlı Dönemi Dokuma Sanatı Ürünlerinden Örnekler*. International Journal of Cultural and Social Studies. Sayı:2. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

Tezler

- Aktepe, Ş. (2009). *Günümüz Tekstil Desenlerinde Klasik Osmanlı Saray Kumaşlarının Etkisi (16.Y.Y.)*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. Mimar Sinan Güzel Sanatlar

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü - Geleneksel Türk Sanatları Ana Sanat Dalı - Halı – Kilim Ve Eski Kumaş Desenleri Programı.

- Ayranpınar, K. S. (2010) *17. – 18. Yüzyıl Döneminde Osmanlı Kaftanları Ve Japon Kimonoları Üzerine Karşılaştırmalı Çözümlemeler* Sanatta Yeterlilik Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü – Tekstil Anasanat Dalı.
- Gündüz, E. (2015). *Orta Asya'dan Hayvan ve Hayvan Çıkışlı Desenlerin Tekstilde Kullanım Yerleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Haliç Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kodaman, M.D. (2010). *Orta Asya Hayvan Üslubunun Modern Resim Eğitimi'nde Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. İstanbul. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Özcan, S. (2009). *Topkapı Sarayı Müzesi'nde Bulunan 17. Yüzyıl Padişah Kaftanlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Konya. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Giyim Endüstrisi Ve Giyim Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı Giyim Sanatları Eğitimi Bilim Dalı.
- Öztürk, M. (2000). *Konya Ve Çevresinde Anadolu Selçuklu Dönemi Çinilerinde Kullanılan Bitkisel Motiflerin Dili Ve Resim Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Uğurlu S. (2001). *Klasik Osmanlı Dönemi (16.yy. ve 17.yy.) Saray Dokumalarının Motif Gelişimleri ve Kompozisyon Sistematiği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı Halı-Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Programı

İnternet Kaynakları

<https://edebiyatvesanatakademisi.com/tezhip-hat-bezeme-cilt/turk-susleme-sanatinin-motifleri-hayat-bostancioglu/19066> 2018

http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/T%C3%BCrk%20Sanat%C4%B1%20Tarihi.pdf 2018

<http://www.selcuklumirasi.com> 2018

<https://depts.washington.edu/silkroad/museums/shm/shmpazyryk.html> 2018

<http://www.mevlanamuzesi.com>

<http://www.tiem.gov.tr/>

<https://topkapisarayi.gov.tr>

ÖZGEÇMİŞ

Ecem Usta 23.11.1989 yılında İstanbul'un Silivri ilçesinde doğdu. İlk ve ortaokul eğitimini Piri Mehmet Paşa İlköğretim Okulu'nda, lise eğitimini de Silivri Lisesi'nde tamamladı. Lise eğitiminden sonra, Bakırköy İstasyon Sanat Akademisi'nde bir süre resim ve üniversite yetenek sınavları için hazırlık eğitimi aldı. 2010 yılında da Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Çini Anasanat Dalı bölümüne girmeye hak kazandı. Okuluna devam ederken birçok farklı atölyede çalışmasının yanı sıra stajlarını İznik Mavi Çini & Seramik İşletmesi'nde yaptı. 2014 yılında lisans eğitimini tamamladı. 2015 yılında Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tekstil ve Moda Tasarım Bölümü'nde tezli yüksek lisans eğitimine başlayıp 2019 yılında tamamlamıştır. 2015-2018 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı kapsamında farklı düzeylerde görsel sanatlar öğretmenliği yapmıştır. Halen Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon Sertifika Programında eğitimini sürdürmektedir.

Turnitin Orijinallik Raporu

İşleme kodu: 05-Mar-2019 13:53 +03
 NUMARA: 1088030297
 Kelime Sayısı: 20047
 Gönderildi: 1

Dünya Müzelerinde Osmanlı Kumaş ve Halıları
 Ecem Usta tarafından

Benzerlik Endeksi
%20

Kaynağa göre Benzerlik
 İnternet Sources: %18
 Yayınlar: %2
 Öğrenci Ödevleri: %6

1% match (31-May-2016 tarihli internet)	http://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/12345/9555/293253.pdf?isAllowed=v&sequence=1
1% match (24-Ara-2018 tarihli internet)	http://dergipark.gov.tr/download/article-file/253534
1% match (19-Eki-2010 tarihli internet)	http://www.becerikli.net/threads/22673-Osmanli%C4%B1-Devri-Hal%C4%B1lar%C4%B1-1-....7s="
1% match (17-Oca-2018 tarihli internet)	https://tarih tarih.com/2%2FHun-Sanat%C4%B1-%2F-Yrd.-Do%C3%A7.-Dr.-Ya%C5%9Far-%C3%87oruflu-8Svf=268Svf=365844
1% match (21-Kas-2017 tarihli internet)	http://dildergisi.com/makale/pdf/1482599248.pdf
1% match (26-Şub-2015 tarihli öğrenci ödevleri)	Submitted to TechKnowledge Turkey on 2015-02-26
1% match (09-Şub-2015 tarihli internet)	http://www.onlinedil.net/aof-ilahiyat-kitaflari/1LH1005.pdf
1% match (15-Mar-2018 tarihli internet)	http://dergipark.gov.tr/download/article-file/288465
1% match (09-Tem-2015 tarihli internet)	http://www.kadimdoslar.com/Turk_Kulturu_ve_El_Sanattarimiz_f190/16_ve_17_vy_Klasik_Devir_Turk_Hali_Sanati_Erk_t10530.html
< 1% match (13-Oca-2019 tarihli internet)	http://www.tiem.gov.tr/muze/
< 1% match (19-Ara-2018 tarihli internet)	http://dersimiz tarih.net/vi-unite-turklerde-sanat.html
< 1% match (06-Oca-2019 tarihli internet)	https://www.tarih tarih.com/2Svf=268&Svf=384551
< 1% match (01-Ağu-2016 tarihli internet)	https://issuu.com/canancus/docs/tif-desen-ve-kompozisyon-ozellikleri-the-features-
< 1% match (06-Eyl-2016 tarihli internet)	https://www.msxlab.org/forum/sanat/22349-el-sanatları-hali-sanatı.html
< 1% match (24-Nis-2015 tarihli öğrenci ödevleri)	Submitted to TechKnowledge Turkey on 2015-04-24
< 1% match (01-Eki-2018 tarihli internet)	http://gezination.blogspot.com/
< 1% match (15-Nis-2016 tarihli internet)	http://dergipark.ulakbim.gov.tr/firatsbed/article/download/5000175183/5000158022
< 1% match (19-Ara-2018 tarihli öğrenci ödevleri)	Submitted to Yeditepe University on 2018-12-19
< 1% match (01-Ağu-2018 tarihli internet)	http://www.istanbulburda.com/kultur-sanat/turkiye-nin-en-ivi-10-muzesi-h4126.html
< 1% match (18-Şub-2019 tarihli internet)	https://okuryazarim.com/gaznelliler-devri-mimaris/
< 1% match (16-Ara-2012 tarihli internet)	http://www.tarih tarih.com/?onum=101398&t=Anadolu%20Sel%C3%A7uklu%20Sanat%C4%B1
< 1% match (23-May-2016 tarihli internet)	http://earsiv.arel.edu.tr/jsqu/bitstream/1/941/1/10067063.pdf
< 1% match (16-Mar-2018 tarihli öğrenci ödevleri)	Submitted to Konya Necmettin Erbakan University on 2018-03-16
< 1% match (17-Oca-2018 tarihli internet)	https://tarih tarih.com/2%2EXIII.-Y%C3%BCzy%C4%B1-Anadolu-Sel%C3%A7uklu-Cami-Mimarisinde-Geli%C5%9Fim-ve-Bevlikler-D%C3%B6neme-Etikleri-%2F-Yrd.-Do%C3%A7.-Dr.-Rabia-%C3%96zak%C4%B1n-8Svf=268Svf=377199
< 1% match (12-Haz-2016 tarihli internet)	

http://www.mumsema.org/misafir-sorulari/137753-turk-susleme-sanati-usalari-ve-eserleri-nelerdir.html
< 1% match (05-Oca-2016 tarihli internet) http://mbd.aku.edu.tr/1101/015602/13-20).pdf
< 1% match (06-May-2016 tarihli internet) http://www.ulkuocaklan.org.tr/egitim/03tarhegitimi.pdf
< 1% match (07-Nis-2018 tarihli internet) https://tr.wikipedia.org/wiki/Museu_Calbuste_Gulbenkian
< 1% match (11-May-2016 tarihli internet) http://www.tarihsehi.com/3815/ilk-c3%BCr-devletlernde-sanat%4%B1n-sanat-%C3%B6zellikleri.html
< 1% match (28-Kas-2016 tarihli internet) http://www.avk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/OYMAN-Renjin-BURDUR-M%39CZES%4%B0NDEK%4%B0-Y%396RESEL-KADIN-G%4%B0YS%4%B0LER%4%B0-S%39CSLEME-VE-%4%B0%59ELEMELER%4%B0.pdf
< 1% match (01-Haz-2015 tarihli internet) http://www.tubar.com.tr/TUBAR%20DQSYA/pdf/2006BAHAR/19_27.mustafatalas.s.457-470.pdf
< 1% match (11-Oca-2019 tarihli internet) http://arkeowomen.blogspot.com/2017/12/adolu-selcuklu-sanatinda-hayvan-uslubu.html
< 1% match (12-Eyl-2018 tarihli internet) http://yenisokegazetesi.com/?p=7179
< 1% match (07-Tem-2015 tarihli öğrenci ödevleri) Submitted to Yeditepe University on 2015-07-07
< 1% match (22-Mar-2013 tarihli internet) http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/GSED/article/viewFile/2393/2403
< 1% match (10-Oca-2013 tarihli internet) http://www.bayramakdogan.com/tr/kitap_makale/TURK_DIN_MUSIKISI_TARIHINE_BIR_BAKIS.doc
< 1% match (24-Oca-2019 tarihli internet) https://www.1milyarbilgi.com/haber/tezhip-sanati-nedir--haberi-886.html
< 1% match (31-Ara-2017 tarihli internet) http://yahyaduzenli.blogspot.com/2009/06/bir-medeniyet-muhakkik-mimari-turgut.html
< 1% match (09-Haz-2016 tarihli internet) http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Sz=366256
< 1% match (yayınlar) GEREK, Zinnur, "ESKİ TÜRK İNANCLARININ ERZURUM TAVUK VE TURNA BARINDAKİ İZLERİ", Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2014.
< 1% match (01-Oca-2015 tarihli internet) http://www.egitimkutuphanesi.com/osmanli-saray-hallari-2/
< 1% match (13-Eyl-2018 tarihli internet) https://docobook.com/gelenekteki-dejim-ve-keccilik-sanat-hacetpene-niversitesi.html
< 1% match (05-Eyl-2016 tarihli internet) https://www.scribd.com/document/59811552/Susleme-a-Hatal-Motifi-Ve-Tarihsel-Gelisimi-Hatal-Motif-and-Its-Historical-Development-in-Ornamental-Arts
< 1% match (02-Eyl-2016 tarihli internet) http://www.forum.medineweb.net/islam-tarihi-ii/27803-islam-tarihi-kitap.html
< 1% match (29-Mar-2014 tarihli internet) http://www.traditionalhandcrafts.com/index.php?p=sozluk
< 1% match (28-Haz-2016 tarihli internet) http://www.tarihjinifi.com/7434/ilk-c3%BCr-devletlerinde-sanat-ders-notu.html
< 1% match (yayınlar) DENİZ, Bekir, "Anadolu -Türk Halı Sanatının Serüveni- I", Atatürk Üniversitesi, 2005.
< 1% match (12-Eyl-2018 tarihli internet) http://yenisokegazetesi.com/?p=7257
< 1% match (10-Eki-2013 tarihli internet) http://hatdergisi.com/HAT%20DERG%4%B0S%4%B0/hzmuhammed.htm
< 1% match (25-May-2015 tarihli internet) http://nsf.gov/pub/901/2/0nsf.gov/modul/moduler_0df/TS%3%BCr%20Sanat%4%B1%20Tarih.pdf
< 1% match (18-Nis-2012 tarihli internet) http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/6/50
< 1% match (19-May-2014 tarihli internet) http://www.egitimkutuphanesi.com/turk-susleme-sanatleri-tezviini-sanati-saz-volu-saz-uslubu-osmanli-sanatinin-vayoin-bezeme-uslubu/
< 1% match (12-Oca-2017 tarihli öğrenci ödevleri) Submitted to Dokuz Eylül Üniversitesi on 2017-01-12

84

< 1% match (10-Nis-2015 tarihli internet)	http://www.imjocreative.com/ersilebiliristanbul/muzeler/tookapi-sarayi-muzesi/
< 1% match (19-Ara-2017 tarihli internet)	http://hediyelikuvruler.blogspot.com/2008/
< 1% match (13-Nis-2016 tarihli internet)	http://deroipark.ulakbim.gov.tr/bujss/article/download/5000107445/5000100306
< 1% match (18-Ara-2015 tarihli internet)	http://www.i-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/viewFile/518/363
< 1% match (18-Ara-2017 tarihli internet)	http://camihalleri.blogspot.com/2011/09/
< 1% match (24-May-2018 tarihli öğrenci ödevleri)	Submitted to Mimar Sinan Güzel Sanatlar University on 2018-05-24
< 1% match (15-Oca-2013 tarihli internet)	http://rtex.com/yazarlar/2174/cizgill-kumaslar
< 1% match (25-Oca-2016 tarihli internet)	http://neolaki.net/kimdir-nedir/Osman%C4%B1-minyat%C3%BCr-sanat%C4%B1-hakk%C4%B1nda.html
< 1% match (22-Kas-2016 tarihli internet)	https://tr.scribd.com/doc/209131521/orta-asya-hayvan-uslubunun-modern-resim-e%C4%9Fitiminde-de%C4%9Ferlendirilmesi-pdf
< 1% match (07-Şub-2016 tarihli internet)	http://www.frmaz.org/arkeooloji/87541-hali-kilim-etimolojisi-hali-kilim-etimolojisi-nedir-hali-kilim-etimolojisi-tanimi.html
< 1% match (08-Ara-2017 tarihli öğrenci ödevleri)	Submitted to Yüzüncü Yıl Üniversitesi on 2017-12-08
< 1% match (30-Ara-2015 tarihli öğrenci ödevleri)	Submitted to TechKnowledge Turkey on 2015-12-30
< 1% match (28-May-2016 tarihli internet)	http://deroipark.ulakbim.gov.tr/sanattasarim/article/download/5000187643/5000165153
< 1% match (19-Şub-2019 tarihli internet)	http://docs.neu.edu.tr/library/nadir_egerler_el_yazmaları/KITAPLAR/D%C4%B0A/29%20%20%20%20/MEKTEP-MISR%20MEVLEV%C4%B0HANES%C4%B0/3.doc
< 1% match (12-Şub-2019 tarihli internet)	http://hellenicaworld.com/Art/Paintings/en/MuseumOfFineArtsBoston.html
< 1% match (14-Şub-2019 tarihli internet)	https://www.turizmindex.com/tr/mevlana-muzesi/
< 1% match (23-Mar-2016 tarihli internet)	http://deroipark.ulakbim.gov.tr/tubar/article/viewFile/5000073195/5000067418
< 1% match (12-Ağu-2011 tarihli internet)	http://www.sanalresim.com/sanat_3-uvgur-sanati.html
< 1% match (03-Eyl-2015 tarihli internet)	http://www.tarih tarih.com/?Syf=26&Syz=369224
< 1% match (09-Tem-2015 tarihli internet)	http://www.neslihareket.net/sanat-tarihimiz-tarihi-mekanlar/414-hali-dokumaciligi.html
< 1% match (30-Mar-2016 tarihli öğrenci ödevleri)	Submitted to Ondokuz Mayıs Üniversitesi on 2016-03-30
< 1% match (23-Ara-2018 tarihli öğrenci ödevleri)	Submitted to TEV İnancı Turkes High School on 2018-12-23
< 1% match (02-Ağu-2013 tarihli internet)	http://www.tualim.net/orta-asya-islam-oncesi-turk-sanati/773-uvgur-sanati.html
< 1% match (21-Oca-2016 tarihli internet)	http://aregem.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/31195_alperenvildirim.pdf?0
< 1% match (19-Oca-2019 tarihli internet)	http://osmanlikulturunuyasatmadernegi.com/index.php?id=164&option=com_content&view=article
< 1% match (19-Oca-2017 tarihli öğrenci ödevleri)	Submitted to Halic Üniversitesi on 2017-01-19
< 1% match (02-Haz-2015 tarihli öğrenci ödevleri)	Submitted to Afyon Kocatepe University on 2015-06-02
< 1% match (26-May-2015 tarihli öğrenci ödevleri)	Submitted to TechKnowledge Turkey on 2015-05-26
< 1% match (03-Oca-2016 tarihli internet)	http://www.beykent.edu.tr/jobloads/ckeditor/attachments/564ee30b65657333ee000000/PROF_DR_ES_N_SARIO_LU-CV.pdf
< 1% match (13-Kas-2018 tarihli internet)	

.....	V SAYFA NO.	.....
.....	V	.....
ÖZET.....	XIX ABSTRACT	.....
.....	XX 1. GİRİŞ	.....
.....	1. İLKEL DEVİR VE İSLAMİYET	.....
ÖNCESİ TÜRK SANATI	2 İkel	.....
Devir.....	2 İkel Devirde Türk Sanatı	.....
.....	2.2.1.2 Hayvan Üslubu	.....
.....	3 İslamiyet Öncesi Türk Sanatı	.....
.....	12.2.2.1. Hun Sanatı	.....
.....	13.2.2.1.1. Pazırık Halısı	.....
.....	12.2.2.2. Göktürk Sanatı	.....
.....	12.2.2.3. Uygur Sanatı	.....
.....	14.3. İSLAMİYET İLE BİRLİKTE DOKUMACILIKTA	.....
DEĞİŞEN TEKNİK ve ÜSLUPLAR	27 Orta	.....
Asya Sanatı	28.3.1.1. Karahanlı Sanatı	.....
.....	28.3.1.2. Gazneli Sanatı	.....
.....	38 Anadolu'da Sanat	.....
.....	39.3.2.1. Selçuklu Dönemi Sanatı	.....
.....	39.3.2.2. Osmanlı Dönemi Sanatı	.....
.....	38 İslamiyet Sonrası Türk Sanatında Kullanılan Motif ve Üsluplar	.....
.....	60.3.3.1. Kullanılan Motifler.....	60.3.3.2. Kullanılan
Üsluplar	76.4. TARİHSEL SÜREÇ BOYUNCA OSMANLI HALI ve	.....
KUMAŞLARININ GELİŞİM SÜRECİ	78 Selçuklu	.....
Kumaşları	81 Selçuklu Halıları	.....
.....	82.4.2.1. Selçuklu Hayvan Figürlü Halıları	.....
.....	83.4.2.2. Osmanlı Kumaşları	.....
.....	83.4.2.2.1. Halk	.....
Kumaşları.....	84.4.2.2.2. Saray Kumaşları	.....
.....	85 Osmanlı Halıları	.....
.....	12.4.3.1. Holbein	.....
Halıları.....	12.4.3.1.1. I. Tip Holbein Halıları	.....
.....	12.4.3.1.2. II. Tip Holbein Halıları ya da Lotto Halıları	.....
.....	13.4.3.1.3. III. Tip Holbein Halısı	13
4.3.1.4. IV. Tip Holbein Halıları	13.4.3.2. Crivelli ve Memling Halıları	.....
.....	14.4.3.3. Uşak Halıları	.....
.....	14.4.3.3.4. Madalyonlu Uşak Halıları	.....
.....	14.4.3.3.5. Yıldızlı Uşak Halıları	.....
.....	14.4.3.3.6. Beyaz Zeminli Uşak Halıları	.....
.....	14.4.3.4. Bergama Halıları	.....
.....	15.4.3.5. Osmanlı Saray Halıları	.....
.....	15.5. TÜRKİYE'DE BULUNAN MÜZELERDE OSMANLI KUMAŞ ve	.....
HALILARI	15 Mevlana Müzesi	.....
.....	16 Vakıflar Hali Müzesi	.....
.....	17 Topkapı	.....
Sarayı.....	17 Türk ve İslam Eserleri Müzesi	.....
.....	17.6. DÜNYA MÜZELERİNDE OSMANLI KUMAŞ VE HALILARI	.....
18 Dünya Müzelerinde Osmanlı Kumaşları	18.6.1.1. Benaki Müzesi-	.....
Yunanistan/Atina	18.6.1.2. Calouste Gulbenkian Museu (Gulbenkian Vakfı	.....
Müzesi)	18.6.1.3. Cleveland Museum of Art	19.6.1.4.
Deutsches Tekstil Museum	19.6.1.5. Freer Gallery of	.....
Art.....	19.6.1.6. Hungarian National Museum - Budapeşte Milli	.....
Müzesi	19.6.1.7. Kremlin Askeri Müzesi Moskova	235.6.1.8.
.....	235.6.1.9. Kunsthistorisches Museum	.....
.....	235.6.1.10. Kunstmuseum, Düsseldorf	.....
.....	235.6.1.11. Magyar Népművészeti Múzeum (Macar Milli Müzesi)	.....
.....	235.6.1.12. Methaft'i-fenni'l-İslâmi	235.6.1.13.
Metropolitan Museum of Art	236.6.1.14. Musée des Arts Décoratifs	.....
.....	236.6.1.15. Museu Calouste Gulbenkian Lizbon	.....
.....	236.6.1.16. Museum of Fine Arts Boston	.....
.....	236.6.1.17. St.Michael Kilisesi - Viyana.....	Error! Bookmark not
defined. 6.1.18. State Historical Museum	236.6.1.19. The David	.....
Collection	237.6.1.20. Victoria and Albert Museum Londra	.....
.....	237.6.1.21. Zamek Królewski na Wawelu - Wawel Kralliyet Kalesi	237
Dünya Müzelerinde Osmanlı Halıları	237.6.2.1. Deutsches Textilmuseum, Krefeld	.....
.....	237.6.2.2. Ex-Thompson Koleksiyonu	.....
.....	237.6.2.3. Freer Gallery of	.....
Art.....	238.6.2.4. Gulbenkian Müzesi, Lizbon	.....
.....	238.6.2.5. Gerard Paquin Koleksiyonu	.....
.....	238.6.2.6. Metropolitan Museum of Art	.....
.....	239.6.2.7. Museum of Fine Arts	.....
Boston.....	239.6.2.8. Museum of Islamic Art	.....
.....	239.6.2.9. The David Collection -	.....
Copenhagen.....	239.6.2.10. Victoria and Albert Museum -	.....
Londra.....	239.6.2.11. Zamek Krolewski Na	.....
Wawelu.....	240.7. SONUÇ	.....
.....	240.8. KAYNAKLAR	.....
.....	241. İV SEKİLLER LİSTESİ Sayfa No. Şekil 2.1	.....
Lascaux Mağarası'ndan Duvar Resmi	Error! Bookmark not defined. Şekil 2.2 Lascaux Mağarası'ndan Duvar Resmi	.....
.....	Error! Bookmark not defined. Şekil 2.3 At başlı geyik tasvirli	Error! Bookmark not defined.
Şekil 2.4 Aslan başlı, eyer battaniyesi. Pazırık Kurganı.....	Error! Bookmark not defined. Şekil 2.5 Ahşap yapılmış, eyer	.....
süsü.....	Error! Bookmark not defined. Şekil 2.6 Pazırık Kurganlarından çıkan, ahşap at koşumlarının bir	.....
kısmı. Otcul hayvan	Error! Bookmark not defined. Şekil 2.7	.....
Hayvan mücadele sahnesi resmedilmiş, deri kemer-gümüş toka. State Hermitage Müzesi	Error! Bookmark not defined. Şekil 2.8 Altamira Mağarası - Bizon	.....
Resmi.....	Error! Bookmark not defined. Şekil 2.9 Brassempovy Venüsü	Error! Bookmark
not defined. Şekil 2.10 Yenisey bölgesinde bulunan, bulunan süs eşyası. (Minusinsk Müzesi)	Error! Bookmark not defined. Şekil 2.11 Yenisey bölgesinde	.....
bulunmuş, eski çağlara ait bir bıçakla, (üstte) saldırma ya da yatağan arasındaki benzerlik aynı anlayış birliğini	göstermektedir.	Error! Bookmark not defined. Şekil 2.12 Hayvan dövüşlerini gösteren altın plak (Leningrad
Ermitaj Müzesi) Error! Bookmark not defined. Şekil 2.13 Hayvan dövüşlerini gösteren altın plak (Leningrad Ermitaj	Müzesi) Error! Bookmark not defined. Şekil 2.14 Dağ keçisinin cepheden görünümü ve bronzdan yapılmış bir kemer	.....